

Fremstillingen av den store irske hungersnøden (1845 - 1849) i irske lærebøker fra 1911 - 2011.

Av: Martin Munkejord

HIS 305

Høgskolen i Bergen og UIB

Master i historie 2013

Innhold

Forord	4
Personer og begreper	5
Innledning.....	7
Kapittel 1. Lærebøker skrevet i den nasjonalistiske perioden.....	16
<i>Irish nationality</i> (1911) – Den store hungersnøden: Storbritannias mulighet til å kvitte seg med et overbefolkningsproblem.	16
<i>A Short history of the Irish people</i> (1922) – En passiv befolkning kommer ingen vei....	20
<i>The student history of Ireland</i> (1926) – Irland, landet med en politisk aktiv befolkning.	26
<i>A class-book of Irish history</i> (1931) – Styresmaktene prøvde tross alt å hjelpe til.....	31
Oppsummering nasjonalistiske lærebøker	36
Kapittel 2. Lærebøker skrevet i den revisjonistiske perioden	41
<i>The course of Irish history</i> (1967) – Hungersnøden var en naturkatastrofe.....	41
<i>The birth of modern Ireland</i> (1969) – At eksporten av mat var av betydning er kun en myte.....	47
Oppsummering av den revisjonistiske fasen	53
Kapittel 3. Lærebøker fra 1990 til 2011	55
<i>Studies of change</i> (1990) – Folkets synsvinkel gjennom kilder.....	55
<i>People of the past</i> (1994) – Folket står sammen og vet best.....	62
<i>Focus on the past</i> (1997) – Styresmaktenes rolle forsvinner	67
<i>Door to the past</i> (2002) – Laissez-faire og eksporten kommer tilbake.....	71
<i>Timeline</i> (2008) – En eksamensstyrt fremstilling.	76
<i>New complete history</i> (2009) – Konstruerte kilder med eksamensrelevans.....	81
<i>Uncovering History</i> (2011) – Potettørråten alene forårsaket hungersnøden.....	84
Oppsummering av lærebøker fra 1990 til 2011	87
Oppsummering og konklusjon av analysen	93

Litteraturliste	96
Abstrakt	98
Vedlegg	99

Bildet på fremsiden viser et veggmaleri i Vest-Belfast. Øverst på veggmaleriet står det *an Gorta Mór* som er gælisk og betyr «den store hungersnøden.»¹

---

¹ <http://www.impactphotos.com/Preview/PreviewPage.aspx?id=1261401&pricing=true&licenseType=RM>

Forord

Jeg vil bruke anledningen til å takke de som har hjulpet meg med oppgaven. Dette gjelder først og fremst hovedveileder Sissel Rosland og biveileder Jan Heiret som har vært til uvurderlig støtte og kommet med konstruktive tilbakemeldinger gjennom hele prosessen.

Jeg vil takke Kenneth Thuen, Alexander Aalvik og Frode Dahle for at studieturen til Dublin ikke bare ble skolebok-research, men også et dypdykk i hva irske kulturliv og gastronomi hadde å by på.

Til slutt så vil jeg takke Oda for forståelse og støtte gjennom et år med oppgaveskriving.

Personer og begreper

John Mitchel - En av de som ofte blir trukket frem i fremstillingene av hungersnøden er John Mitchel. Han var irsk nasjonalist og kom med sterke beskyldninger mot England og Storbritannia i boken *The last conquest of Ireland (perhaps)*.² I boken hevdes det at eksporten av mat fra Irland under hungersnøden var en bevisst strategi fra styresmaktene for å sulte ut den irske befolkningen. Mitchel er viktig i denne oppgaven fordi hans forståelse og opplevelse av hungersnøden stadig dukker opp i lærebøkene. Boken hans siteres i flere lærebøker som kilde til hva som skjedde under hungersnøden.

**Daniel O`Connell** – Var irsk politiker og aktivist. O`Connell var aktiv i tiden før og under hungersnøden frem til sin død i 1847. Han var mot unionen mellom Storbritannia og Irland og for ikke-voldelige protester.

Robert Peel – Var statsminister i Storbritannia fra 1841 til juni 1846. Sto bak innføringen av mais til landet i 1845 – 46.

Lord John Russell – Overtok som statsminister i 1846 etter Peel, og satt frem til 1852. Russell og hans politiske parti Whig, sto for en liberal «hands off» politikk i forhold til innblanding fra styresmakter.

Fattighus – Dette var hus satt opp av staten der trengende kunne søke hjelp. På mange måter minnet disse husene om fengsel. De som ville inn måtte si fra seg enkelte rettigheter, familier ble splittet, men de fikk mat. På engelsk kalt «workhouse» eller «poorhouse»

William Smith O`Brian – Leder for partiet Young Ireland Movement. Var for vold og med i et opprør i 1848. Som følge av dette ble han dømt for forræderi og landsforvist.

Cottiers – Dette ordet har ingen god norsk oversettelse, men betyr: arbeidere som fikk leie enkle hytter, ofte bygget av torv og jord, der de kunne dyrke poteter på en liten jordflekk mot betaling i form av arbeid. Denne klassen forsvant stort sett etter hungersnøden

Absentees – Landeiere som eide jordområder i Irland, men bodde i andre land, de fleste i England, men noen i Frankrike.

---

² Mitchel, J. (1882). *The last conquest of Ireland (perhaps)*. Glasgow, .

Potet-tørråte – «Potet-tørråte, sykdom på potet forårsaket av bladskimmelsoppen *Phytophthora infestans*. (...) Det består av soppens mycel, som vokser ut gjennom bladets spalteåpninger og avsnører soppens eggformede sporangier. De løsner lett og kan føres med vind flere kilometer til andre blad og starter en ny infeksjon der. (...) I løpet av en latent periode med fuktig vær på 7–8 dager og 18–20 °C utvikles det nye flekker på bladene og mycel som danner sporangier som kan spre sykdommen videre. Under slike forhold kan sykdommen utvikle seg epidemisk og gjøre svært stor skade. (...) [i dag] er skadene mange steder fortsatt omfattende, dels på grunn av at nye, mer aggressive raser av soppens utvikles, og at potet, spesielt i utviklingsland, i økende grad dyrkes under klimatiske forhold som gir svært gunstige utviklingsmuligheter for soppens.»³

Laissez-faire - «Laissez-faire er et fransk uttrykk som betyr «la det være» eller «la det skure». Det kan også uttrykkes via «laissez-passer», om betyr «la det gå sin gang/passere» Laissez-faire-økonomi betyr at markedet fungerer best uten innblanding. For eksempel er det unødvendig at staten styrer forsyningen av varer til forbrukere i ulike deler av landet, slik det fungerer i land med planøkonomi. Markedet vil selv effektivt gi tilgang (tilbud) på varer hvor det eksisterer etterspørsel, på grunn av konkurranse og ønske om å tjene penger. Dersom tannkrem er etterspurt, vil markedet levere tannkrem. Hvis markedet etterspør sko i størrelse 45, vil markedet klare å levere slike.»⁴

Subdivision – Dette betyr at jordbruksarealet til en bonde ble jevnt fordelt blant bondens sønner. På denne måten ble jordbruksarealet stadig delt inn i mindre områder for hver generasjon som overtok.

---

³ <http://snl.no/potet-t%C3%B8rr%C3%A5te>

⁴ <http://no.wikipedia.org/wiki/Laissez-faire>

Innledning

Den irske hungersnøden varte fra 1845 til 1848⁵ og ble utløst av potet-tørråten som kom til landet. Poteten var en særdeles viktig næringskilde for store deler av befolkningen i Irland, så da potetavlingene slo feil fikk det store konsekvenser. Det er usikkert hvor mange som omkom i denne perioden, tallene varierer et sted mellom en og to millioner. I samme periode foregikk det en masseemigrering. Også her er antallet usikkert og varierer mellom ulike kilder, fra en til to millioner.

Bildet på fremsiden av oppgaven er fra en husvegg i Vest-Belfast. Det viser at det finnes sterke meninger om den store irske hungersnøden selv om det er mer enn 160 år siden den endte. På veggmaleriet blir Storbritannia anklaget for folkemord, og hungersnøden sammenlignes med holocaust. Det kommer med andre ord frem sterke anklager mot britene. Denne oppgaven er en analyse av ulike irske lærebøkers fremstilling av den store hungersnøden. Før opplegget for analysen blir presentert nærmere, skal vi foreta en reise i den irske historiografiske utviklingen fra tiden etter hungersnøden og frem til i dag. Dette vil skape bakgrunnen for hypotesen i oppgaven.

I følge historikeren Ciaran Ó Murchadha måtte det gå en generasjon før hungersnøden ble beskrevet i irske historiebøker. Han skriver at Canon John O'Rourkes bok *The history of the great Irish famine*⁶ er en av de første bøkene som kom ut om emnet, og det var så sent som i 1874. I årene som fulgte ble styresmaktenes håndtering av hungersnøden for første gang diskutert av politikere i offentligheten.⁷ Det var to grunner til at hungersnøden ble aktuell å bruke politisk. For det første var generasjonene som opplevde den i ferd med å dø ut. For mange av dem var hungersnøden en periode preget av skam og skyldfølelse og hele perioden var blitt tiet i hjel. Dette endret seg i den påfølgende generasjonen. På denne tiden var det mennesker som jobbet for løsrivelse fra Storbritannia. Å skyldte på britisk vanstyre av Irland under hungersnøden ble brukt som et av flere historiske argument for selvstyre.⁸

---

⁵ Årstallet både for starten og slutten varierer mellom fremstillingene, men aldri utenfor rammen mellom 1845 og 1850.

⁶ O'Rourke, J. (1874). *The history of the great Irish famine of 1847: with notices of earlier Irish famines*. Dublin.,

⁷ Ó Murchadha, C. n. (2011). *The great famine : Ireland's agony, 1845-1852*. London ; New York, NY, Continuum International Pub. S. 191

⁸ Ibid. S. 191

John Hutchinson hevder i artikkelen *Irish nationalism*⁹ at Irlands første utdanningsminister etter løsrivelsen fra Storbritannia i 1922 Eion MacNeill, mente irsk historie kunne føres tilbake til 500-tallet. Som følge av dette skulle irsk historie få sin naturlige plass i historieundervisningen, der kontinuiteten fra 500-tallet og frem til i dag skulle vises. Historieundervisningen skulle gjøre bot for en ignorant holdningen til irsk historie som var skapt av britene gjennom deres undervisning.¹⁰ Det viktigste med undervisningen var i følge MacNeill å forme nye individer med irsk nasjonal stolthet. Lærebøkene som ble brukt i tiden etter løsrivelsen bar som konsekvens av dette preg av utdanningsministerens mål. Skolebøkene malte et bilde av en liten nasjons kamp gjennom 600 år mot en stor nabo i øst.¹¹ Det var ikke bare historie som skulle formidles annerledes. Irsk språk, -sport og -musikk ble løftet frem fra fortiden for å finne tilbake til den gamle irske identiteten. Det kom med andre ord en stor kulturell fornyelsesbevegelse etter løsrivelsen.

Som del av den kulturelle fornyelsesbevegelsen ble den gæliske fortiden, i følge Ellis, løftet frem som en høykultur innen irsk historie.¹² Irland ble fremstilt som et av Europas mest siviliserte land som blant annet sendte munkene til England for å lære dem om kristendom og sivilisasjon. Poenget var å fremme hvilken høyborg for sivilisasjon Irland var før engelskmennene kom.¹³

Motsvaret og kritikken av den nasjonalistiske måten å fremstille historie på startet så vidt på 1940-tallet, men slo ikke ut i full blomst før 1960- og 1970-tallet. Denne nye måten å tenke historie på har i irsk historieskriving siden blitt kalt revisjonisme. Revisjonistene var kritiske til den ensidige vinklingen historieskrivingen og lærebøkene hadde hatt i 40 år. Pendelen svingte på denne tiden fra et nasjonalistisk historiesyn til revisjonisme, som tok til ordet for en mer verdinøytral eller «value-free» historie. Revisjonistene hevdet at historie ikke skulle ha noe politisk formål, den skulle bare presentere fortiden uten noen skjult agenda. En av de fremste revisjonistene var Roy Foster. I en artikkel fra 1994¹⁴ skriver han at lærebøker så sent

---

⁹ Artikkelen er fra boken: Boyce, D. G. and A. O'Day (1996). The making of modern Irish history: revisionism and the revisionist controversy. London and New York, Routledge. S100 – 117.

¹⁰ Ibid. S. 101

¹¹ Ibid. S. 102

¹² Ellis, S. G. (2002). Empires and states in European perspective. Pisa, Edizioni Plus, University di Pisa.

¹³ Ibid. S. 119

¹⁴ Brady, C. (1994). Interpreting Irish history : the debate on historical revisionism 1938-1994. Blackrock, Irish Academic. S. 122 eller <http://www.jstor.org/stable/3678995>

som på 1950-tallet ble brukt som manipulerende verktøy for å fremme visse verdier i skolen. I følge Foster hadde historiefaget i Irland hatt en direkte politisk funksjon, enkelte perioder og hendelser ble utelatt mens andre ble fremhevet.¹⁵

De to fremste revisjonistene var Theo Moody og Robin Dudley Edwards. I 1939 skapte de sammen tidsskriftet *Irish historical studies*. De jobbet for en mer vitenskapelig og balansert måte å skrive historie på og fikk stor betydning for den videre utviklingen av faget. Disse historikerne ville sette et kritisk søkelys på historieskriving og en moderne standard for kildekritikk slik de hadde lært under sin utdannelse i England. Tidsskriftet inneholdt flere essay der forfatterne gikk til kildene, og gjennom dem kritiserte mange av mytene som de mente ble undervist i Irland. Fra tidsskriftets opprinnelse og utover ble historiefaget i Irland mer profesjonalisert og kildekritisk. For Moody var dette en «mental war of liberation from servitude to myth.»¹⁶ På 1960-tallet hadde arbeidet til flere historikere som jobbet i samme spor som Moody og Edwards tilbakevist mange av mytene som var blitt en sannhet blant det irske folket gjennom den nasjonalistiske historieformidlingen.

På 1980-tallet kom reaksjonen mot revisjonistene i form av et såkalt anti-revisjonistisk, perspektiv. Forkjempere for denne retningen stilte seg kritisk til det de mente var revisjonistenes overanalytiske syn på historien. Representert av to personer kommer det her en kort oversikt over hva kritikken mot revisjonistene hovedsakelig gikk ut på.

Desmond Fennell erklærte seg som anti-revisjonist og uttrykket stolthet over sin irske historie og hans forfedres kamp mot det han kaller et undertrykkende britisk regime.¹⁷ Han stiller seg kritisk til revisjonismen og revisjonistenes syn på historien da han hevder de fremstiller historien på en måte som legitimerer Storbritannias politikk i Irland. Som følge av dette er han i tillegg kritisk til at revisjonistene ikke fremstiller kampen mot britene som moralsk riktig.¹⁸

---

¹⁵ Ibid. S. 140

¹⁶ T.W. Moody, 'A New History of Ireland', reprinted in Ciaran Brady (ed.), *Interpreting Irish History: The Debate on Historical Revisionism 1938–1994* (Dublin 1994), 38. Sitert i McBride S. 692.

¹⁷ Desmond Fennell underviser ved universitetet ved Galway og Dublin, han er skribent og kritiker. Han har i tillegg master i moderne historie fra UCD. På sin hjemmeside (<http://www.desmondfennell.com/>) beskriver han seg selv som skribent eller «Irish writer.»

¹⁸ Fennel, artikkel i Brady, C. (1994). *Interpreting Irish history : the debate on historical revisionism 1938-1994*. Blackrock, Irish Academic. S. 185

Fennells viktigste poeng mot revisjonismen er at den mangler den moralske tolkningen som tidligere var viktig i historiefaget. Før fremhevet historieskrivingen og undervisningen nasjonens helter og heltinner. Faget tok frem og løftet opp modige soldater og viktige hendelser og forklarte hvorfor disse var gode moralske eksempler. Det irske folk kjenner seg ikke igjen i den revisjonistiske historien, hevder han.¹⁹ Historiefaget gjennom revisjonismen fremhever ingen eksempler på rett moralsk oppførsel, og setter ofte spørsmålsteget ved handlingene til irske helter, hevder Fennell.

Fennell mener revisjonistene ikke kjemper en kamp mot myter, men at de bare kommer med en nytolkning av historien. Denne tolkningen minner om den Irlandsfiendtlige historieskrivingen engelskmennene presenterte under okkupasjonen, hevder han. Revisjonistene er en del av en mot-revolusjonen, og de har London og kulturen der som ledestjerne for hva historien skal inneholde.²⁰ Denne forståelsen er ikke Fennell alene om.

Historikeren Brendan Bradshaw bygger på det samme som Fennell. Han vil heller ikke fjerne de irske heltene, kampen for nasjonal frihet og minnet om en innfødt irskhet fra fremstillingen. En historieskriving og undervisning som ikke har med disse gjør irer fremmed i sitt eget land, hevder han. Det blir en historie irene ikke kjenner seg igjen i.²¹ Er det da tilfeldig at folket holder seg til sine gamle myter, spør Bradshaw retorisk. Han hevder at den historieundervisningen har vist seg å slå feil på to punkter. For det første har den vist sine begrensinger i forhold til fortellingen om katastrofale hendelser i irsk historie. Der revisjonismen ikke får frem lidelseshistorien til irene. For det andre kan en neddyssing av folkets forståelse av historien føre til at nasjonalismen får enda større vekst. Da vil den mytiske historien bli oppfattet som den sanne historien og fortsette å leve videre på de lokale pubene og i hjemmet. Folket vil få en oppfattelse av at den sanne historien ikke blir undervist i klasserommet og ta saken i egne hender.²²

Kort oppsummert mente antirevisjonistene at revisjonistene manglet moralsk tolkning, at revisjonistenes såkalte objektivisme blant annet fremmet et britisk perspektiv på den irske historien, den ble for lite folkelig, for kjedelig, for britisk-vennlig og den manglet

---

¹⁹ Fennel, artikkel i ibid. S. 184 - 185

²⁰ Fennel, artikkel i ibid. S. 186

²¹ Brendan Bradshaw artikkel i ibid. S. 211 - 214

²² Brendan Bradshaw artikkel i ibid. S. 214

lidelseshistorien. Dette skapte et gap mellom folket og historikeren. Folket kjente seg ikke igjen i historien til revisjonistene og resultatet av dette var at folket lagde sin egen versjon. Revisjonistenes måte å skrive historie på gjorde at folk utnyttet historien til å skape vold og mer splittelse, ble det hevdet.²³

I denne oppgaven blir irske lærebøker i historie og deres fremstilling av den irske hungersnøden analysert. Hvis lærebøkene følger historieforståelsen fra den historiografiske debatten som var på 1900-tallet, så vil en kunne anta at det vil være tydelige skiller i fremstillingsmåten mellom lærebøkene under de forskjellige fasene. Bøkene er delt inn i tre grupper ut i fra en hypotese basert på den historiografiske faseinndelingen om at lærebøkernes fremstilling går relativt parallelt med den historiografiske. I følge hypotesen vil gruppen med lærebøker fra 1911 til 1931 gå inn under den nasjonalistiske fasen. I følge den historiografiske debatten så er det mest sannsynlig et tydelig nasjonalistisk preg i bøkene i denne gruppen. Det innebærer blant annet en fremstilling som bærer preg av britisk vanstyre og av en liten nasjons kamp mot en sterk nabo i øst.

Den andre fasen inneholder lærebøker fra den perioden da revisjonismen slo gjennom i historieskriving. Disse to bøkene i denne gruppen er skrevet på 1960-tallet. I følge den historiografiske debatten vil disse to bøkene markere et klart skille fra den første gruppen lærebøker. I følge revisjonistene selv forklarer de historiske hendelser nøytralt og objektivt. Dette gjør de ved bruk det de ser på som historiske fakta. Fakta henter de blant annet fra historiske kilder og statistikker. I tillegg ønsker de å tilbakevise det de ser på som nasjonale myter.²⁴ Finner vi dette igjen i lærebøkernes framstilling av hungersnøden?

Den tredje og siste gruppen lærebøker er også den største. Disse bøkene strekker seg fra 1990 og frem til 2011. Denne gruppen lærebøker skal i følge hypotesen gå under den anti-revisjonistiske fasen. Det er usikkert hvor dominerende dette synet var i Irland og om det i det hele tatt har blitt videreført til lærebøkene. Denne fasen inneholder uansett den største gruppen lærebøker og det blir derfor spennende å se om det finnes en felles trend i fremstillingene eller utviklingen i perioden. I tillegg blir det interessant å undersøke om det

---

²³ ”*The Canon of Irish Cultural history*” fra *ibid.* S. 222 Comerford, Brandan, Bradshaw og Desmond Fennell er blant de mest kjente anti-revisjonistene.

²⁴ Hvorvidt et historisk emne kan fremstilles objektivt er en annen diskusjon.

anti-revisjonistiske synet kan identifiseres i de nyeste lærebøkene eller om den revisjonistiske fremstillingen fortsatt er gjeldene.

Problemstillingen i denne oppgaven blir dermed: Hvordan blir hungersnøden fremstilt i irske lærebøker, hvordan forandrer fremstillingen seg over tid og i hvilken grad følger lærebøkene den historiografiske utviklingen?

Historieteoretikeren Hayden White hevder følgende i *Historie og fortelling*²⁵ i forhold til forståelsen av historiske tekster: «Meningene historikeren tillegger de hendelser han skriver om, gjennom måten han former sin fremstilling av fortidens virkelighet på, er det som fortsatt griper leseren av et historisk mesterverk.»²⁶ På bakgrunn av dette er det måten hendelsene fremstilles på når de skrives inn i en fortelling som blir analysert i denne oppgaven. Alle hendelsene utgjør forskjellige lag av fortellingen om fortiden og sammen skaper de en hovedfortelling. I boken *Fortalt fortid. Norsk historieskriving etter 1970*²⁷ forklares begrepet «hovedfortelling» på denne måten:

Vi kan identifisere de enkelte tekstenes hovedfortellinger ved å undersøke hvordan de er ordnet. Historiske tekster har alltid en konfiguratív dimensjon, som anviser hvordan tekstenes forskjellige bestanddeler skal ordnes innbyrdes i forhold til hverandre. En slik konfigurasjon bidrar med et ordnende grep som gir delene og helheten – altså fortellingen – mening. Dette skjer ved at delene organiseres i en sammenheng gjennom etableringen av en sammenbindende idé, et perspektiv eller en synsmåte som preger utvelgelsen av de relevante forhold som skal til for å fortelle den aktuelle historien.²⁸

Hvis hypotesen stemmer og det viser seg å være et skille mellom bøkene fra den nasjonalistiske og revisjonistiske fasen, så vil skille kunne vise seg ved at hendelsene er forskjellig fremstilt i de ulike fasene. Sentrale momenter vil her være:

- Hvem som blir fremstilt som offer.
- Hvem som inkluderes i betegnelsen «irsk».
- Bruken av kilder til å forklare hendelser.
- Hvilke kilder som brukes.
- Hvem sin synsvinkel fremstillingen er skrevet ut i fra.
- Hvem som er helter og skurker.

---

²⁵ White, H. and H. Norland (2003). *Historie og fortelling : utvalgte essay*. Oslo, Pax forlag.

²⁶ Ibid. S. 7

²⁷ Heiret, J., T. Ryymin and S. A. Skålevåg (2013). *Fortalt fortid. Norsk historieskriving*. Oslo, Pax forlag.

²⁸ Ibid. S. 26

- Er det samfunnsstrukturer eller personer som står bak hendelsesforløpet?
- Hvem eller hva trekkes frem som skyldig.
- Er det noen som kan klandres.

Denne lærebokanalysen består, som tidligere nevnt av en hypotese om at det finnes tre faser. På bakgrunn av disse fasene kan vi også sette opp en hypotese om at lærebøkene i disse fasene vil ha henholdsvis en nasjonalistisk-, revisjonistisk- og anti-revisjonistisk-grunnfortelling, men forskjellig hovedfortellinger. I *Fortalt fortid* forklares begrepet grunnfortelling på denne måten:

Grunnfortellinger er fortellinger som kan deles av flere tekster. De kan forstås som ”narrative rammer”, eller fortellingsmønstre som kan bli gjentatt, reprodusert og bekreftet gjennom høyst forskjelligartede historiske praksiser. Slike skjematiske narrative rammer kan dermed prefigure konkrete, mer avgrensede historier og gi dem struktur, mening og legitimitet; og de kan identifiseres ved å lete etter delte sentrale fortellingselementer i en rekke historiske tekster.²⁹

Finner vi slike ulike grunnfortellinger i de ulike fasene?

Når det gjelder oppbyggingen av analysen så vil jeg i forhold til alle lærebøkene først undersøke fremstillingen av de bakenforliggende årsakene til hungersnøden. Hvorfor ble det hungersnød i Irland? Skyldtes det samfunnsstrukturene? Var det en bevisst strategi fra den britiske regjeringen? Eller noe annet?

Et annet tema som blir sentralt, er eksporten av matvarer ut av Irland som fant sted under hele hungersnøden. Her blir det interessant å undersøke hvilken betydning fremstillingene gir eksporten og om den fremstilles forskjellig. Sammen med eksporten blir styresmaktens behandling av krisen også et naturlig tema. Gjorde de nok? Hvilken rolle spiller de i forhold til omfanget? Gjorde fattighusene som ble opprettet vondt verre eller reddet de mange liv?

I denne oppgaven blir det kun brukt boktitler i presentasjonen av lærebøkene og ikke navnet på forfatteren. Det er i hovedsak to grunner til dette. For det første har de fleste bøkene mange forfattere uten å oppgi hvem som har skrevet de forskjellige kapitlene. Det er dermed umulig å vite hvem som skal nevnes i forbindelse med analysen. For det andre er det bøkernes fremstilling av hungersnøden som skal analyseres, hvem forfatteren var eller er blir derfor

---

²⁹ Ibid. S. 25

mindre relevant. Hvem personen som skrev om hungersnøden var har hatt liten betydning for hvordan innholdet ble tolket i skolen. Om en forfatter for eksempel har bakgrunn som nasjonalist og skriver lærebøker som er utpreget revisjonistiske, så blir det i denne sammenhengen kun en kuriositet siden det er innholdet og fremstillingen som analyseres. Når det er sagt, så hender det at forfatter kommer med direkte appeller eller anmodninger til leseren. I disse tilfellene vil forfatterens intensjon bli diskutert. For å gjøre teksten enklere å lese så brukes ikke bokens fulle navn i analysen, men en forkortelse.

I analysen kommer bøkene kronologisk med hovedvekt på de temaene som tidligere er beskrevet. Etter hvert som lærebøkene blir analysert blir de sammenlignet, der det er hensiktsmessig, med eldre lærebøker. Dette skjer der det er klar kontinuitet, tydelige brudd eller helt nye fremstillingsmåter. På slutten av hver bokanalyse presenteres en sammenligning med resten av bøkene i gruppen. Etter at alle bøkene i en fase er analysert, kobles funnen opp mot den historiografiske utviklingen.

Denne lærebokanalysen er avgrenset til lærebøker fra det som i Norge tilsvarende ungdomsskolen. Det er flere grunner til dette. For det første tar ikke historiefaget på videregående skole i Irland for seg historie før etter 1870. Det er det med andre ord ingen fremstilling av hungersnøden i disse bøkene. For det andre vil lærebøker fra det som tilsvarende barneskolen i Norge bli for korte i sin fremstilling og gjøre det vanskelig å gjennomføre en grundig tekstanalyse. I lærebøker fra ungdomsskolen derimot må forfatteren utdype og forklare grundigere.³⁰ Lærebøker fra ungdomsskoletrinnet blir dermed et naturlig valg siden disse vil gi en større oversikt og bredere analysegrunnlag i forhold til lærebøker fra barneskolen. I tillegg strekker bøkene seg over en lengre tidsperiode enn historiebøkene brukt i videregående.

Det viste seg å være en vanskelig prosess både å finne og å få tak i lærebøker fra Irland. Denne prosessen har bestått av søk på nett, kontakt med forlag og et besøk til hovedbiblioteket i Dublin. Lærebøkene før 1990 i denne oppgaven er mer eller mindre tilfeldig valgt. Det vil si at de består de lærebøkene fra denne perioden som det var mulig å få tak i. I tiden etter 1990 derimot viste det seg å være et større utvalg lærebøker. I ettertid er det vanskelig å se hva som kunne vært gjort annerledes for å få tak i et større utvalg bøker. Det

---

³⁰ O'Callaghan, J. (2009). Teaching Irish independence : history in Irish schools, 1922-72. Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars. S. 60

virker som om forskning på lærebøker er et relativt lite felt i Irland, det var i hvert fall veldig vanskelig å finne tekster om det. I tillegg var forlag og biblioteker i Irland hjelpsomme, men hadde få konkrete ideer om hvordan få tak i lærebøker.

Kapittel 1. Lærebøker skrevet i den nasjonalistiske perioden

Irish nationality (1911) – Den store hungersnøden: Storbritannias mulighet til å kvitte seg med et overbefolkningsproblem.

Læreboken *Irish nationality* (1911) starter med å vise hvordan irske bønder gjennom hele 1800-tallet levde fullstendig avhengig av poteten. Grunnen til at de kun hadde råd til poteter var de høye landleieavgiftene de måtte betale til landeieren. Denne avgiften fulgte landeieren til London der de fleste av dem bodde. På denne måten ble ingenting investert i industri og jordbruk i Irland: «To pay rent and taxes in England the toilers raised stores of corn and cattle for export.»³¹ Denne eksporten førte til: «lands half cultivated, and [a] neglected people.»³² Bøndene måtte eksportere store deler av det de dyrket, dermed ble det hungersnød hver gang potetavlingene slo feil siden poteten var deres eneste matkilde. I tillegg var det ingen til å hjelpe dem: «in famine time the people had to save themselves from death.»³³ Den irske befolkningen hadde ingen mulighet for å skaffe seg et bedre liv og overlevde på grunn av poteten alene. I følge fremstillingen så hadde landeierne et samfunnsansvar. Landeierne burde investert pengene de tjente på landleie tilbake i Irland, og på den måten vært med på å bygge landet. Når det ansvaret ikke ble tatt ble befolkningen sittende igjen med poteten uten mulighet til å få et bedre liv. I denne boken blir befolkning fremstilt som slaver i sitt eget land. Alt av overskudd ble sendt ut av landet til det som blir fremstilt som griske landeiere.

I følge teksten hadde det vært større og mindre sultkatastrofer i forkant av den store hungersnøden.³⁴ De kom og gikk uten at styresmaktene foretok seg noe. Det kommer ikke frem i teksten hvorfor de ikke gjorde noe. At styresmaktene ikke gjorde noe understreker at de ikke brydde seg om landet og at befolkningen måtte hjelpe seg selv. Irene kunne med andre ord ikke regne med noen hjelp fra staten hvis det skulle komme flere sultkatastrofer.

---

³¹ Green, A. S. (1911). *Irish nationality*. London, Williams and Norgate. S. 231

³² Ibid. S. 231

³³ Ibid. S. 231

³⁴ Ibid. S. 231

I fremstillingen lider det irske folket nød og det var ingen tegn til bedring. Sitatet nedenfor viser blant annet hva som skjedde med tusenvis av familier som ble kastet ut da de ikke hadde råd til å betale landleien:

Families were flung on the bogs and mountain sides to live on wild turnips and nettles, to gather chickweed, sorrel, and seaweed, and to sink under the fevers that followed vagrancy, starvation, cold, and above all the broken hearts of men hunted from their homes.³⁵

Dette sitatet viser hvordan folk i Irland opplevde hungersnøden og hvor hvordan det var for familier å bli kastet ut av husene sine. Det får også frem fornedrelsen og hvor langt ned befolkningen måtte synke for å overleve. I tillegg så er sitatet et eksempel på den narrative dramatiserende stilen boken har. Blant annet så beskrives følelsene til disse familiene.

I perioden 1846 – 1848 da potet-tørråten hadde ødelagt potetavlingen, ble det i følge *Irish nationality* (1911) sendt ut mat fra Irland til England til en verdi av 17 millioner pund.³⁶ Da potetkrisen kom så engelskmennene sitt snitt til å kvitte seg med: «in the phrase of current English economics, "the surplus population," "the overstock tenantry."»³⁷ Irland var i følge engelske økonomer overbefolket og eksporten var i følge fremstillingen en bevisst plan i håndteringen av dette problemet. Ved å eksportere mat ut fra det sultrammede landet kunne befolkningstallet stabilisere seg på et mer normalt nivå: «English soldiers guarded from the starving the fields of corn and the wagons that carried it to the ports; herds of cattle were shipped, and skins of asses which had served the famishing for food.»³⁸ Som del av «utsultingsplanen» passet engelske soldater på at den sultne irske befolkningen ikke fikk noe av maten. Et stort statlig apparat ble med andre ord satt i verk for å tynne ut en overbefolket øy.

I følge sitatet over hadde noe av maten som ble transportert ut fungert som føde for de sultende, men den ble aktivt tatt i fra dem og sendt til England. Teksten fremstår dermed noe tvetydig når den forklarer eksporten og engelskmennenes rolle. På den ene siden betalte bøndene landleie i form av kornet de dyrket. Dette ble eksportert til England for videre salg

---

³⁵Ibid. S. 232

³⁶ Om det var 17 millioner pund i 1847 eller omregnet til tilsvarende verdi fra 1911 kommer ikke frem av teksten.

³⁷ Green, A. S. (1911). *Irish nationality*. London, Williams and Norgate. S. 233

³⁸Ibid. S. 232 – 233

slik det hadde vært i mange år før hungersnøden. På den andre siden ble eksporten under hungersnøden forklart med at engelskmennene tok maten de sultende brukte for å overleve og eksporterte den til England. I forklaringen var det engelske økonomer som utnyttet potetkrisen til å fjerne overbefolkningen ved å eksportere maten irene trengte for å overleve. Det var ikke lenger mat i form av landleie som ble eksportert, men den livsnødvendige maten de fattige bøndene trengte for å overleve.

I perioden mellom 1846 og 1848 døde en million mennesker av sult mens mat gjennom hele perioden ble eksportert ut av landet, i følge *Irish nationality* (1911). Potet-tørråten var utløsende årsak til hungersnøden, men krisen fikk sitt omfang fordi alle aktørene med innflytelse hadde egeninteresser og ingen interesse i befolkningens ve og vel. Boken har med flere eksempler på dette. Et eksempel er en rapport til styresmaktene i 1845. Denne påpeker den overhengende faren for hungersnød i Irland. Rapporten fikk i følge fremstillingen ingen oppmerksomhet i England og ingenting ble gjort.³⁹ Eksemplet skal vise hvordan de som satt med makten kunne ha avverget krisen om de hadde ønsket det. Et annet eksempel er i forhold til landeiernes harde krav til leietagerne som førte til at maten ble sendt ut av landet.

Landeierne har på denne måten lagt forholdene til rette for eksport som igjen skapte en mulighet de engelske økonomene utnyttet. De fikk dermed muligheten til å kvitte seg med overbefolkningen. Alle aktørene med makt spiller på hverandre for å oppnå sine egne mål og egeninteresser på bekostning av den irske befolkningen. De engelske styresmaktene gjør det de vil og den irske befolkningen lider og betaler prisen som følge av maktovergrepene. Det skiller seg ut to fronter i denne fremstillingen, på den ene siden står den fattige irske bondebefolkningen og på den andre står landeierne som bodde i London sammen med styresmaktene som styrte fra samme by. Det er dermed irene på den ene siden og London på den andre.

I følge denne fremstillingen er det ingen som når frem til England med budskapet om at landet lider som følge av potet-tørråten. «Irland» prøver å nå frem til England for å gjøre endringer i landet slik at folket skal få det bedre. Urimeligheten i svaret fra myndighetene er lett for alle å se:

---

³⁹Ibid. S. 230 I teksten står det “Nothing was done”

When Ireland asked to be governed by the same laws as England, she was told the two countries were different and required different treatment. When she asked for any deviation from the English system, she was told that she must bow to the established laws and customs of Great Britain.⁴⁰

Her er det interessant å legge merke til at det er «Irland» som kommer med forslag. Det kommer ikke frem hvem «Irland» representerer og det kommer heller ikke frem hvem hun spør. Ut i fra fremstillingen er «Irland» den fattige bondebefolkningen. Svarene «Irland» får er urimelige, hun må bøye seg, altså vise ydmykhet overfor de som hersker. At det blir lagt frem forslag på denne måten viser uansett at det var politisk aktivitet og krefter som jobbet for Irlands beste selv under hungersnøden. Ved å besjele Irland tydeliggjøres de forskjellige frontene, og skille mellom Irland og England\Storbritannia kommer tydelig frem.

Irene hadde i følge fremstillingen stor tålmodighet med styresmaktene og dette til tross for at Irland var det landet i Europa som var hardest rammet av potet-tørråten: «The sufferings of the Irish, borne with exemplary patience, were greater than the people of any other country in Europe had to sustain.»⁴¹ Det var med andre ord ikke irene sin mangel på tålmodighet som gjorde at hjelpearbeidet ikke fungerte. Problemet lå i urimeligheten de møtte. Fremstillingen viser tydelig hvordan befolkningen ble herset med og elendig behandlet. Som følge av dette hadde ikke Irland noe å tjene på å bli i unionen.

Den eneste nødhjelpen irene mottok under hungersnøden *Irish nationality* (1911) var fra irer som hadde flyktet til Amerika. Disse pengene tok landeier hvis han så at leietageren plutselig hadde mer penger å rutte med. Undertrykkelsen av det irske folket var dermed total. De hadde ingen måte å hevde sin rett på og uansett hva de prøvde så ble forsøket kontret av urimelige og urettferdige styresmakter eller landeiere.

I følge *Irish nationality* (1911) var et av resultatene av hungersnøden at flere politiske organisasjoner vokste frem under og etter katastrofen. Blant dem var Young Ireland-movement som: «sought to destroy sectarian divisions, to spread a new literature, to recover Irish history, and to win self-government, land reform, and education for a united people of Irish and English, Protestant and Catholic.»⁴² Daniel O`Connell⁴³ hadde i følge fremstillingen

---

⁴⁰Ibid. S. 230

⁴¹Ibid. S. 230

⁴²Ibid. S. 235

⁴³ Se ordforklaringen.

prøvd med en fredelig bevegelse, men denne bevegelsen ble undertrykt av styresmaktene. Som følge av dette oppsto det voldelige bevegelser ledet av Smith O`Brian. I følge fremstillingen var dette den eneste muligheten irene hadde for å nå frem. Boken utdyper ikke hva O`Brian gjorde eller oppnådde. Men boken nevner flere navn og organisasjoner som enten gjennom fredelige eller voldelige virkemidler kjempet for irsk selvstendighet.⁴⁴

På slutten av kapittelet trekker boken på ny frem at befolkningen tross fattigdom og manglende politisk erfaring samlet seg under O`Connell: «in O`Connell the Irish found a leader who had like themselves inherited the sense of the old Irish tradition.»⁴⁵ På initiativ fra O`Connell ble det holdt flere massemønstringer rundt om kring i landet: «His methods would have been wholly impossible without a rare intelligence in the peasantry.»⁴⁶ Bøndene blir på denne måten fremhevet som delaktige i den politiske bevegelsen under hungersnøden. Det blir og presisert at bøndene brydde seg om andre ting enn poteter: «the Irishman, steeped in his national history, had in his heart not his potato plot alone, but the thought of the home of his fathers, and in the phrase of Irish saints, "the place of his resurrection."»⁴⁷ Hungersnøden er i denne fremstillingen en hendelse som rettferdiggjør kampen mot et undertrykkende regime. Krisen skaper grobunnen for politisk aktivisme som i følge fremstillingen var tvingende nødvendig. Det kommer i tillegg tydelig frem i disse sitatene at det var bøndene som gikk under betegnelsen «irsk,» en betegnelse landeierne tydeligvis var ekskludert i fra.

A Short history of the Irish people (1922) – En passiv befolkning kommer ingen vei.

A Short history (1922) er den andre boken under den nasjonalistiske fasen som er med i denne oppgaven. Fremstillingen starter med å hevde at en tredjedel av den irske befolkningen var ene og alene avhengig av poteten for å overleve i tiden forut for potet-tørråten. Disse levde «habitually on the verge of destitution.»⁴⁸ Landet sto dermed ovenfor en stor katastrofe da potet-tørråten slo til. Det kommer ikke frem hvorfor store deler av befolkningen var avhengig

---

⁴⁴ Tenant League, North and South league, The Fenians, Isaac Butt, Thomas Davis, John Mitchel, Gavan Duffy, White Boys, Charles Stewart, Parnell, Michael Davitt og Land League.

⁴⁵Green, A. S. (1911). Irish nationality. London, Williams and Norgate. S. 238

⁴⁶Ibid. S. 238

⁴⁷Ibid. S. 237

⁴⁸Hayden, M. and G. A. Moonan (1922). A Short History of the Irish People from the Earliest Times to 1920. Dublin, Longmans, Green and co. S. 496

av poteten for å overleve og ingenting om hvorfor de ikke kunne dyrke en annen type mat.⁴⁹ Boken begynner dermed rett på hungersnøden uten å gi noen bakgrunnsinformasjon om tiden eller forholden før hungersnøden.

Denne fremstillingen beskriver hvordan bøndene oppfattet det da de for andre gang etter potet-tørråten skulle sjekke potetavlingene:

When again the time for digging drew near, the peasants watched their little potato gardens with anxious eyes, dreading to see the withering of the leaves, and to notice the sickly smell which heralded the approach of the scourge.⁵⁰

Teksten er her på detaljnivå i forhold til å beskrive bøndene. Det er tydelig at dette ikke er en øyenvitne skildring fra befolkningen, men bokens måte å forklare hvordan potet-tørråten ble opplevd. Ut i fra fremstillingen er det lett å se for seg en fortvilet bonde i det poteten, og dermed grunnlaget for mat, råtner bort. Læreboken har tatt med en beskrivelse av hvilken tilstand enkelte hus var i: «Neighbors, entering a cabin, sometimes found the corpses of all those who had dwelt there.»⁵¹ Lidelsene til det irske folket under hungersnøden kommer tydelig frem i disse sitatene.

Sitatet over, sammen med sitatet fra *Irish nationality* (1911) der irene ble kastet ut av sine hjem, viser den narrative dramatiserende stilen begge disse bøkene har. Begge bøkene har et muntlig språk. Man kan nesten se for seg at «bestefar» sitter i gyngestolen og dikterer historien. Hungersnøden blir fremstilt som opplevd av forfatteren.

I følge *A short history* (1922) ønsket landeierne å tjene like mye på leien selv under hungersnøden. Landeierne blir beskrevet som hjerteløse⁵² i sin behandling av leietagerne da de kastet dem ut bare for å la dem dø i veikanten⁵³ ved mangel på betaling. I begge lærebøkene blir landeierne fremstilt som grådige og egoistiske. De tenker bare på seg selv og er lite interessert i hva som skjer med arbeiderne eller leietagerne sine. De er i begge

---

⁴⁹ Det står i teksten at den har nevnt dette i et tidligere kapittel. Her utdyper trolig fremstillingen disse problemstillingene.

⁵⁰ Hayden, M. and G. A. Moonan (1922). *A Short History of the Irish People from the Earliest Times to 1920*. Dublin, Longmans, Green and co. S. 496

⁵¹ Ibid. S. 497

⁵² Ibid. S. 498 Begreper som er brukt er «heartlessness»

⁵³ Ibid. S. 498 Sitatet lyder: «fling them out to die on the roadside»

fremstillingene med på å forverre situasjonen for den irske befolkningen. I *Irish nationality* (1911) var landeierne delaktig i å forårsake hungersnøden i tillegg til dårlig behandling av befolkningen under hungersnøden. Landeierne inkluderes ikke i betegnelsen «den irske befolkningen» i noen av fremstillingene. Denne betegnelsen er i hovedsak forbeholdt de fattige bøndene som bodde på øya.

I *A short history* (1922) blir eksporten av mat presentert under delkapittelet *Patience of the people – Their suffering*: «It is true that the country produced that year a supply of food far more than sufficient to feed the population, but it was sold and exported.»⁵⁴ På denne måten blir det bekreftet for leseren at mat ble transportert ut, mens folk sultet. At setningen starter med *it is true* kan bety at eksporten var et tema som var oppe til diskusjon i samtiden og at forfatteren prøver å presentere det riktige svaret. Konklusjonene i forhold til eksporten var at det var mer enn nok mat til å unngå en hungersnød: «The famine was so far artificial that, had the food grown in Ireland been conserved by the State, and its export forbidden, the needs of a population considerably larger than the actual one could have been amply provided for.»⁵⁵ Det kommer ikke frem i starten av fremstillingen om det var noen forhold forut for krisen som gjorde at den fikk dette omfanget. Dette har sammenheng med at hele hungersnøden ble oppfattet som konstruert. Den kunne vært unngått i sin helhet om staten hadde stoppet eksporten og fordelt maten som ble produsert i Irland.

Sammenligner vi *A short history* (1922) med *Irish nationality* (1911) kommer det ikke tydelig frem i noen av bøkene hvilken mengde mat som ble eksportert. I *Irish nationality* (1911) er det skrevet litt kryptisk med et beløp på 17 millioner pund og i *A short history* (1922) nevnes ingen beløp. Begge fremstillingene er derimot enige om at eksporten spilte en sentral rolle i forhold til omfanget av krisen og at flere liv, om ikke alle, kunne vært reddet ved å stoppe denne.

I *A short history* (1922) gjør ikke det irske folket noe for å hindre maten i å forlate landet. De er passive til hele situasjonen og som følge av deres passivitet dør de av sult: «the starving people submitted and they died (...) lines of carts laden with sacks of grain [left Ireland], but there was no attempt to seize them.»⁵⁶ I følge fremstillingen har irene til en hvis grad seg selv

---

⁵⁴Ibid. S. 496

⁵⁵Ibid. S. 498

⁵⁶Ibid. S. 496

å takke for at de sultet siden de passivt tillot eksporten å skje, de tillot seg selv å sulte ihjel. Denne påstanden blir aldri skrevet direkte i teksten, men budskapet kommer tydelig frem. Læreboken peker på denne måten tilbake i tid fra da boken ble skrevet og viser hva som skjedde med befolkningen under hungersnøden da de sist forholdt seg passivt til en undertrykkende overmakt. Boken er skrevet i en tid preget av politisk aktivisme, politisk vold og store politiske endringer. Sett i en slik kontekst kan fremstillingen være en oppfordring til den unge leseren om å være på vakt i forhold til hva irene har blitt tvunget til å godta tidligere. Leseren må dermed være oppmerksom på urimelige krav i sin samtid. Hovedbudskapet i denne fremstillingen er at passivitet ikke lønner seg mot en undertrykkende overmakt. I *Irish nationality* (1911) gjør heller ikke den irske befolkningen motstand. Forskjellen er at de i *Irish nationality* (1911) ikke har mulighet til det, siden undertrykkelsen er så stor og tyngende. I tillegg blir irene fremstilt som tålmodige og tilhengere av fredelige aksjonsmåter.

A short history (1922) hevder aldri at det var en bevisst økonomisk politikk å sulte ut befolkningen slik som *Irish nationality* (1911) gjør. Skylden for eksporten har derimot «Lord John Russell, the English minister, [who] refused to close the ports.»⁵⁷ *Refused* kan både oversettes til «å nekte» og «å avvise.» Hvem som kan ha stilt dette kravet kommer ikke frem av teksten. Noen har med andre ord stilt et krav eller ønske til Russell som han har vurdert og avvist eller nektet. Han har dermed i større eller mindre grad vært klar over situasjonen i Irland og tatt et aktivt valg i forhold til ikke å hindre eksporten. I denne fremstillingen er det med andre ord personen Russell som er ansvarlig for at eksporten fikk fortsette og at mange irer sultet i hjel som følge av dette. Det kommer aldri frem hvorfor Russell ikke stoppet eksporten eller hvorfor mat i det hele tatt ble eksportert ut av landet. Hans stahet og manglende vilje til å gjøre enkle grep for å hjelpe befolkningen, kommer derimot tydelig frem.

I slutten av kapittelet oppsummerer *A short history* (1922) hva hungersnøden førte til. En av følgene var at emigrantene fikk «(...)a bitter hatred of England, to whose prejudices, injustices and, perhaps, deliberate malice and treachery they ascribed their sufferings. This feeling they have handed on to their descendants.»⁵⁸ Sett i sammenheng med resten av kapittelet er det liten tvil om at boken blant annet sikter til eksporten av mat når den nevner

---

⁵⁷ Ibid. S. 496

⁵⁸ Ibid. S. 499

injustices og deliberate malice. Denne læreboken hevder at hatet mot England ble ekstra sterkt hos emigrantene, dette har sin bakgrunn i at de følte seg tvunget ut av landet.

Det understrekes i *A short history* (1922) at de irene som hjalp til i form av hjelpeorganisasjoner eller annet klarte dette på en mye bedre, effektiv og god måte enn styresmaktene. Et eksempel var hjelpeorganisasjoner styrt av O`Connell:

This scheme cost to carry out hardly a third of what had been expended on the Relief Works, and certainly did far more for the relief of the people. If it had been adopted earlier, the lives of thousands would probably have been saved.⁵⁹

Læreboken får frem at irene selv vet best hvordan ting skal gjøres i landet En regjering i London kjenner ikke landet godt nok til å kunne gi nødvendig og god hjelp.

Samtidig som *A short history* (1922) legger opp til at irene vet best hvordan landet skal styres så legger den også vekt på passiviteten til den irske befolkningen i deres reaksjon på eksporten. Ut over O`Connells forslag til styresmaktene om å gi direkte nødhjelp er det ikke beskrevet noen politisk aktivitet fra andre irer under hungersnøden.

Denne fremstillingen har med navnet på datidens statsminister Lord John Russell. *Irish nationality* (1911) derimot nevner aldri navnet på noen engelske politikere, men har derimot med navnet på mange irer som kjempet for et fritt Irland. Ved å la være å nevne engelske politikernavn og istedenfor bare nevne Storbritannia, England og styresmaktene er det lettere for leseren å sammenligne datidens situasjon opp mot tiden da boken ble skrevet i 1911. Boken tydeliggjør dermed at det er den samme institusjonen som fortsatt styrer Irland. Dette skaper kontinuitet og styresmaktene var dermed briter og engelskmenn både i 1847 og i 1911 da boken ble skrevet. I *A short history* (1922) blir Russell fremstilt som hovedansvarlig for mye av lidelsene og mye av skylden for lidelsene ble dermed lagt på han og ikke England eller styresmaktene generelt. Dette gjør at skylden for hungersnøden ikke på samme måte som i *Irish nationality* (1911) kan plasseres hos de som styrte Storbritannia i 1922. Fremstillingen tegner derfor i mindre grad direkte linjer fra hungersnøden frem til 1922.

Begge bøkene viser at engelskmennene og Russell ikke egnet seg til å styre Irland og at landet under hungersnøden ikke var del av en demokratisk union, men en union med en

---

⁵⁹ Ibid. S. 498

undertrykkende sterk part. Begge bøkene presenterer lidelseshistorien til det irske folk og antyder at vold begynner å utpeke seg som eneste utvei for å oppnå et rettferdig styre

I forhold til hjelpetiltakene blir styresmaktene i *A short history* (1922) beskyldt for å handle for sent. Når hjelpen først kommer så får den stryk på alle områder. I tillegg til å komme for sent så er det:

So many formalities were gone through before any action were taken that (...) thousands of those for whose benefit they had been devised were already in their graves.(...) The schemes were, moreover, faulty and unsuitable, badly conceived and badly managed, uniting a minimum of advantage with a maximum of expense.⁶⁰

Det kommer tydelig frem at styresmaktene ikke er i stand til å hjelpe Irland. Det beskrives deretter at sultende mennesker flokket til fattighusene: «Often to meet no more on earth, for, in the overcrowded buildings the “famine fever” raged, and every morning a cart-load of corpses was conveyed to the great pit dug in the churchyard to receive them.»⁶¹ Foruten å fungere som en gravplass, sørget altså fattighusene for gode vilkår for feberen å spre seg. Fattighusene er i denne fremstillingen kun et eksempel på styresmaktens udugelighet.

Denne læreboken kritiserer eksplisitt hjelpetiltakene staten satte inn. Ved å gjøre det understreker den poenget om en udugelig håndtering fra styresmaktene. Deres udugelighet viser at det haster å få forandringer, i tillegg legitimeres ønske om forandringer. I denne fremstillingen bidrar fattighusene til å øke omfanget av hungersnøden istedenfor å minske den. *Irish nationality* (1911) har ikke med fattighusene i sin fremstilling.

I *Irish nationality* (1911) og *A short history* (1922) ligger skylden for eksporten hos henholdsvis engelskmennene og Lord John Russell. Det kommer frem i begge tekstene at eksporten står som selve årsaken til at mange irer sultet. I følge *Irish nationality*(1911) ble krisen behandlet på denne måten for å kvitte seg med overbefolkningen. *A short history* (1922) forklarer ikke hvorfor Lord John Russell tillot eksporten, men hevder derimot at irene var passive tilskuere. I *Irish nationality*(1911) har irene armer og ben bundet av et engelsk

---

⁶⁰ Ibid. S. 497

⁶¹ Ibid. S. 497

byråkratisk system.⁶² Irene prøver å nå frem gjennom alle mulige kanaler, men de blir avfeid av arrogante engelskmenn.

The student history of Ireland (1926) – Irland, landet med en politisk aktiv befolkning.

The student history (1926) legger tidlig vekt på at tre fjerdedeler av befolkningen i Irland måtte ha gode potetavlinger for å overleve, «In 1845, the potato crop failed all over Europe; but in Ireland and nowhere else three quarters of the people had to live on potatoes.»⁶³ Store deler av den irske befolkningen sto med andre ord i fare for å sulte da potet-tørråten slo til i 1845.

The student history (1926) skiller seg fra de to foregående bøkene ved at denne læreboken fremhever den samfunnsmessige tilstanden landet satte seg selv i forut for krisen. I følge fremstillingen var det dette som ga krisen sitt omfang og som var årsaken til at så mange mennesker døde. Den samfunnsmessige tilstanden innebar at innbyggerne var blitt totalt avhengig av poteten og at styresmaktene tillot dette å skje: «The worst failure of government lay in allowing such a state of society to grow up as existed in 1845.»⁶⁴ Ved å bruke et ord som «allowing» så fremstår det som om styresmaktene har gitt en form for godkjenning til denne samfunnsmessige tilstand. De har med andre ord vært klar over at poteten var i ferd med å bli den eneste kilden til mat for mange. Siden vi i løpet av kapittelet ikke får noen forklaring på hvorfor landet har gjort seg så avhengig av poteten, så gir denne fremstillingen inntrykk av at styresmaktene har styrt landet inn på denne stien.

I de to forrige bøkene spilte landeierne en sentral rolle i tiden forut for hungersnøden og under selve hungersnøden. Der blir de fremstilt som grådige både før og under krisen, noe som var med på å forverre situasjonen for de fattige bøndene som leide av dem. I *The student history* (1926) derimot, er de ikke nevnt. Det kan godt være dette skjer i et annet kapittel⁶⁵ Det er uansett interessant å legge merke til at de går fra å spille en sentral rolle både før og under hungersnøden i de forrige bøkene til ikke å nevnes i denne.

---

⁶² Dette blir utdypet nærmere i de andre temaene.

⁶³ Gwynn, S. L. (1926). *The student's history of Ireland*. London, Longmans, Green and co. S. 260

⁶⁴ Ibid. S. 261

⁶⁵ Dette er det ingen muligheter for å sjekke siden kun kapittelet om hungersnøden ble skannet på biblioteket i Dublin.

I følge *The student history* (1926), ba den irske politiske lederen O`Connell, styresmaktene å hindre uttransporteringen av mat fra Irland: «O`Connell urged that no food should be exported – and Ireland was full of food. But the trouble was that the Irish people grew corn but could not buy it.»⁶⁶ Det kommer ikke frem i fremstillingen hvilken tilbakemelding O`Connell fikk på forespørselen. Han har uansett ikke klart å nå frem med sitt forslag og eksporten fortsetter. I *A short history* (1922) var det «noen» som prøvde å få et forbud mot eksporten. I den boken fremstilles irene som politisk passive. I *The student* (1926) var det O`Connell, en viktig politisk leder og symbolet på den politiske aktiviteten i Irland, som fremmet samme forslag.

Det kommer ikke frem hvor mye mat det er snakk om som ble eksportert og hvilken betydning en eksportstopp kunne fått. Trolig hadde ikke en eksportstopp fått særlig betydning, siden den irske befolkningen ikke kunne kjøpe kornet de dyrket. Ut i fra teksten viser det seg at maten som ble eksportert ikke skulle fordeles som nødhjelp til de sultende hvis den hadde blitt stoppet, i motsetning til det som ble hevdet i de to forrige bøkene. *The student history* (1926) bryter dermed fundamentalt på punktet om eksportens betydning i forhold til de to forrige bøkene. Eksporten går fra å være selve årsaken til hungersnøden til å bli relativt betydningsløs i denne. Staten har riktignok også i denne fremstillingen hovedansvaret for konsekvensene av potet-tørråten, men som vi skal se er det på andre områder enn eksporten.

I 1846 feilet potetavlingene helt og da vinteren kom døde tusener av mennesker, i følge *The student history* (1926). O`Connell, Smith O`Brian og flere møttes som følge av krisen, men klarte ikke å bli enig om hva de skulle gjøre. I denne fremstillingen prøvde med andre ord irske politiske ledere å samarbeide om å finne en løsning. Det kommer ikke frem hvilken påvirkningskraft disse politikerne hadde. Det som kommer tydelig frem er at de ser problemet som er i ferd med å utvikle seg og prøver å gjøre noe med det. Med å vise at disse irske politiske lederne møttes for å diskutere krisen, understreker boken at det var et politisk aktivt liv i landet under hungersnøden. Disse var i stand til å se hva som var i ferd med å skje med landet. Det viser også at det ikke var en samstemt enhet siden de ikke klarte å bli enige om hva de skulle gjøre. Det kommer ikke frem hvorfor de ikke klarte å bli enige, men O`Connell døde kort tid etter dette møtet.⁶⁷

---

⁶⁶ Gwynn, S. L. (1926). *The student's history of Ireland*. London, Longmans, Green and co. S. 260

⁶⁷ Ibid. S. 260

Den passive befolkningen som ble beskrevet fire år tidligere i *A short history* (1922) finner vi ikke igjen i denne fremstillingen. I denne fremstillingen er det et levende politisk liv under hungersnøden. Hele befolkningen deltar aktivt i maktkampen mellom den moderate O'Connell og de mer radikale Young Ireland i 1846 der: «The clergy as a whole, and the mass of the country sided with O'Connell.»⁶⁸ O'Connell får veldig mye plass, han blir nærmest fremstilt som en talsmann for hele den irske befolkningen. Fremstillingen av den fattige irske bondebefolkningen kommer nesten ikke med, mens O'Connell sin pilegrimstur til Roma der han dør på veien: «Sick and broken hearted»⁶⁹ blir bevilget plass. Den politiske kampen mellom O'Connell og det nasjonalistiske politiske partiet Young Irelanders i 1846 er også inngående beskrevet. Selv om Young Irelanders var for vold og O'Connell var for fredelige politiske virkemidler, så blir begge presentert som irske helter. For de som fulgte etter O'Connell og Young Irelanders var Young Irelanders den største inspirasjonen og mange så på fysisk motstand som eneste utvei. Men begge tankegangene gikk parallelt i tiden etter hungersnøden: «Sometimes the constitutionalists – O'Connell's successors – had the upper hand, sometimes the party of physical force.»⁷⁰ Den irske hungersnøden havner på mange måter i bakgrunnen av disse aktørene. Dette ser vi tegn til allerede i overskriften til kapittelet om hungersnøden som heter: *Young Ireland and The Great Famine*.

Ingenting ble oppnådd med fysisk makt alene i følge fremstillingen. Boken tar allikevel med forsøkene og mennene som kjempet for et selvstendig Irland. Under selve hungersnøden hadde Young Irelanders i følge fremstillingen flere opprør mot styresmaktene.⁷¹ Disse endte med nederlag for Young Irelanders og etter hungersnøden valgte den irske befolkning å: «Refuse to regard failure as disgraceful, and made heroes of the men who had risked their lives for an ideal of freedom.»⁷²

Mange av de som hadde kjempet i opprør under hungersnøden blir boken løftet frem som helter, samtidig glemte ikke Irland arven etter O'Connell: «Even in the darkest hours after 1848, Ireland recognized itself and was recognized throughout Europe as one of the oldest

---

⁶⁸ Ibid. S. 260

⁶⁹ Ibid. S. 260

⁷⁰ Ibid. S. 264

⁷¹ Det mest kjente var "Young Irelander rebellion of 1848"

⁷² Gwynn, S. L. (1926). The student's history of Ireland. London, Longmans, Green and co. S. 263

European nations, and as a nation struggling to be free»⁷³ Dette sitatet minner veldig om sitatet fra *Irish nationality* (1911). I begge sitatene blir «Irland» besjelet uten at det kommer tydelig frem hvem «Irland» representerer. At europeiske land ser på Irland som en nasjon som kjemper for frihet gir kampen legitimitet ut i fra et større perspektiv enn bare irenes ønske om selvstendighet. Det er nærmest en europeisk rett «Irland» har.

The student history (1926) har med dette sitatet om statens behandling av krisen: «This is one of the things a native government would ever have done.»⁷⁴ Boken understreker deretter at en engelsk regjering ikke ville håndtert en tilsvarende krise i England på samme måte.

Underforstått hevder den at den engelske regjeringen mente at Irland ikke var av samme betydning som England, og at engelske politikere brydde seg mer om hva som skjedde i England enn i Irland. Læreboken får tydelig frem at engelskmenn bør holde seg til England og irer bør styre Irland. Samtidig nyanserer læreboken fremstillingen noe: «No native government could have prevented famine from following on a loss of the potato crop»⁷⁵ Dette bryter helt med de to forrige lærebøkene der styresmaktenes behandling før og under potetkrisen fremprovoserte hungersnøden.

Som vi har sett så presiserer boken at det var de samfunnsmessige strukturene forut for krisen som gav den sitt omfang. Selv om et irsk styresett i følge fremstillingen ikke kunne hindret folk i å dø i tusener som følge av potet-tørråten, så kommer det tydelig frem at de vanskelig kunne gjort en dårligere jobb enn de engelske styresmaktene. Styresmaktene har ikke brydd seg om Irland og de har derfor passivt tillat landet å gjøre seg så avhengig av poteten. Det er dermed klart ut i fra teksten at et irsk styre hadde unngått hungersnøden fra starten av. De hadde ikke latt den samfunnsmessige strukturen forut for krisen oppstå. Britiske politikere blir fremstilt som håpløse i sin politikk. Fremstillingen blir på denne måten en politisk kamp mellom politisk aktive irer og de britiske styresmaktene. Folkets lidelse slik vi ser dem beskrevet i de to forrige bøkene er ikke med. Dette er valgt vekk til fordel for å vise hvilken politisk aktivitet som fantes i landet. *The student history* (1926) bryter dermed på dette punktet med de to forrige lærebøkene. Lidelseshistorien er prioritert vekk og den politiske kampen løftes frem. Riktignok så beskrives forholdene irene levde under, men ikke på den samme narrative og dramatiske måten som i de to forrige bøkene.

---

⁷³ Ibid. S. 263

⁷⁴ Gwynn, S. L. (1926). *The student's history of Ireland*. London, Longmans, Green and co. S. 261

⁷⁵ Ibid. S. 261

Da omfanget av potet-tørråten nådde ut av Irland strømmet det i følge fremstillingen inn privat nødhjelp fra England, og spesielt kvekerne var aktive i å hjelpe irene. Den private nødhjelpen var ikke nok til å redde befolkningen og det var i forhold til nødhjelp britiske styresmakter feilet i følge boken: «English politicians at first were disinclined to believe in the reality of famine they did not see for themselves.»⁷⁶ De engelske politikerne fremstilles gjennom dette sitatet som fraværende og lite interessert i det som skjedde i Irland. De prøvde riktignok å senke prisen på import av korn, men befolkningen hadde ikke råd til å kjøpe kornet uansett. Dessuten importerte de ingenting utenom mais fra Amerika. Veldedige organisasjoner klarte i følge fremstillingen å se hvilken krise som var i ferd med å rulle over Irland. Engelske politikere derimot så ikke krisen med egne øyne og de fant derfor ikke noen grunn til å blande seg inn. Læreboken får på denne måten understreket hvor lite politikerne brydde seg om Irland, samtidig som det blir tydelig hvor fraværende de var både i fysisk avstand og i sinn.

Årsaken til at eksporten ikke ble stoppet og at hjelpetiltakene var svake var på grunn av den økonomiske tankegangen til britiske politikere: ”British politicians counted it a crime for government to do anything which could be done by private enterprise and private people.”⁷⁷ Den økonomiske tankegangen trekkes spesielt frem i forhold til mangelen på hjelpetiltak. «[British politicians] provided relief work also, but the same insane policy prevailed. Nothing must be done which could interfere with private enterprise.»⁷⁸ I denne fremstillingen er det britiske politikere sin økonomisk tankegang som hindret dem i å gjøre hjelpearbeidet skikkelig. Ved å kalle den gjeldende økonomiske tankegangen «insane» kommer det tydelig frem hvordan boken vurderer den. Den økonomiske tankegangen var skyld i både eksporten og mangelen på hjelpetiltak i følge boken. Politikerne fremstår som stå og lite villig til å se det store bildet, både i forhold til den økonomiske tankegangen de følger og den samfunnsmessige strukturen de tillot å oppstå. Boken får på denne måten frem hvor dårlig britiske politikere passet til å styre landet og at en politisk forandring var nødvendig.

Etter hvert reagerte styresmaktene med å sette i gang offentlig arbeid, i følge boken. Arbeidet gikk ut på å grave hull i jorden for så å fylle det igjen. Dette ble gjort siden staten ikke skulle blande seg inn i områder der private selskaper kunne gjøre jobben. Boken understreker

---

⁷⁶ Ibid. S. 260

⁷⁷ Ibid. S. 261

⁷⁸ Ibid. S. 261

dermed galskapen⁷⁹ i den økonomiske tankegangen politikerne var drevet av. Som følge av den økonomiske politikken klarte ikke politikerne å håndtere hungersnødkatastrofen. «The British Government failed deplorably»⁸⁰ skriver *The student history* (1926) i sin omtale av hjelpetiltakene fra staten. De feiler på mange punkter. For det første klarer de ikke å skaffe landet nok korn og det som ble importert hadde veldig få råd til å kjøpe. For det andre så var styresmaktene låst i en økonomisk politikk som førte til at mais var det eneste styresmaktene tok ansvar for å importere til landet. For det tredje og siste så måtte alle som skulle jobbe på en statlig støttet arbeidsplass si opp leiekontrakten der de bodde. Resultatet av det siste var at andelen husløse vokste, siden den eneste muligheten for å få arbeid var å kvitte seg med huset. På denne måten fremstilles statens hjelpetiltak som lite effektfulle og det kommer tydelig frem at flere liv kunne vært spart dersom hjelpen hadde vært bedre organisert. Noen av hjelpetiltakene gjorde til og med vondt verre, da mange så seg tvunget til å si opp leiekontrakten og flytte hjemmefra for å få arbeid. Fremstillingen maler et bilde av det politiske styret som håpløst og udugelig. På denne måten legitimeres også en politisk kamp mot disse kreftene.

Det må derfor tolkes som om en irsk regjering ville klart å føre en ansvarlig økonomisk politikk som ikke ville vært påvirket av økonomiske trender, men tilpasset Irland. Krisen kunne dermed vært unngått hadde en irsk regjering styrt landet og den økonomiske politikken i god tid før hungersnøden. Resultatet av hungersnøden var at landet gikk fra 8 175 000 innbyggere i 1841 til 6 500 000 i 1851 der ca. halvparten av tapet skyldes emigrasjon i følge *The student history* (1926). Frem til 1911 var det nedgang i populasjonen. Det gaeliske språket forsvant siden de fattige som hadde det som tungemål enten var døde eller emigrert. Det blir spennende å se om neste bok skiller seg fra de to forrige som *The student history* (1926) har gjort.

***A class-book of Irish history* (1931) – Styresmaktene prøvde tross alt å hjelpe til.**

I følge *A class-book of Irish history* (1931) hadde den irske befolkningen steget til 8,5 millioner i 1845. De fleste som bodde i landet var fattige og for å overleve produserte de korn som gikk til å betale landleien. De fattigste var bønder og arbeidere, blant dem var kjøtt og brødvarer luksusprodukter få av dem hadde tilgang til. Siden store deler av inntekten hos

---

⁷⁹ Utrykket som er brukt er: «Insane policy»

⁸⁰ Gwynn, S. L. (1926). *The student's history of Ireland*. London, Longmans, Green and co. S. 261

bøndene gikk til å betale leien. Hadde de få muligheter til å spare seg opp penger eller legge vekk overskudd til eventuelle vanskelige tider. Landleien gjorde at mange irer ble avhengig av den lettdyrkelige poteten for å overleve. I denne fremstillingen kommer det ikke frem at landleien ble betalt til landeiere.

Det var få irer som forventet mer av livet enn en jordlapp til å dyrke poteter: «If the average family had their potato pit and turf clamp they hardly expected more»⁸¹ Bøndene virker på denne måten mer fornøyd med livet enn de gjør i de to første bøkene. Ut i fra fremstillingen forstår vi at livet var hardt, men at de tross alt hadde det greit. Elendighetsbeskrivelsen mangler.

I følge boken hadde det tidligere vært mange hungersnøder før 1845. Faren for en ny og altomfattende krise burde derfor være tydelig for styresmaktene å se. De ble i følge fremstillingen advart i tiden før hungersnøden: «Enlightened men, like Dr. James Doyle, warned the authorities that far-reaching measures should be taken to improve the conditions of the people, (...) but their words were little heeded.»⁸² Hungersnøden overrasket styresmaktene, til tross for alle advarslene. Boken kommer her med en anklage mot staten. Det er tydelig i følge fremstillingen at de kunne og burde vært forberedt på at en krise kunne ramme landet. Anklagen er imidlertid ikke like sterkt formulert som i tidligere bøker og det blir heller ikke gitt like mye plass.

A class-book (1931) har med en øyenvitneskildring av en familie fra Wicklow, vinteren 1846 – 47. Fra øyenvitneskildringen kommer det tydelig frem hvilke lidelser folket måtte gjennomgå den vinteren. Her møter leseren en landsby der fedrene og barna venter på at mødrene skal komme hjem fra byen der de har prøvd å få tak i mais til familien. Damenes hjemkomst blir beskrevet på denne måten:

Children who had lived two days and two nights on raw turnips would now be relived! Their fathers, who kept away from their houses till after bed-hour, to avoid their heart-piercing cries, might now sit

---

⁸¹ Carty, J. (1931). *A class-book of Irish history book IV With maps and illustrations*. London, Macmillan and co. S. 40 - 41

⁸² Ibid. S. 41

down and look their little ones in the face. But to meet the mother returning home empty! That was misery indeed!⁸³

I denne boken er det kilder som beskriver lidelsene til folket. De to eldste lærebøkene hadde en narrativ fremstilling som fikk frem lidelsene. Denne fremstillingen derimot viser kun til kildene for å beskrive hvordan hungersnøden opplevdes. Denne fremstillingen er ikke like dramatiserende som de to første bøkene og holder avstand til lidelsene. Dette ser vi blant annet i beskrivelsen av potet-tørråten. Denne læreboken har med en relativt detaljert vitenskapelig beskrivelse av hvordan den utviklet seg fra å være en svart flekk på bladet til etter hvert å ta over hele potetplanten. I tillegg forklarer den at i dag (1931) brukes kjemikalier for å bekjempe en slik sopp. I *A short history* (1922) blir derimot potet-tørråten beskrevet gjennom øynene til fortvilte bønder som oppdager at potetavlingene har råtnet. Dette viser tydelig forskjellen på hvordan folket og lidelsen blir fremstilt. Forfatteren i *A class-book* (1931) legger frem hendelsesforløpet, mens kilden viser hvordan noen irer opplevde hungersnøden.

Boken nevner i to setninger at «some of the landlords acted with great inhumanity. They continued to evict their tenants.»⁸⁴ Den bruker imidlertid mest tid på de landeierne som ofret alt for å hjelpe sine leietagere. Boken har med et utdrag fra John Mitchel der han hyller innsatsen til landeierne. Fremstillingen av landeiere har pendlet fra å være utelukkende negativ, representert ved de to første bøkene, til å bli stort sett positiv i denne boken. I de tidligere lærebøkene har landeiere blitt ekskludert i fra betegnelsen «ire,» mens de i denne boken tydeligvis er en del av den.

I tillegg til stort sett gode landeiere samlet også de ulike kristne retningene seg: «Both Catholic and Protestant clergy shared their food with the hungry, and cared for the sick and dying.»⁸⁵ Det er tydelig at det irske folk samlet seg i nøden og hjalp hverandre uansett klasse og religiøs bakgrunn.

Denne boken har valgt betegnelsen «authorities» istedenfor engelskmenn, briter eller Russell i sin beskrivelse av styresmaktene og eksporten: «The Mansion House Relief Committee, representing all creeds and parties for Irishmen, implored the authorities to close the Irish

---

⁸³ Ibid. S. 43

⁸⁴ Ibid. S. 45

⁸⁵ Ibid. S. 45

ports, at least for a time, but their request was not heeded.»⁸⁶ Styresmaktene velger i denne fremstillingen ikke å ta hensyn til irenes ønske om å stoppe eksporten. Det kommer ikke klart frem om de aktivt ignorerer det eller om de i det hele tatt har tatt stilling til anmodningen. I *A student history* (1926) ytret O`Connell et ønske om å stoppe eksporten. Det var med på å fremme budskapet om et politisk aktivt Irland. I *A class-book* (1931) var det derimot en komité som fremmer samme ønske. Komiteen representerer alle religioner og politiske sammensetninger i Irland. Dette var med på å fremme budskapet om samholdet i landet som gikk på tvers av religion og politikk. Siden bønnen om å stenge havnene for eksport var et så sterk ønsket i komiteen, tyder det på at eksporten ble ansett å være av en viss betydning i forhold til å begrense hungersnødens omfang.

Eksporten av mat blir i boken fremstilt på denne måten: «While the people starved, dozens of steamships, laden with food, left Ireland every week. It must be said, however, that no State measures, once the Famine came, could have saved the people from perishing in thousands.»⁸⁷ På tross av det sterke ønsket om å stoppe eksporten, så kommer det ikke frem hvilken effekt eksporten kunne hatt i forhold til omfanget av hungersnøden. Det er derfor vanskelig å forstå hvorfor de ville hindre eksporten siden betydningen av den ikke kommer frem. Det virker derimot som om målet med fremstillingen av eksporten er å vise samholdet som var mot eksporten, ikke betydningen av den. Boken nevner ikke hvilken mengde mat som ble eksportert og hvilken nytte den kunne gjort.

«State measures» i denne sammenhengen betyr statlig innblanding med tanke på eksporten. Læreboken påpeker at mange skip forlot Irland med mat, men den avfeier fort at en eksportstopp kunne hindret hungersnødens omfang. Boken uttrykker seg tvetydig i forhold til statens behandling av eksporten. På den ene siden forlater store mengder mat et sultende land, noe et samlet politisk og religiøst Irland prøver å stoppe. På den andre siden hevder fremstillingen at en statlig innblanding hadde vært av liten betydning.

A class-book (1931) hevder at det var en økonomisk idé i tiden under hungersnøden hos styresmaktene: «that trade and manufacturing should never be interfered with, even to relive human suffering.»⁸⁸ Ut i fra fremstillingen er dette årsaken til at eksporten fikk fortsette.

---

⁸⁶ Ibid. S. 42

⁸⁷ Ibid. S. 42

⁸⁸ Ibid. S. 42

Ideen om at staten ikke på noen som helst måte skulle blande seg inn og påvirke privat industri eller handel gjorde at hjelpetiltak fra styresmaktene ble vanskelig: «this misguided notion greatly hampered the task of dealing with the Famine.»⁸⁹ «Misguided» kan oversettes til *villedet* eller *misforstått*. Styresmaktene var med andre ord enten villedet av en økonomisk tankegang eller så hadde de misforstått den. Fremstillingen er uklar i hvilken grad styresmaktene selv valgte å styre etter denne økonomiske politikken, eller om de uvitende eller uten mulighet til å forstå bedre, lot seg rive med av den. Boken er mye sterkere i ordbruken i beskrivelsen av den økonomisk-politiske tankegangen til styresmaktene enn av styresmaktene selv. Ved å skyldte på en økonomisk ide eller tankegang blir ikke styresmaktene beskyldt direkte for å ha håndtert hungersnøden dårlig. Det blir dermed fremstilt som om politikerne handlet ut i fra det de trodde var best for Irland, men at datidens økonomiske forståelse la begrensinger i forhold til hva de kunne oppnå. I *A class-book* (1931) gjorde styresmaktene dermed så godt de kunne forutsetningene tatt i betraktning. Grunnen til at hungersnøden fikk et så stort omfang er først og fremst på grunn av den økonomiske tankegangen som var under hungersnøden. På denne måten demper boken betydningen av styresmaktens reaksjon under krisen.

I *A class-book* (1931) får fattighusene et kort avsnitt i fremstillingen om hungersnøden:

Workhouses – or poorhouses, as they were called – had been built in Ireland shortly before the famine. The people disliked the workhouses, and would only go to them in the last extremity. Bitter necessity, however, broke down their objection to the workhouses. They crowded into them in 1847 – many only to die of famine fever in the workhouse ward. But the workhouses did save many lives, and so did the distribution of food at central depots.⁹⁰

Folk likte ikke fattighusene og de unngikk dem så sant det var mulig. Hva som var årsaken til at mange ikke likte fattighusene kommer ikke frem i teksten. Det kommer heller ikke frem av teksten hva som var meningen med husene. Det er forståelig at mange ikke ville oppsøke fattighusene i 1847 ettersom feber herjet. Det er vanskeligere å forstå ut i fra teksten hva folk hadde i mot plassen i tiden før. I de tre forrige lærebøkene har styresmaktens hjelpetiltak kun vært negativt fremstilt. Fremstillingen av fattighusene i *A class-book* (1931) er imidlertid den første som beskriver effekten av hjelpetiltakene som positive. Uten fattighusene ville flere dødd i hungersnøden skal vi forstå fremstillingen rett.

---

⁸⁹ Ibid. S. 42

⁹⁰ Ibid. S. 44

De øvrige tiltakene styresmaktene satte i verk for å dempe omfanget var stort sett ubrukelige,⁹¹ i følge fremstillingen. Styresmaktene satte i gang med å bygge veier der det var nødvendig, men folk var stort sett for svake til å arbeide. Andre fikk i oppgave å grave hull for så å fylle dem opp igjen. Mais ble kjøpt inn til Irland, men folk måtte kjøpe det istedenfor at det ble gitt til dem, noe de ikke hadde råd til. Staten prøver på flere måter å hjelpe til uten å gå på tvers av den økonomiske doktrinen. Det vil si at de ikke kunne gi direkte nødhjelp til de trengende. Senere i fremstillingen kommer det likevel frem at tredje året ut i hungersnøden mottok 3 000 000 mennesker direkte støtte fra staten gjennom fattighusene og andre avlastningsstasjoner slik styresmaktene hadde blitt anbefalt fra starten av.⁹² Myndighetene må dermed ha revurdert sine doktriner, siden de plutselig deler ut mat i form av nødhjelp. Det blir nesten fremstilt som om politikerne etter hvert klarer å bryte ut av den økonomiske forhekselsen og gi direkte nødhjelp.

Hjelpen fra staten blir kritisert av boken, samtidig som den påstår at den tross alt reddet mange liv. I *Irish nationality* (1911) og *A short history* (1922) er styresmaktenes håndtering av hungersnøden selve årsaken til omfanget, i form av eksporten. I *A class-book* (1931) blir styresmaktene tiltak under krisen gitt positiv betydning i forhold til å dempende krisens omfang. Boken hevder med andre ord at statens innsats reddet mange liv. På denne måten har styresmaktenes behandling under selve krisen pendlet fra å være selve årsaken til krisens omfang i de tidligste bøkene, til å være mindre betydningsfull og til og med delaktig i å begrense omfanget.

Oppsummering nasjonalistiske lærebøker

Alle disse fire lærebøkene fremstiller den irske befolkningen som avhengig av poteten for å overleve. I tillegg har alle med at befolkningsveksten spilte en rolle i denne sammenhengen. Fremstillingene skiller seg i fra hverandre i forhold til hvem som burde tatt ansvar forut for krisen for å forhindre eller forebygge konsekvensene av en eventuell potet-tørråte. *Irish nationality* (1911) hevder landeierne burde skapt arbeidsplasser i Irland istedenfor å flytte pengene ut av landet. Mangelen på investeringer i nye arbeidsplasser la til rette for at en potet-tørråte kunne bli katastrofal. *A short history* (1922) forklarer ikke forholdene forut for hungersnøden, men bruker tid på det som skjedde under hungersnøden. Det kommer uansett

---

⁹¹ Oversatt fra «useless»

⁹² Carty, J. (1931). *A class-book of Irish history book IV With maps and illustrations*. London, Macmillan and co. S. 44. Det kommer ikke frem hvem som anbefalte dette.

frem at det lå en krise under overflaten. Styresmaktenes behandling av landet gjorde at det var uunngåelig at den kom til overflaten. *The student history* (1926) legger skylden på styresmaktene forut for krisen siden de tillot at folket ble totalt avhengig av poteten. At det oppsto en hungersnød var med andre ord styresmaktens skyld i form av manglende vilje til å motarbeide den samfunnsmessige tilstanden. I denne fremstillingen blir ikke landeierne nevnt. I *A class-book* (1931) var det landleien som gjorde at irske bønder ikke hadde muligheter for å skape seg et bedre liv. I følge fremstillingen virker det som om den fattige befolkningen før hungersnøden uansett ikke led den samme nøden som i de første fremstillingene.

I de tre første fremstillingene er det «ikke-irske» faktorer som legger forholdene til rette for hungersnøden. Disse faktorene innebærer engelske styresmakter og protestantiske landeiere av britisk opprinnelse.⁹³ I de første bøkene blir landeieren fremstilt som griske, gjerrige og hjerteløse. I *A class-book* (1931) er det derimot landleien som legger til rette for hungersnøden. Landleien ble riktig nok betalt til landeier, men dette kommer ikke frem i denne fremstillingen, og landeierne er relativt positiv fremstilt. Dette skiller denne boken fra de to første bøkene. En mulig grunn til at de ble positivt fremstilt er at de her inkluderes i betegnelsen «irsk.» Dette kan dermed være forklaringen på hvorfor de ikke nevnes i sammenheng med betalingen av landleien. På denne måten var ikke landeierne delaktig i forholdene som la til rette for hungersnøden. Ingen har i denne fremstillingen ansvaret for forholdene forut for hungersnøden.

De to første bøkene har en annen måte å fortelle om hungersnøden på og skiller seg på dette punktet fra de to siste bøkene. I fremstillingen i de to første bøkene (1911, 1922) virker beskrivelsene som opplevd og de kommer ut i fra folkets synsvinkel. I *A student history* (1926) har dette forandret seg og beskrivelsen av hungersnøden er ut i fra den politikken engelskmennene driver i Irland og hva irske politisk aktive foretok seg. Her løftes de politiske heltens innsats frem og beskrivelser av befolkningen er valgt vekk. I *A class-book* (1931) blir folkets lidelser beskrevet ved bruk av historiske kilder.

Irish nationality (1911) og *A short history* (1922) hevder eksporten var selve årsaken til hungersnøden. Eksporten ble utnyttet av engelske økonomer i den første boken mens i den andre var det manglende handlingsvilje fra Russell som ble avgjørende. Disse to bøkene

---

⁹³ At landeierne var protestanter blir ikke alltid nevnt i fremstillingen om hungersnøden, men ofte i tidligere kapitler som har med plantasjetiden å gjøre.

hevder at hvis maten som ble eksportert hadde blitt fordelt ut blant befolkningen så ville hungersnøden vært unngått. I *The student history* (1926) derimot, virker det som om en eksportstopp ville ført til at varene hadde blitt lagt ut for på det irske markedet. På grunn av dette hadde ikke en eksportstopp fått særlig betydning siden folk flest ikke hadde råd til å kjøpe disse varene uansett. *A class-book* (1931) legger også vekt på at en eksportstopp ikke hadde fått veldig store konsekvenser. Begge de siste bøkene er i tillegg enig i at økonomien spilte en rolle i forhold til at eksporten fikk fortsette. Begge disse bøkene skiller seg fra de to første ved at de tillegger eksporten liten betydning. I tillegg velger de å løfte frem den økonomiske tankegangen som svar på en del av spørsmålene rundt styresmaktens handlinger.

Ettersom *The student history* (1926) kommer ut kun fire år etter *A short history* (1922) er det påfallende hvor forskjellig de fremstiller samme tema. Eksporten går fra å grense til folkemord til nærmest å bli avfeid på grunn av økonomiske doktriner. Begge de to siste lærebøkene er mer eller mindre enig i at eksporten ikke hadde betydning med tanke på at livet til mange av de sultende kunne vært reddet. Vi ser dermed to forskjellige fremstillingsmåter av hungersnøden.

I tre av de fire fremstillingene spiller økonomi en sentral rolle i forhold til omfanget av krisen. I *Irish national history* (1911) står engelske økonomer bak ideen om å utnytte potet-tørråten for å tynne ut en overbefolket øy. I *The student history* (1926) og *A class-book* (1931), beskrives en økonomisk politisk tankegang som hindret statens håndtering av krisen både i forhold til eksporten og hjelpearbeidet. Begge bøkene fremstiller at det var en forståelse i tiden at staten ikke skulle blande seg inn i områder der de kunne komme til å konkurrere med industri eller handel. Bøkene har derimot forskjellig fremstilling av styresmaktens forhold til den økonomiske politikken. I *The student history* (1926) kommer det frem at styresmaktens bruk av den økonomiske tankegangen viste at de ikke egnet seg til å styre landet. De prøvde å bruke den samme økonomiske politikken de brukte i England på Irland. I følge fremstillingen forsto de seg ikke på irske forhold og følgene ble katastrofale. Denne økonomiske tankegangen fortsetter de med siden de ikke forstår hvordan Irland burde styres. I den siste boken (1931) fungerer den økonomiske tankegangen som en unnskyldning i forhold til styresmaktens behandling. I fremstillingen er det ikke styresmaktene i seg selv som gjør en dårlig jobb. De var styrt av en økonomisk tankegang som gjorde at de ikke klarer å håndtere krisen bedre.

Hjelpetiltakene og betydningen av dem blir veldig forskjellig behandlet fra første til siste bok. I de to første (1911 og 1922) er det eksporten som styresmaktene selv står bak årsaken til hungersnøden. I tillegg til å være ansvarlig for katastrofen så gjør de ingenting for å forbedre situasjonen. Tvert i mot så gjør de vondt verre. Den samme fremstillingen finner vi i *The student history* (1926). Forskjellen er at det her trekkes frem en økonomisk tankegang som legger klare føringer for hjelpearbeidet til styresmaktene. Styresmaktenes udugelige behandling av krisen, sammen med at de ikke klarte å se bort i fra den økonomiske tankegangen viste at det var på tide med politiske forandringer. I *A class-book* (1931) blir også hjelpetiltakene fra styresmaktene kritisert, men her ligger den økonomiske forståelsen og styrer politikerne. På tross av dette klarer styresmaktene å redde mange liv fra sult. Fremstillingen skiller seg fra de tre andre ved at flere positive tiltak fra staten blir løftet frem.

I følge *Irish nationality* (1911) prøvde irene å nå frem til engelskmennene gjennom alle de formelle kanaler uten at det hjalp. Dette gjorde de gjennom politisk aktivitet samtidig som de forholdt seg lovlydig til systemet som eksisterte. Problemet var at de ble møtt med en overlegen holdning og liten velvilje fra engelskmennene. Styresmaktene hadde sin egen agenda og var ikke villig til å endre situasjonen. I følge fremstillingen var hele den irske befolkningen politisk aktiv i en eller annen bevegelse, og med befolkningen menes de fattige bøndene. Hungersnøden viser i følge denne boken at voldelige bevegelser ble nødvendig for å nå frem. I *A short history* (1922) har irene og O'Connell den beste kunnskapen til å drive hjelpearbeid. Myndighetene i London kjenner ikke forholdene i Irland og klarer derfor ikke å hjelpe befolkningen. På tross av at irene selv vet best hvordan landet bør styres, så forholder de seg i følge boken passive til eksporten som sulter dem til døde. Hadde de prøvd å være politisk aktive eller gjøre motstand så hadde de oppnådd resultater, i følge fremstillingen.

The student history (1926) står som en sterk kontrast i forhold til å fremstille det politiske livet under hungersnøden. I denne boken er det et yrende politisk aktivt liv. Samtidig er også hungersnøden i denne fremstillingen et eksempel på hvorfor irene selv burde styrt landet. Den dårlige politiske håndteringen av krisen fra statens side viser hvorfor politiske forandringer var tvingende nødvendig. Fremstillingen presiserer at en irsk regjering ikke ville håndtert krisen på en slik måte. Retten til selv å styre landet begrunnes i tillegg ut i fra et europeisk perspektiv.

A class-book (1931) skiller seg på ny i fra alle bøkene. Her er den politiske kampen valgt vekk til fordel for å beskrive et samlet Irland, der selv landeierne blir inkludert i betegnelsen «irsk.» I fremstillingen er kun England den politisk aktive parten. Irsk politisk aktivitet har dermed blitt fremstilt på fire forskjellige måter: 1) Irene var aktive, uten at det gav resultater på grunn av styresmaktene. 2) Irene var passive men det kunne ha gitt resultat hadde de vært aktive. 3) Irene var aktive og de burde styrt landet selv. 4) Det var ingen politisk aktivitet i Irland.

Etter å ha analysert disse fire bøkene viser det seg å være noen hovedtrekk i fremstillingene som gjør at disse fire bøkene kan deles inn i to grupper i forhold til hvilken grunnfortelling de har. Den første gruppen består av de to første bøkene, *Irish nationality* (1911) og *A short history* (1922). Disse to bøkene passer inn i hypotesen fra innledningen om en nasjonalistisk grunnfortelling, der den irske befolkningen er offer for en sterk nabo i øst. Offerfremstillingen kommer tydeligst frem gjennom eksporten som viser et undertrykkende britisk regime. Dette står i kontrast til fremstillingen i *The student history* (1926) og *A class-book* (1931). Disse legger liten betydning i eksporten. I tillegg løfter de i de frem en politisk aktiv befolkning og at befolkningen sto samlet, fremfor en undertrykket befolkning slik vi ser i de to eldste bøkene. I tillegg er ikke hungersnøden bevisst påført irene i fremstillingen til de to nyeste bøkene. Det er klare interne forskjeller internt i disse gruppene, men jeg mener det allikevel er nok likheter til å konkludere med at det dreier seg om to ulike grunnfortellinger. De to siste bøkene vil fremover bli referert til som den «post-nasjonalistiske» gruppen.

Kapittel 2. Lærebøker skrevet i den revisjonistiske perioden

Disse lærebøkene skal i følge hypotesen markere et klart skille fra den nasjonalistiske grunnfortellingen. Det vil si at fremstillingen i disse bøkene burde inneholde et klart brudd i forhold til de forrige fire bøkene. I tillegg kjennetegnes revisjonistiske bøker med et ønske om å fremstille en objektivt og nøytralt historie.

The course of Irish history (1967) – Hungersnøden var en naturkatastrofe.

I *The course of Irish history* (1967) er tiden før hungersnøden det første som blir tatt opp i kapittelet om sultkatastrofen. Først i forhold til mangelen på mineralressurser som var tilgjengelig på øya, deriblant kull. Deretter blir det understreket at landet ikke var et knutepunkt for handel og at det fuktige klimaet passet best for en bestemt type jordbruk. Dette jordbruket ga dessverre et begrenset antall type jobber. Alt dette, i tillegg til en sterk nabo, gjorde forholdene for alt annet enn jordbruk vanskelig i Irland.⁹⁴ Fremstillingen har dermed innledningsvis forklart hvorfor så mange irer arbeidet i jordbruket.

På 1700-tallet var Irland i en langvarig fredsperiode. Det ble utbedret kommunikasjonsforbindelser i form av veier og kanaler: «Ireland was far from being the most distressful of European countries in the eighteenth century. On the contrary, her prospects for a time seemed on the whole rather bright»⁹⁵ Hva var det som gikk galt på 1800-tallet? I følge *The course* (1967) var det flere ting. For det første var det mange landeiere som bodde i andre land enn Irland.⁹⁶ Disse brydde seg ikke om hva som foregikk på landområdene sine, så lenge de fikk mest mulig penger ut av leietagerne. Bøndene som jobbet på jorden tjente dermed ingenting på å gjøre forbedringer i jordbruksmetoden. Jordbruksmetodene forble derfor bakstreverske og uten utvikling. For det andre hadde etterspørselen etter korn under Napoleonskrigene gjort at landet gikk over fra pastoraljordbruk til utelukkende kornproduksjon. Denne måten å drive jordbruk på krevde mye arbeidskraft. Dette igjen gav nye arbeidsplasser til den voksende befolkningen. Landeiere kunne dermed utnytte store deler av jorden til kornproduksjon og gi betaling i form av en liten jordlapp. Disse jordlappene ble

---

⁹⁴ Moody, T. W. and F. X. Martin (1967). *The course of Irish history*. New York, Weybright and Talley. S. 264

⁹⁵ Ibid. S. 265

⁹⁶ På engelsk kalt: "Absentees."

brukt til å dyrke poteter for å livnære seg. For det tredje hadde adaptasjonen av den sunne poteten lagt grunnlaget for en befolkningsvekst. Den var billig, enkel å dyrke frem og veldig næringsrik.⁹⁷

Denne fremstillingen er den første som har med andre sosiale grupperinger enn bare «landeier» og «leietager.» Den viser blant annet at noen jobbet i industrien, mens andre hadde egne småbedrifter. Boken forklarer at den ene tredjedelen av befolkningen som ikke drev med jordbruk også hadde trange kår i tiden før hungersnøden. Deres småbedrifter ble truet av storindustrien og billigere varer fra England. Mange av disse var avhengige av billige og sunne poteter for å overleve: «The survival of a vast impoverished population depended on the recurring fruitfulness of the potato and on that alone.»⁹⁸ Det var med andre ord flere enn de fattige bøndene som var avhengig av poteten for å overleve.

The course (1967) bruker mye plass på bakgrunnsforholdene for hungersnøden, det vil si forholdene forut for krisen som i følge denne fremstillingen la til rette for hungersnøden. Slik dette blir fremstilt oppstår de forskjellige forholdene naturlig, som en følge av flere tilfeldigheter. Forholdene spiller på hverandre og sammen fører de til at landet står i fare hvis noe skulle skje med poteten. Det var med andre ord ingen som la til rette for at landet skulle ende opp i denne situasjonen, men en kjede av tilfeldigheter som førte landet dit. Disse punktene blir kartlagt i detalj og trenger kun den siste ingrediensen i form av potet-tørråte før oppskriften til en katastrofe var komplett

I denne fremstillingen kom potetkrisen og hungersnøden plutseligere og mer uventet enn noen kunne sett for seg: «Dark and gloomy though the prospects of Ireland might have been, the disaster when it came was more sudden and complete than anyone could have imagined.»⁹⁹ Potet-tørråten og hungersnøden kom overraskende, men styresmaktene var raske med å sette i verk hjelpetiltak. Statsministeren Robert Peel setter i gang med tiltak med en gang: «Peel's relief measures on the other hand were prompt, skillful, and on the whole successful.»¹⁰⁰ Styresmaktene blir fremstilt som dyktige og handlekraftige på tross av at krisen kom overraskende og uventet.

---

⁹⁷ Moody, T. W. and F. X. Martin (1967). *The course of Irish history*. New York, Weybright and Talley. S. 266

⁹⁸ Ibid. S. 268

⁹⁹ Ibid. S. 268

¹⁰⁰ Ibid. S. 268

I følge *The course* (1967) valgte daværende statsminister i 1846, Sir Robert Peel, ikke å hindre eksporten av mat da potetkrisen var et faktum. I følge boken var det viktigere for Peel å fjerne tollene på varer importert til Storbritannia og å ha en frihandel uten statlig innblanding.¹⁰¹ Manglende vilje til å hindre eksporten av mat blir forklart som en del av et politisk maktspill mellom to forskjellige politiske fløyer. Den ene siden ville beskytte britisk kornproduksjon mot billig korn fra andre land, representert ved landeierne. Den andre siden var økonomer og businessmenn som ønsket å drive billigst mulig handel med utgangspunkt i den økonomiske tankegangen *laissez-faire*. Den sistnevnte fløyen, representert ved Whig-partiet, vant:

The Change boded ill for Ireland, for the Whigs¹⁰² were much more wedded to current beliefs about the economic system. These were the days when *Laissez-faire*¹⁰³ was the creed of intelligent and up-to-date people, all of whom were convinced that not only was it wrong for the government to meddle with economic laws but futile.¹⁰⁴

En eventuell betydning av en eksportstopp kommer ikke frem, noe som virker merkelig siden hele diskusjonen om frihandel i følge boken går ut i fra dette spørsmålet. Ut i fra fremstillingen var dermed eksporten uten betydning. I forhold til eksporten får Peel, *laissez-faire* og maktspeillet i de politiske korridorene i London mest oppmerksomhet. Denne læreboken diskuterer ikke eksporten som et etisk eller moralsk problem. Dette står i sterk kontrast til alle de foregående bøkene som alle har tatt opp problemstillingen med tanke på at mat ble fraktet ut av landet. Denne fremstillingen løfter eksportproblematikken ut av Irland og inn i gangene på Westminster.

Dette er den første læreboken som nevner begrepet *laissez-faire*. Vi ser allikevel at det er den samme økonomiske tankegangen beskrevet i enkelte tidligere bøker, om at staten ikke skulle blande seg inn i økonomiske spørsmål.

I 1846 var det regjeringsskifte, Peel gikk av og Lord John Russell erstattet ham. Den nye statsministeren var en del av Whig-regjeringen som trofast fulgte *laissez-faire*-tankegangen. De bestemte seg for å la være å gi støtte til Irland hvis potet-tørråten skulle slå til igjen, men

---

¹⁰¹ Ibid. S. 269

¹⁰² Whig er det politiske partiet som vant denne dragkampen.

¹⁰³ Se ordforklaringen

¹⁰⁴ Moody, T. W. and F. X. Martin (1967). *The course of Irish history*. New York, Weybright and Talley. S. 269

heller la private selskaper ordne opp. Nødhjelp skulle kun distribueres gjennom offentlig arbeid¹⁰⁵ eller fattighus.

Da potet-tørråten slo til for andre gang i 1846 og styresmaktene sto overfor en forferdelig katastrofe,¹⁰⁶ holdt de fast ved dette synet. Dette resulterte i følge fremstillingen i at folk strømmet til offentlig arbeid som gikk fra 30 000 til 500 000 arbeidere i løpet av tre måneder. Året etter, i 1847, slo potet-tørråten til med full styrke. Regjeringen gjorde ingenting slik de hadde sagt. Boken gir på denne måten et bilde av hvordan laissez-faire var avgjørende for at ikke flere hjelpetiltak ble satt i verk, og hvorfor det gode hjelpearbeidet Peel startet ikke fortsatte.

På grunn av det økende antallet offentlige arbeidere gikk styresmaktene vekk i fra laissez-fairetankegangen og over til direkte hjelp fra fattighusene.¹⁰⁷ Betydningen av en slik avgjørelse blir understreket i fremstillingen: «It should be realized just how momentous this must have seemed to the English official mind.»¹⁰⁸ Det var med andre ord en stor avgjørelse av myndighetene, siden tanken den gangen var at direkte nødhjelp ville skape befolkningsøkning. Regjeringen gikk i mot sine egne hovedprinsipper for å hjelpe den irske befolkningen. Denne fremstillingen viser dermed hvordan styresmaktene strakk seg langt for å hjelpe befolkningen. De gikk på tvers av sin egen politikk for å gi nødhjelp. Styresmaktene fremstilles dermed som handlekraftige og innstilt på å hjelpe befolkningen. I tillegg fremstilles de som fleksible og lite stå som var i stand til å gå vekk i fra egne hovedprinsipper når de innser at det de gjorde var feil.

Styresmaktene valgte å sende regningen for dette i form av høyere avgifter til landeierne i Irland. Whig-regjeringen mente landeierne var skyld i katastrofen. Landeierne svarte med å heve avgiftene slik at antallet utkastelser økte drastisk. De utkastede flokket til fattighusene. Resultatet av dette kom i februar 1847. Da var vinteren på sitt verste på flere år og folk flokket til fattighusene for å få direkte hjelp. Feber spredte seg som ild i tørt gress der folk samlet seg i store masser. I tillegg førte maten folk spiste til å skape dysenteri og andre

---

¹⁰⁵ Oversatt direkte fra "relief work"

¹⁰⁶ Moody, T. W. and F. X. Martin (1967). *The course of Irish history*. New York, Weybright and Talley. S. 270
Ordene som blir brukt i teksten er "an appalling disaster"

¹⁰⁷ Ibid. S. 272

¹⁰⁸ Ibid. S. 270

dødelige mageproblemer.¹⁰⁹ En uutholdelig byrde ble lagt på fattighusene da de måtte distribuere den direkte nødhjelpen. Antall brukere gikk fra 100 000 til 300 000 på fire år.¹¹⁰ I 1849 da hungersnøden nærmet seg slutten var det utrolige 932 000 mennesker som på en eller annen måte ble tatt hånd om av fattighusene: ”There could hardly be more poignant evidence of beggary to which Ireland had been reduced.”¹¹¹ Gjennom hele fremstillingen viser forfatteren til tall. Disse fungerer som bevis på hva som skjedde under hungersnøden. Tallene viser i dette tilfellet hvilket fattig land Irland var blitt redusert til. Flere steder i boken brukes tall å vise hvordan virkeligheten var. Det kommer for eksempel frem hvor mye staten brukte på katastrofen og antall byråkrater som måtte til for å drive det offentlige arbeidet. (sitat)

I fremstillingen oppfattes menneskemengden av trengende som en bølge som velter inn over fattighusene. En enorm belastning blir lagt på denne institusjonen som sliter med å takle utfordringen. Fremstillingen maler et bilde som gjør det lettere å se for seg en fortvilet fattighusbestyrer som må ta seg av flommen av mennesker, enn situasjonen familiene som oppsøkte fattighusene var i. Forholdene inne på fattighusene blir ikke beskrevet og fortellingen fremstilles fra en administrativ synsvinkel.

The course (1967) tar ikke stilling til om styresmaktene handlet moralsk riktig eller uriktig i sin behandling av krisen. Hungersnøden var her først og fremst en naturkatastrofe. Det presiseres i læreboken at potet-tørråten skal sees på som en naturkatastrofe på samme måte som oversvømmelser og jordskjelv: «no one can be held responsible for that.»¹¹² Forfatter kommer også med en direkte anmodning til historikere som skulle tenke annerledes. «Yet the historian, if he is conscientious, will have an uneasy conscience about labeling any class or individuals as the villains of the piece»¹¹³ På tross av dette kommer det frem rett etterpå at landeierne må ta hovedansvaret for katastrofen. Samtidig presiserer boken at landeierne var like mye offer og lidende som følge av hungersnøden. Boken kritiserer også regjeringen og kaller den for «parsimonious and self-righteous.»¹¹⁴ Til slutt påpekes det at disse egenskapene var typisk for styresmaktene i denne tiden og at de handlet slik både mot engelskmenn og irer.

---

¹⁰⁹ Ibid. S. 272

¹¹⁰ Ibid. S. 270

¹¹¹ Ibid. S. 272 - 273

¹¹² Ibid. S. 273

¹¹³ Ibid. S. 273

¹¹⁴ Ibid. S. 274

The course (1967) har med mange bakgrunnsforhold som sammen gjør at det blir en sultkatastrofe. Det blir presisert i løpet av fremstillingen at dette gjorde at hungersnøden må ses på som en naturkatastrofe og at ingen kan holdes ansvarlig for den. Samtidig hevder fremstillingen at landeierne har spilt en aktiv rolle for å forverre situasjonen. Både fordi de gikk over fra pastoralt jordbruk til kornproduksjon, og fordi de under hungersnøden hevet landleieavgiftene slik at mange søkte hjelp i fattighusene.

Eksporten er uten betydning i denne fremstillingen. Her viser den som eksempel på en maktkamp som foregikk blant engelske politikere. Det som istedenfor får mye oppmerksomhet er laissez-faire som viser seg å bli katastrofalt for Irland. Styresmaktene så ut til å håndtere potet-tørråten bra helt til regjeringsskiftet. På grunn av laissez-faire velger styresmaktene ikke å gi nødhjelp. Laissez-faire er i denne fremstillingen forklaringen på styresmaktenes behandling av krisen. Styresmaktene har ingen bevisst utsultingspolitikk, men styrer landet etter den økonomiske tankegangen de mener er best. Fremstillingen kaller aldri laissez-faire for «insane» eller «misguided,» men løfter den frem som en forklaring på håndteringen av krisen.

I *The course* (1967) kommer det ikke frem at det var aksjoner i Irland i forhold til å hindre eksporten. Det samme gjelder resten av fremstillingen der politisk aktivitet i Irland under hungersnøden ikke får noen oppmerksomhet. På samme måte som de forrige fremstillingene er den irske befolkningen i denne fremstillingen prisgitt det styresmaktene velger å gjøre. Forskjellen er at det i de forrige bøkene ble presentert krav fra politisk aktive i Irland om å stoppe eksporten.¹¹⁵

The course (1967) angriper ikke styresmaktenes behandling av krisen slik tidligere lærebøker har gjort. Bøkene fra den nasjonalistiske fasen har for eksempel ikke med forsøkene styresmaktene gjorde for å imøtekomme krisen. Det har derimot denne boken. Denne boken får både frem at staten prøvde å hjelpe den sultende befolkningen og at de strakk seg langt for å gjøre det. Styresmaktene kan i følge denne fremstillingen ikke klandres for behandling av krisen. De gjorde sitt ytterste etter datidens forutsetninger. Gjennom hele fremstillingen vises det i tillegg til tall. Alt dette sammen viser at denne fremstillingen har en revisjonistisk grunnfortelling slik hypotesen påsto. Denne boken fungerer som et motsvar til den narrative og dramatiserende fremstillingsmåten til de to første lærebøkene fra den nasjonalistiske perioden.

---

¹¹⁵ Ikke i *A short History* (1922)

Pendelen har dermed svinget fra en nasjonalistisk fremstilling, der blant annet folks følelser og opplevelse av krisen stod sentralt, til en fremstilling der bevis i form av tall og en administrativ synsvinkel er det mest vesentlige.

The birth of modern Ireland (1969) – At eksporten av mat var av betydning er kun en myte.

Det kan ha vært opp til 9 millioner mennesker i Irland da hungersnøden slo til i 1845 i følge *The birth of modern Ireland (1969)*. Dette skyldes en enorm befolkningsvekst på 1800-tallet. I følge fremstillingen var hovedårsaken til den enorme befolkningsveksten poteten. I perioden før hungersnøden kunne et lite stykke land forsørge en hel familie med nok poteter til å overleve. Irland kunne i følge fremstillingen opplevd vekst hadde det ikke vært for de skjulte økonomiske problemene som ble overskygget av de politiske problemene:

The political problems at the time seemed to overshadow a serious economic problem, with Catholic emancipation and repeal taking the center of the stage. Beneath it all, however, there was something very seriously wrong with the Irish economy.¹¹⁶

De konkrete politiske problemene nevnt i sitatet er i mange av de andre lærebøkene brukt som eksempler på hvordan den irske befolkningen kjempet for selvstendighet og mot styresmaktene. I disse bøkene blir problemene fremstilt som positive kampsaker og som eksempel på politisk aktive irer. I *The birth (1969)* derimot blir det hevdet at disse ofte har overskygget det som i følge boken var det virkelige problemet, den irske økonomien. Boken hevder at politisk aktivitet i Irland var med på å fjerne oppmerksomheten fra den økonomiske politikken som la grunnlaget for hungersnøden. Satt på spissen så sier denne fremstillingen at de politisk aktive irene delvis hadde seg selv å takke for hungersnøden. Hadde ikke den politiske aktiviteten vært der, så hadde det ikke vært noe som overskygget de økonomiske problemene. Dermed kunne de økonomiske problemene vært oppdaget og krisen unngått.

The birth (1969) forklarer i del-kapittel *Causes of the Famine* hvilke tre økonomiske problem som la til rette for hungersnøden. Det første problemet var landeierne. Mange av disse var bosatt i andre land og de utnyttet sine leietagere for å få maks ut av landleien. Landleien ble slik flyttet ut av landet og var dermed ikke med på å gi verdiskapning i Irland. I tillegg brydde landeierne seg kun om inntekter og lite om hvordan jordbruket ble drevet, dermed fortsatte

---

¹¹⁶ Tierney, M. and M. MacCurtain (1969). *The birth of modern Ireland*. Dublin, Gill and Macmillan. S. 54

bøndene med en bakstreversk arbeidsmetode som gav dårligere resultat enn hva teknologi tilgjengelig på den tiden ville gitt. Slik har boken formulert det: «Very few landlords considered it their duty to invest any money in improving the soil»¹¹⁷

Jordbruket i Irland skiftet fra pastoralt til jordbearbeiding på starten av 1800- tallet. Dette førte til at det krevdes flere arbeidere, noe som kamuflerte befolkningsveksten og ga landeierne billig arbeidskraft.¹¹⁸ Landeierne brydde seg ikke om befolkningsveksten «The landlords gave no thought to the fact that the population was growing at a most unusual rate.»¹¹⁹ Dette er en indirekte kritikk av landeierne som tydeligvis burde tenkt seg om og handlet klokere i møte med den voksende befolkning. I tillegg kommer det frem at de godt kunne investert mer penger i landet. Landeierne er dermed delvis skyld i forholdene forut for krisen som la til rette for den kunne skje.

Det andre problemet var at landet ikke hadde naturlige mineraler slik at de kunne bli med på den industrielle revolusjonen. Det ble heller ikke gjort noen forsøk på å starte nye bedrifter i landet. I andre europeiske land plukket fabrikkene opp «overskuddsbefolkningen» i følge *The birth* (1969).¹²⁰

Det tredje og siste problemet var at styresmaktene ikke så på hungersnøden som sitt problem. De ville ikke: «interfere in a situation which they felt was outside their sphere of action.»¹²¹ Denne sfæren gjaldt store deler av samfunnet. Styresmaktene fikk for eksempel rapporter i tiden før hungersnøden om at landet var overbefolket, særlig i enkelte områder.¹²² Det ble foreslått å starte med en offentlig finansiert støtte til emigrering, men ingenting ble gjort i følge fremstillingen.¹²³

Da hungersnøden slo til tok i midlertid «Sir Robert Peel, The Prime Minister, immediate action»¹²⁴ hevder boken. Han fremstilles deretter som handlekraftig da han blant annet

---

¹¹⁷ Ibid. S. 54

¹¹⁸ Ibid. S. 54

¹¹⁹ Ibid. S. 54

¹²⁰ Ibid. S. 55

¹²¹ Ibid. S. 55

¹²² Armagh og Mayo

¹²³ Tierney, M. and M. MacCurtain (1969). *The birth of modern Ireland*. Dublin, Gill and Macmillan. S. 55

¹²⁴ Ibid. S. 56

importerte mais til landet. Etter hvert som krisen tiltok, fortsetter styresmaktene å opptre handlekraftig. De hyret folk til offentlig arbeid og gav dem lønn. I tillegg hjalp de kvekerne med hjelpearbeid. Problemet etter hvert var at det ikke var nok tilgjengelig mat i landet. Arbeiderene fikk derfor ikke brukt pengene de tjente i offentlig arbeid og staten valgte som følge av dette å innføre direkte nødhjelp.

The Birth (1969) forklarer at tusener flokket til fattighusene i 1845 da potet-tørråten ødela det meste av potetavlingene: «The workhouses had been built to provide shelter for a limited number of poor people.»¹²⁵ Husene var imidlertid ikke laget for å ta i mot det enorme antallet som strømmet til. Overbefolkningen førte til at tyfus og kolera som mange av de sultende var smittet med fikk spre seg. Styrene¹²⁶ av fattighusene hadde ikke nok mat til alle og heller ikke nok penger til å skaffe det. Dette sammen med at det ikke fantes sykehus, medisiner eller andre fasiliteter til å ta seg av de syke og døende, gjorde at mange tusen døde. I følge boken ville flere overlevd hadde de nevnte tingene vært på plass. Om vinteren i perioden mellom 1846 og -47 topper dødstallene seg, da såkalt «famine fever» brøt ut og spredde seg i fattighusene.¹²⁷

På samme måte som den forrige fremstillingen beveger heller ikke denne fremstillingen seg inn på enkeltskjebner og den ligger hele tiden på et makroperspektiv. Dette er med på å skape et distansert forhold til alle menneskene som søkte hjelp i fattighusene. Det store antallet fattige og sultende blir i større grad sett på som et problem og en utfordring for styresmaktene enn mange sultende enkeltskjebner. Dette er også beskrivende for resten av framstillingen der boken aldri forlater det administrative perspektivet. I teksten blir fattighusene sett på som et positivt tiltak fra styresmaktene, samtidig får de samme husene skylden for at mange tusen mennesker døde.

I 1846 satte styresmaktene i gang med offentlig arbeid på veier og andre steder og i 1846 var det rundt 500 000 mennesker som jobbet på disse prosjektene. Dette kostet staten 30 000 pund daglig for å få til. Problemet var at det ikke var mat tilgjengelig i Irland så pengene de tjente gav ingen hjelp. Styresmaktene bestemte seg for å gi direkte nødhjelp og suppekjøkken ble satt opp rundt om kring i landet. I følge fremstillingen flokket folk til suppekjøkkener og

---

¹²⁵ Ibid. S. 57

¹²⁶ Oversatt fra ”guardiens”

¹²⁷ Tierney, M. and M. MacCurtain (1969). The birth of modern Ireland. Dublin, Gill and Macmillan. S. 57

styresmaktene måtte komme opp med en billig måte å lage suppe på. Boken har med en oppskrift på hvordan dette ble gjort.¹²⁸ I følge fremstillingen var vinteren 1846 – 47 den våtteste og kaldeste folk kunne huske og mange døde på grunn av dette, eller infeksjoner fra suppekjøkken eller fattighus. Millioner emigrerte fra Irland.

I fremstillingen til *The Birth* (1969) har emigrantene tatt med seg: «a bitter hatred of England and the injustices of the Irish landlords,»¹²⁹ til sitt nye land. Hos disse oppstår ideen om at den engelske regjeringen sto bak hungersnøden. Fremstillingen hevder blant annet at:

They [the emigrants] blamed the English government for the famine, even suggesting that the famine had been engineered by the government to reduce the population. They also maintained that there was sufficient food in the country to keep the Irish alive, but that it was exported by the heartless landlords and ruling classes.¹³⁰

Denne læreboken har valgt å presentere emigrantenes syn på hungersnøden og eksporten før den selv kommer med sin forståelse av den. Emigrantenes forståelse av hungersnøden er som klippet ut av *A short history* (1922) eller *Irish nationality* (1911). Forskjellen mellom disse to bøkene og *The Birth* (1969) er at det her kun er emigrantene som har dette synet på eksporten og ikke den irske befolkningen. I denne fremstillingen brukes emigrantenes forståelse av eksporten for å vise hvordan en gruppe som ikke lenger bor i Irland forstår hungersnøden og eksporten. Hovedpoenget til i *The Birth* (1969) er å vise at de som bor i Irland vet bedre enn emigranter som ikke bor i landet.

Det kommer frem av fremstillingen at emigrantene sitter med en idé om en bevisst strategi fra styresmaktene om å tynne ut befolkningen i landet. Dette synet kommer i følge fremstillingen tydelig frem i dramastykke *Man and Superman*, skrevet av Bernard Shaw, født i en protestantisk familie i Dublin, 1856.¹³¹ Som eksempel på emigrantenes forståelse av hungersnøden har læreboken dette avsnittet fra dramastykket med i sin forklaring av eksporten og emigrantene. Malone er i dette stykke en fattig hushjelp, hun og moren emigrerte fra Irland under hungersnøden. I sitatet svarer hun på et spørsmål om hungersnøden.

---

¹²⁸ Se vedlegg 1

¹²⁹ Tierney, M. and M. MacCurtain (1969). *The birth of modern Ireland*. Dublin, Gill and Macmillan. S.58

¹³⁰ Ibid. S. 59

¹³¹ <http://www.bartleby.com/157/4.html> Her kan man lese hele dramastykke, nede på punkt 56 står utdraget tatt med i denne boken.

Malone (With smoldering passion): "No, the starvation. When a country is full of food, and exporting it, there can be no famine. Me father was starved dead; and I was starved out to America in me mother's arms. English rule drove me and mine out of Ireland."¹³²

Det er interessant at læreboken velger å understreke poenget sitt med et sitat fra et dramastykke. *The Birth* (1969) prøver med dette sitatet å vise holdningene blant irske emigranter. Sitatet fremstilles som dekkende for alle emigranter. Det kommer heller ikke frem av boken om det er snakk om først-, andre-, tredjegerasjons innvandrere, eller alle sammen.

Bruken av sitater fra skjønnlitteraturen passer ikke direkte inn med programmet til den revisjonistiske historieskrivingen fra hypotesen. Der kommer det som sagt frem at fremstillingene skal basere seg på fakta, kilder og objektivitet.

Etter at boken har forklart emigrantenes syn på eksporten, kommer den med sin versjon. Først ved å si seg enig i at mat ble eksportert ut av landet, deretter gjennom å argumentere for at en eventuell eksportstopp ikke hadde hatt betydning for hungersnøden. Dette skjer fordi det var for få møller til å behandle kornet og for få ovner til å bake brødet. Dermed ville mest sannsynlig en eksportstopp ikke bidratt til å: «save the situation as a whole.»¹³³ Det blir deretter poengtert at hungersnøden kom som en årsak av landets totale avhengighet av poteten og at soppen ikke var bevisst innført av engelskmennene. Det var med andre ord en naturkatastrofe. *The Birth* (1969) avviser på denne måten eksportens betydning. Ut i fra denne fremstillingen er det kun emigranter som fortsatt tror engelskmennene hadde en bevisst utsultingspolitikk.

Denne læreboken er den som går lengst i å diskutere eksporten og dens betydning for ettertiden. Den går veldig hardt ut mot de som mener eksporten var årsaken til det store omfanget av krisen. Det blir poengtert tydelig at hungersnøden var en naturkatastrofe som ikke kunne vært unngått ved å hindre eksporten. Emigrantene blir generalisert og fremstilt som en gruppe med en felles mening. Fremstillingen gir inntrykk av at det var et gammelt sinne blant emigranter som både var irrasjonelt og en oppfatning som den vanlige ire nå ikke deler. På denne måten flytter *The Birth* (1969) den nasjonalistiske forståelsen av eksporten ut av landet og over på emigrantene.

---

¹³² Shaw, B. (1903). *Man and superman : a comedy and a philosophy*. London. og Tierney, M. and M. MacCurtain (1969). *The birth of modern Ireland*. Dublin, Gill and Macmillan. S. 59

¹³³ Tierney, M. and M. MacCurtain (1969). *The birth of modern Ireland*. Dublin, Gill and Macmillan. S. 59

I konklusjonen på slutten av del-kapittelet kommer det frem at omfanget av hungersnøden skyldtes «the almost total reliance on the potato.»¹³⁴ Samtidig hevder fremstillingen som vi har sett at det var tre økonomiske forhold som gjorde at krisen fikk sitt omfang. Det kommer ikke frem av fremstillingen hvor åpenlyse disse tre forholdene var for folk flest. Disse forholdene overskygges uansett av den politiske kampen som foregikk samtidig i landet. Hadde det ikke vært politisk aktivitet så hadde ikke disse forholdene vært overskygget. Fremstillingen kan dermed forstås som at forholdene som la til rette for hungersnøden kunne vært unngått. Den irske politiske kampen har i denne fremstillingen blitt en del av problemet som forårsaket krisen.

Totalt sett er fremstillingen av styresmaktene positiv. De er handlekraftige og boken presiserer hvor mye penger de brukte daglig for å hjelpe befolkningen. Under selve krisen gjorde regjeringen så godt de kunne for å begrense skadene, men utfordringene var for mange og store. Samtidig var styresmaktenes tankegang om ikke å blande seg inn i samfunnsmessige forhold forut for krisen et av de tre overskyggende økonomiske problemene. Styresmaktene ble først fremstilt med et ønske om ikke å blande seg inn i samfunnsmessige forhold, deretter fremstilles de under krisen som veldig aktive i å begrense omfanget. Det kommer ikke frem hva denne forandringen skyldes.

Fattighusene er i fremstillingen eksempler på positive tiltak fra staten. Problemet med dem var i hovedsak at de ble overbefolket slik at sykdom enkelt kunne spre seg. Styresmaktenes ønske om å hjelpe, samt vektleggingen fattighusene ble gitt, skaper et inntrykk av at styresmaktene gjorde så godt de kunne, alle forutsetninger tatt i betraktning.

I fremstillingen skapes det en distanse til menneskene som led under krisen og dette gjør det vanskeligere for leseren å sympatisere med folkene det er snakk om. Det er lettere å se for seg frustrasjonene til fattighusledelsen og problemene som de måtte hankses med, enn å forstå desperasjonen til de fattige og sultende.

Eksporten er i denne fremstillingen betydningsløs. Den er allikevel gitt mye plass, trolig for å fungere som et direkte motsvar til fremstillingen av eksporten i de nasjonalistiske historiebøkene. Det fungerer som motsvar ved at de som tilegner den betydning er emigrantene. Det er dermed noe «uirsk» over de kontroversielle eksportpåstandene.

---

¹³⁴ Ibid. S. 59

Oppsummering av den revisjonistiske fasen

Begge disse bøkene stemmer godt overens med hypotesen fra innledningen. De bærer tydelig preg den såkalte revisjonistiske fremstillingsmetoden. Begge fremstillingene viser til statistikker og prøver å fremstille hungersnøden objektivt ved å holde et distansert forhold til lidelsene. Fremstillingene stemmer også i forhold til hypotesen om at revisjonistene ikke skulle ikke ha noe politisk formål. Fremstillingen av historie i disse bøkene brukes ikke eksplisitt for å rettferdiggjøre politiske syn i samtiden. Samtidig var det nettopp gjennom en slik fremstilling anti-revisjonistene hevdet revisjonistene fremstilte britiske styresmakter for positivt, slik at det ble for britiskvennlig.

Det blir presisert i begge disse fremstillingene at hungersnøden var en naturkatastrofe og at ingen kan holdes ansvarlig for at så mange sultet i hjel. Samtidig kommer det frem at landeierne spilte en sentral rolle for omfanget av hungersnøden. I *The course* (1967) får landeierne skylden både for å ha gjort store deler av befolkningen avhengig av poteten, og for å ha hevet leieprisen slik at mange ble kastet ut. I *The Birth* (1969) tar ikke landeierne på seg ansvaret for å investere pengene de tjente tilbake til landet. Kritikken av landeierne sammen med at staten i liten grad kritiseres i disse to bøkene, resulterer i to ting: For det første at landeierne blir fremstilt som svært delaktig i at hungersnøden fikk et stort omfang til tross for at begge fremstillingene presiserer at det var en naturkatastrofe og at ingen kan holdes ansvarlig for den. For det andre fører det til at styresmaktene i liten grad blir beskyldt for å håndtere krisen dårlig. Styresmaktene er kun mennesker av sin tid og styrer ut i fra datidens samfunnsnormer.

Ingen av disse revisjonistiske bøkene mener at en eksportstopp kunne reddet liv under hungersnøden. *The course* (1967) forklarer eksportspørsmålet i sammenheng med de politiske forandringene som var på den tiden, mens *The Birth* (1969) går inn for å avlive det den ser på som en myte om en bevisst engelsk utsultingsplan. Fremstillingen av emigrantene og eksporten i denne boken kan ses på som et direkte motsvar til bøker som *Irish nationality* (1911). Det er i spørsmålet rundt eksporten vi finner det absolutt største og klareste skille mellom de nasjonalistiske og de revisjonistiske lærebøkene. I begge fremstillingene i disse revisjonistiske bøkene fremstilles det som om eksporten er et sidespor i fremstillingen av hungersnøden. De tar den allikevel med fordi de mener at tidligere bøker har skapt en misoppfatning av dens betydning. De ser i utgangspunktet på eksporten som betydningsløs, sett i lys av den historiske sammenhengen rund hungersnøden.

De to revisjonistiske lærebøkene skiller seg fra hverandre ved at *The course* (1967) velger å beskrive eksporten fra en politiskadministrativ synsvinkel. Her forklarer boken detaljene i den politiske prosessen som gjorde at eksporten fikk fortsette. *The Birth* (1969) bruker på den andre siden mye tid på å forklare emigrantenes syn på eksporten. Forfatteren prøver å legge diskusjonen rundt engelskmennenes utsultingspolitikk død og ser det som nødvendig å ta diskusjonen i forhold til hvilken betydning eksporten hadde og hvilken betydning en eksportstopp kunne fått. En slik diskusjon er ikke med i *The course* (1967). Den skiller seg på dette punktet fra den andre boken ved at den ikke kommenterer betydning av en eventuell eksportstopp. Til tross for delvis ulike hovedfortellinger er det grunn til å hevde at de representerer den samme grunnfortellingen

Hvis vi sammenligner bøkene fra den revisjonistiske fasen med den post-nasjonalistiske gruppen så ser vi at de post-nasjonalistiske bøkene representerer en visse likhetstrekk med de revisjonistiske bøkene. I historiografien er det snakk om et brudd i fremstillingen som kom på 1960-tallet, men i lærebøkene er det tydeligvis snakk om en gradvis overgang. Hvis vi kan snakke om et brudd i denne sammenhengen, må det i så fall være i 1926 med *The student history* (1926), da mange av kjennetegnene til den nasjonalistiske fremstillingen begynte å forsvinne. Denne utviklingen ser vi fortsetter i *A class-book* (1931), da enda flere av de nasjonalistiske kjennetegnene forsvinner. Det er med andre ord en gradvis overgang fra 1926 frem til de revisjonistiske lærebøkene, og ikke et klart brudd som hypotesen antok.

Kapittel 3. Lærebøker fra 1990 til 2011

Antirevisjonistene kritiserte revisjonistene for å mangle moralsk tolking og for å fremme et britisk perspektiv på hungersnøden gjennom de politiske maktkampene i London. De mente også at fremstillingen var for kjedelig og for lite folkelig, i tillegg til at de manglet lidelseshistorien. Hvis antirevisjonistene har påvirket de nyeste lærebøkene, er dette elementer som vil være synlige i fremstillingen under den siste fasen med lærebøker.

Studies of change (1990) – Folkets synsvinkel gjennom kilder.

Studies of change (1990) er den første læreboken av siste gruppe med lærebøker. Den starter fremstillingen med å forklare at populasjonene i Irland og Storbritannia vokste betydelig som følge av den industrielle revolusjonen, men at revolusjonen fikk forskjellig betydning for landene. Blant annet hadde Storbritannia mange fabrikker som trengte arbeidskraft.¹³⁵ I Irland derimot, var det få fabrikker og dermed forble store deler av befolkningen boende på landet i jordbruksnæringen. Den industrielle revolusjonen gjorde det vanskelig for befolkningen å ha noen biinntekt, som for eksempel å sy klær. Årsaken var at store fabrikker masseproduserte dem billig slik at vanlige folks produkter ble for dyre og de fikk dermed ikke solgt dem: «As a result, people now depended completely on farming for a living.»¹³⁶ Den industrielle revolusjonen la med andre ord forholdene til rette for at store deler av folket i Irland kun hadde muligheten til å livnære seg av jordbruk. Den hadde i tillegg enda en direkte negativ konsekvens for Irland. Dette kommer blant annet frem i sammenligningen av effekten til industrialiseringen i Irland og Storbritannia. I begge landene førte den til en voksende befolkning. I Storbritannia var det derimot stadig nye muligheter for å få seg jobb i industrien, mens i Irland måtte den voksende befolkningen nøye seg med stadig mindre dyrkingsarealer.

Boken forteller at det i Irland i tiden før hungersnøden var det vanlig at fedrene fordelte jordbruksarealet sitt blant sine sønner.¹³⁷ Dette førte til at fedrene i familien delte landeiendommen sin i stadig mindre landområder. Som følge av befolkningsveksten ble hvert jordbruk delt opp i mange veldig små jordlapper. Befolkningen ble på denne måten avhengig av gode potetavlinger fra de små jordlappene for å overleve: «Of course it could not go on

---

¹³⁵ Collins, M. E., P. Gallagher, J. Byrne and J. Keogh (1990). *Studies of change: Junior Cycle history course*. Dublin, The Educational Company of Ireland. S. 242

¹³⁶ Ibid. S. 242

¹³⁷ På engelsk kalt: Subdivision.

forever. The son with six acres could hardly divide the farm among his sons, so by 1840 subdivision had nearly stopped.»¹³⁸ I 1840 hadde jordbruksarealet blitt delt opp i så mange små jordlapper at det ikke lenger kunne deles i mindre.

På 1800- tallet var poteten hovedkilden til mat for de fleste som bodde i Irland. I *Sudies* (1990) blir det skisseres det to grunner til dette. For det første var klimaet i Irland ideelt for poteten. For det andre var det kun behov for små områder med land for å dyrke nok poteter til å brødfø en hel familie. Poteten var årsaken til at populasjonen i Irland vokste i høy fart og at den satte stadig nye befolkningsrekorder. Industrialiseringen førte med andre ord til at en økende del av befolkningen var blitt avhengig av poteten som viktigste næringskilde for å overleve. Fremstillingen viser her hvordan forholdene lå til rette for en katastrofe hvis noe skulle skje med potetavlingene.¹³⁹ Den industrielle revolusjonen førte til at folk bodde på små jordlapper og kun dyrket den næringsrike poteten. Irland får med andre ord effekten av industrialisering i form av befolkningsøkning, men ikke i form av industri og arbeidsplasser.

Sudies (1990) bruker en del plass på å forklare forholdene bøndene levde under og hvor fattige de var.¹⁴⁰ «Cottiers» og arbeidere var to grupper mennesker som stadig levde på randen av sult i følge fremstillingen. «Cottiers» eide ikke noe land selv og jobbet ofte på store gårder der de fikk dyrke poteter på et lite jordbruksområde i bytte mot sin arbeidskraft: «In one corner of his acre the cottier built a tiny one-roomed cottage, with a thatched roof, mud walls and a mud floor. On the rest of the acre, he grew potatoes.»¹⁴¹ Forholdene denne gruppen levde under var med andre ord svært enkle.

Arbeidere var menn som gikk fra dør til dør for å få arbeid, disse balanserte hele tiden mellom å klare seg og nød: «laborers lived in great poverty. They built cabins of mud or branches along the roads or on waste ground near big towns»¹⁴² Det er med andre ord to store grupper med mennesker som lever under veldig vanskelige forhold.

---

¹³⁸ Collins, M. E., P. Gallagher, J. Byrne and J. Keogh (1990). Studies of change: Junior Cycle history course. Dublin, The Educational Company of Ireland. S. 245

¹³⁹ Ibid. S. 254

¹⁴⁰ Ibid. S. 246

¹⁴¹ Ibid. S. 248

¹⁴² Ibid. S. 248

Sudies (1990) er den læreboken til nå som har brukt mest plass på arbeidere og «cottiers.» Levekårene deres blir forklart inngående både i forhold til hva de levde av, hva de tjente og hvor de bodde. Det er tydeligvis viktig for boken å få frem forholdene disse levde under. Landeierens levkår blir også forklart. Det kommer frem av fremstillingen at de eide de fleste landområdene og hadde mange arbeidere. Arbeiderne betalte leie og fikk en liten jordlapp til å dyrke poteter. Landeiere var i følge fremstillingen rike og levde et liv i luksus.¹⁴³

Sudies (1990) har ikke med noe om den økonomiske tankegangen til styresmaktene. Når det gjelder økonomi så er fremstillingen veldig detaljert i forhold til prisen på varer og leie bøndene i landet måtte forholde seg til. For eksempel har boken med hvor mye bøndene betalte landeieren for leie av jorden og hvor mye arbeidere og «cottiers» betalte. Disse tre setningene viser nettopp dette:

He [Landlord] rented these farms out to tenant-farmers who paid him a rent of between £1.50 and £3 an acre each year.¹⁴⁴ (...) The farmer gave him [labor] an acre of ground at a rent of about £5 a year. (...) The cottier paid his rent to the farmer by working for him at 2 ½p a day.¹⁴⁵

Det er i tillegg en detaljert beskrivelse over hvor mye varene på den tiden kostet, som hatter, sko og bukse.¹⁴⁶ Fremstillingen har med andre ord et mikroøkonomisk perspektiv.

Boken har derimot ikke valgt å bruke plass på personer eller organisasjoner som kjempet for et selvstendig Irland. I motsetning til alle de foregående bøkene så har denne fremstillingen ikke valgt å nevne eksporten av korn. Det kommer ikke frem av fremstillingen at kornet mange av bøndene dyrket og brukte til å betale leie ble uttransportert til England. Det kommer heller ikke frem at mange av landeierne var såkalte «absentees» og bodde i utlandet. *Sudies* (1990) har prioritert vekk de fleste former for politisk aktivitet fra den irske befolkningen.

Selv om det er mye *Sudies* (1990) ikke har med i forhold til de tidligere lærebøkene, så har den derimot den mest omfattende beskrivelsen av fattighusene blant alle lærebøkene i analysen. Presentasjonen av fattighusene komme før potet-tørråten slår til. Fremstillingen begynner under overskriften *The poor law and the workhouses* og boken starter med at

---

¹⁴³ Ibid. S. 243

¹⁴⁴ Ibid. S. 243

¹⁴⁵ Ibid. S. 248

¹⁴⁶ Se vedlegg 2

styresmaktene i London begynte å bli bekymret over antall fattige i Irland på 1830-tallet: «This began to worry the government in London in the 1830s, so they looked into the matter.»¹⁴⁷ Derfor ble de samme fattiglovene innført i Irland, som allerede fantes i England, i 1838. Dette innebar at landet ble delt inn i 130 distrikter der skatt fra landeiere og bønder skulle betale for fattighusene. Fattighusene var plassen de fattige skulle gå til hvis de trengte hjelp. Hvis en familie bestemte seg for dette, måtte hele familien gå sammen. På fattighuset ble familien splittet og de fikk ikke møte hverandre så lenge de var der inne. Damene og mennene skulle jobbe og barna gå på skolen. Maten i fattighusene: «was kept poor to discourage people from going in.»¹⁴⁸ Etter denne fremstillingen kommer det en detaljert beskrivelse av måltidene som ble servert. Boken beskriver både hvor mange gram folk fikk og hva de spiste til hvert av de tre daglige måltidene.

Før fremstillingen av fattighusene er det tatt med en kilde der Patric Hegarty, en fattig bonde, forteller hvordan han opplever å være fattig. Det er ingen kildehenvisning til hvor dette intervjuet er hentet fra, men det virker sannsynlig at intervjuet er fra tiden rundt hungersnøden. Utdraget får frem hvor fattig og lite penger han og familien hadde, men Hegarty sier ingenting om fattighusene. Siden vi ikke vet om Hegarty noen gang brukte fattighusene velger forfatter å spekulere i at de muligens kan ha gjort det. Det er derfor tatt med et annet kildeutdrag for å beskrive forholdene i fattighusene. I det kildeutdraget er det noen som spør en gammel mann som ligger sulten og utmattet i veikanten, hvorfor han ikke søker hjelp. I utdraget svarer han at han heller vil dø under åpen himmel enn å «be put alive into that poor man`s jail.»¹⁴⁹ Her er det heller ingen kildehenvisning, men nok en gang virker det å være en autentisk kilde fra 1800-tallet en gang.

Alle fattighusene var bygd etter samme tegning i følge boken. I *Studies* (1990) er det to forskjellige tegninger av fattighusene.¹⁵⁰ Den ene er et oversiktsbilde over hvordan fattighusene skulle se ut og bildet viser «what handsome buildings they looked from outside.»¹⁵¹ Det andre bildet er en skisse over hva de forskjellige rommene skulle inneholde

---

¹⁴⁷ Collins, M. E., P. Gallagher, J. Byrne and J. Keogh (1990). Studies of change: Junior Cycle history course. Dublin, The Educational Company of Ireland. S. 251.

¹⁴⁸ Ibid. S. 253

¹⁴⁹ Ibid. S. 253

¹⁵⁰ Vedlegg 4 og 5

¹⁵¹ Collins, M. E., P. Gallagher, J. Byrne and J. Keogh (1990). Studies of change: Junior Cycle history course. Dublin, The Educational Company of Ireland. S. 252

og hvilke grupper som skulle oppholde seg på de bestemte plassene. Forfatteren spør om leseren, ut i fra tegningen, kan se hva som ville skjedd med familien Hegarty hvis de hadde bestemt seg for å søke hjelp i fattighusene.

Studies (1990) tar utgangspunkt i Hegarty-familien og andre fattige familier de har introdusert tidligere i kapittelet når verket beskriver fattighusene. Forfatteren presenterer noen kilder slik at leseren kan se for seg hva som foregikk under krisen og hva disse familiene gjennomgikk. Boken har også med andre kilder, blant annet beskrivelsen til noen kvekere som drev hjelpearbeid: «A most heart rending sight presented itself»¹⁵² beskriver kvekerne i en av kildene da de besøkte fattighuset i Carrick-on-Shannon i 1846. Resten av beskrivelsen viser desperasjonen og håpløsheten til de fattige. Kilden inneholder blant annet disse beskrivelsene: «poor wretches in the last stage of famine (...) children were worn to skeletons, their faces sharpened with hunger.»¹⁵³ Disse beskrivelsene er av folk som venter på direkte nødhjelp utenfor fattighusene.

Studies (1990) har et mikroperspektiv på store deler av fremstillingen. Blant annet får leseren treffe Hegarty-familien og fremstillingen viser hvordan de kan ha opplevd hungersnøden. Leseren får dermed et innblikk i fattigdommen han og hans familie levde under. I tillegg blir familien nevnt i forhold til hva de eventuelt måtte gjøre hvis de skulle inn på fattighuset. Den ukjente skjebnen til familien er som et pedagogisk grep også med på å gjøre fremstillingen spennende. Forfatteren ber leseren om å se for seg disse menneskene når kvekerne beskriver forholdene de møtte ved fattighuset. Det at leseren følger samme familie gjennom hele historien gjør det lettere å sympatisere med dem og sette seg inn i hvordan fattighusene ble opplevd av dem. Dette, sammen med oppgavene som står i boken, gjør at leseren blir tvunget til å se for seg hvordan det var å bo på fattighuset.

Fremstillingen har, som en del av mikroperspektivet, mange tall og statistikker. Det er blant annet en detaljert beskrivelse av maten som ble servert ned til minste gram. I tillegg blir antall arbeidere i fattighusene og utformingen av dem forklart. Statistikken brukes for at leseren skal få en forståelse av hvordan det var å være i fattighusene, blant annet for å kunne sammenligne forskjellene i for eksempel matveien da og nå.

---

¹⁵² Ibid. S. 257

¹⁵³ Ibid. S. 257

Fattighusene blir ikke sett fra en administrativ synsvinkel slik som i bøkene fra 1960-tallet. Det er heller aldri noen problematisering rundt fattighusene i forhold til om dette var en god måte å løse fattigdomsproblematikken i Irland på. Det kommer frem hvordan tingenes tilstand følte for de som bodde i landet, men det er aldri noen diskusjon om hvordan ting burde vært. Det vil si om krisen var løst på en god måte og om styresmaktene på noen måte kunne klandres.

Potet-tørråtene rammet ikke så hardt ved første innhøsting i 1846 og styresmaktene blir fremstilt som handlekraftige i møte med krisen. De bringer inn mais og setter i gang med byggeprosjekter for å gi folk arbeid slik at de kan tjene penger til mat. Folk overlevde og klarte seg i gjennom 1846: «They were always hungry during the months that followed but they survived.»¹⁵⁴ I følge fremstillingen ble det hungersnød da potettørråten slo til for andre gang. Befolkningen hadde tidligere aldri opplevd at poteten hadde slått feil to innhøstninger på rad. Her stopper fremstillingen av styresmaktene og hjelpetiltakene. Videre i fremstillingen er det kilder fra hungersnøden som beskriver hvordan folk opplevde krisen. Statens håndtering av selve krisen er dermed valgt vekk i denne læreboka. *Studies* (1990) forklarer kun hva styresmaktene gjorde i 1846 før krisen ble total. I de andre fremstillingene er det etter 1846 at styresmaktens behandling blir problematisert eller kritisert. Når fremstillingen verken har med eksporten eller styresmaktens behandling av selve hungersnøden, unngår læreboken de kontroversielle temaene som har med hungersnøden å gjøre. Dette får følger for hvordan vi kan forstå hvorfor så mange liv gikk tapt.

Følgene er at det blir vanskelig å forstå hvorfor så mange mennesker døde. Styresmaktene var handlekraftige, de skaffet jobber og importerte mais. I tillegg kunne de som ikke hadde mat gå til fattighusene for hjelp. Sider ved behandlingen av hungersnøden er i denne fremstillingen valgt bort. Det gjør at fremstillingen blant annet mangler en god forklaring på hvorfor hjelpetiltakene som ble innført i starten ikke var nok. Den gir derimot en inngående forståelse av hvordan hungersnøden kan ha vært opplevd, men det er vanskelig å forstå hvorfor den ble så omfattende.

---

¹⁵⁴ Ibid. S. 255

Læreboken inneholder mange oppgaver. Noen er i forhold til å lese statistikkene og jobbe med «bevisene»:¹⁵⁵ «Now that you have studied some of the evidence about the famine in Ireland, write a report on what you have learned.»¹⁵⁶ Oppgavene er åpne og uten føringer på hva den bør inneholde.

I en annen kilde presenterer *Studies* (1990) statistikk over antall mennesker i fattighusene. Senere i teksten blir leseren bedt om å bruke denne statistikken sammen med skildringen til kvekeren for å si noen om hvilken effekt pågangen til fattighusene hadde. Boken legger ingen føringer i den oppgaven i forhold til hva som bør og skal være med:

The figures you have studied here tell you what happened to the population as a whole, but they do not give much information about individuals. Look back to the four people you met in Chapter 5. They were the Kettles with their thirty acre farm, the Connollys with their four acres, the Sullivans who worked for a farmer and the Hegartys who lived by begging. We do not know what happened to these families during the famine but we can guess.¹⁵⁷

Etter denne forklaringen skal leseren ut i fra statistikken som boken har presentert tidligere prøve å tippe seg frem til hva som kan ha skjedd med dem. Til slutt i kapittelet er det en del spørsmål til teksten. Her skal leseren se for seg at han er det eldste barnet i Hegarty familien som har havnet på fattighus: «Write a letter describing your first day in the workhouse. Be sure to keep to facts.»¹⁵⁸

På slutten av kapittelet er det tatt med en kilde der en engelskmann forklarer ødeleggelsene landeieren gjorde mot leietagerne. Her beskriver han hvordan landeieren og hans menn rev av hustaket og jagde vekk de som ikke kunne betale husleien under hungersnøden.¹⁵⁹ Landeierne blir i hovedsak negativt fremstilt i *Studies* (1990). Det presiseres allikevel at ikke alle landeiere behandlet befolkningen på denne måten.

---

¹⁵⁵ På engelsk er tydeligvis kilder og bevis det samme og spørsmålet kommer under overskriften «Putting the evidence together»

¹⁵⁶ Collins, M. E., P. Gallagher, J. Byrne and J. Keogh (1990). Studies of change: Junior Cycle history course. Dublin, The Educational Company of Ireland. S. 261

¹⁵⁷ Ibid. S. 264

¹⁵⁸ Ibid. S. 253

¹⁵⁹ Ibid. S. 261

Denne læreboken har enkelte likhetstrekk med den revisjonistiske fasen. Den forholder seg for det første i stor grad til kilder som var viktig for revisjonistene. For det andre bruker den ord som «fact» og «evidence» for å vise at den fremstiller fakta fra fortiden. I motsetning til revisjonismen har denne boken et mikroperspektiv, og tar i liten grad opp de storpolitiske sakene og prosessene som var under hungersnøden. I forhold til det anti-revisjonistiske synet så passer fremstillingen ved at den får frem folkets lidelser og nød med makroperspektivet. Den mangler derimot moralsk tolkning og den har overhodet ingen brodd mot britiske styresmakter. Ut i fra dette er det vanskelig å si at denne fremstillingen har en revisjonistisk eller anti-revisjonistisk grunnfortelling.

People of the past (1994) – Folket står sammen og vet best.

People of the past (1994) starter fremstillingen av hungersnøden med å forklare hvordan den industrielle revolusjonen startet i Storbritannia. Forskjellen fra Storbritannia til Irland var at den industrielle revolusjonen: «was not very successful here [in Ireland]»¹⁶⁰ Læreboken trekker deretter frem en av årsakene til dette: «One reason for that was that we did not have any coal to drive the new machines.»¹⁶¹ Dette er forøvrig den eneste årsaken i denne fremstillingen på hvorfor den industrielle revolusjonen ikke ble en suksess i Irland. Resultatet av manglende industrialisering, sett bort fra Belfastområdet, var at innbyggerne i Irland ble boende på landet som bønder.¹⁶²

Befolkningen vokste også andre steder enn i Irland: «The population grew in Britain too, but there the extra people went to work in the factories.»¹⁶³ I Irland derimot var det tre millioner mennesker som ikke hadde muligheten til tilsvarende jobber som følge av manglende industrialisering. Der var det ingen fabrikker de kunne gå til og den voksende befolkningen ble som sagt boende på landet. Denne delen av befolkningen hadde kun råd til en type mat, det var poteten de selv dyrket frem.¹⁶⁴ Poteten passet godt i Irland siden de naturlige forholdene i landet gav gode vekstvilkår. I tillegg var poteten gunstig i forhold til at den gav mer mat enn tilsvarende avlinger.

---

¹⁶⁰ Collins, M. E., M. Clancy and M. Ó Dubháin (1994). People of the past: Junior cycle history course. 2. Dublin, Educational Company of Ireland. S. 144

¹⁶¹ Ibid. S. 144

¹⁶² Ibid. S. 144

¹⁶³ Ibid. S. 146

¹⁶⁴ Ibid. S. 144

I oppsummeringen av hovedpunktene på slutten av kapittelet blir det repetert at: «The population grew in Ireland but there were few factories to give them jobs.»¹⁶⁵ Betydningen av fabrikker kommer i tillegg frem i fremstillingen av emigrantene som dro fra Irland til Storbritannia. Der kunne emigrantene ta seg jobb i «the new factories that were springing up everywhere.»¹⁶⁶ Manglende industrialisering var med andre ord hovedårsaken i denne fremstillingen av at en potet-tørråte kunne bli så katastrofal. Hadde Irland hatt samme industrialisering som Storbritannia, hadde det nok ikke blitt krise da potetene begynte å råtne.

I denne fremstillingen blir det lagt stor vekt på forskjellene mellom bøndene og landeierne i forhold til rikdom: Det blir for eksempel understreket at:

Many landlords were very rich. They lived in huge houses. (...) Landlords lived in great luxury. (...) Dozens of servants waited on them. (...) The rents paid by the farmers made the landlords rich.¹⁶⁷

Hoveddelen av den irske befolkningen var bønder og arbeidere, de blir fremstilt som fattige:

They rented only a few acres and they were poor. (...) They could only afford meat at Christmas. Their clothes were often ragged and they seldom had shoes. (...) But the poorest people of all were the laborers. They had no land but worked for the landlords.¹⁶⁸

Kontrasten mellom fattig og rik kommer tydelig frem. Det kommer også tydelig frem at hoveddelen av den irske befolkningen hadde små midler å klare seg på.

«What would happen if the potato crop failed?»¹⁶⁹ Spørsmålet stilles retorisk i *People* (1994) før forklaringen kommer. I 1846 kom det en potet-tørråte til Irland fra Canada som gjorde at store deler av befolkningen havnet på randen av en sultkatastrofe. Folk prøvde å overleve ved å selge det de hadde, de angrep potetbutikker eller søkte hjelp i fattighusene. De med penger og mulighet til å hjelpe, hjalp til så godt de kunne: «Landlords, rich farmers and clergy of all religions tried to help.»¹⁷⁰ Det kom i tillegg penger fra hele verden da nyheten spredde seg om hungersnøden i Irland. I denne fremstillingen sto hele Irland sammen og alle prøvde å hjelpe

---

¹⁶⁵ Ibid. S. 147

¹⁶⁶ Ibid. S. 150

¹⁶⁷ Ibid. S. 144

¹⁶⁸ Ibid. S. 145

¹⁶⁹ Ibid. S. 146

¹⁷⁰ Ibid. S. 149

hverandre uansett religion. Hele verden ønsket å hjelpe til med å gi nødhjelp, selv landeierne bidro aktivt med å hjelpe befolkningen.

De britiske styresmaktene reagerte annerledes enn resten av verden på hungersnøden. De hadde riktignok innførte fattiglovene da de bekymret seg over det store antallet fattige i Irland i 1838, men reaksjonen deres under hungersnøden blir ikke særlig positivt omtalt i boken: «The British government was slow to help. They thought the Irish complained too much.»¹⁷¹ I tillegg mente styresmaktene at folk måtte betale for maten de skulle få. De satte derfor i gang med offentlige byggeprosjekter slik at folk kunne tjene penger til å betale med. Styresmaktene hadde ikke tatt med i beregningen at folk var for svake til å arbeide. Til slutt gikk britiske myndigheter med på å sette opp direkte nødhjelp. Tidsaspektet i forhold til dette er ikke tatt med så det kommer ikke frem hvor lang tid styresmaktene bruker på å bestemme seg.¹⁷²

Styresmaktenes behandling av krisen blir med andre ord kritisert i *People* (1994). De blir aldri beskyldt for å være en direkte årsak til at mange mennesker døde, men ut i fra sammenhengen til teksten kommer det frem at hvis styresmaktene hadde handlet kjappere så kunne flere liv vært spart. I tillegg blir styresmaktene fremstilt som overlegne når de påstår at den sultende irske befolkningen klagde for mye. Det er tydelig at styresmaktene ikke forstår omfanget av krisen, noe resten av verden gjør. Boken får på denne måten frem at britene ikke egnert seg til å styre landet. Folkene som bodde i Irland sto i fremstillingen sammen og hjalp hverandre i nøden. Hungersnøden blir på den måten samlende for alle som bodde i Irland, uansett tro og sosial rang. De britiske styresmaktene er ikke inkludert i dette felleskapet. Budskapet blir dermed at det irske folk forsto hverandre og hjalp hverandre, det samme gjaldt resten av verden. De britiske styresmaktene derimot fremstilles som arrogante, i tillegg forsto de seg ikke på Irland. Det blir på denne måten åpenbart for leseren at et styresett fra Irland med irer ville vært en bedre løsning enn et britisk styre.

På samme måte som *A class-book* (1931) fra den post-nasjonalistiske fasen velger denne boken å fremstille folkets lidelser gjennom en kilde. Kilden beskriver grusomhetene som fant sted, men den er ikke integrert i teksten slik kildene er i *Studies* (1990). Kilden blir dermed

---

¹⁷¹ Ibid. S. 149

¹⁷² Det kommer ikke frem av teksten hvor lang tid myndigheten bruker på å nå denne konklusjonen.

stående alene uten noen videre forklaring. I kilden er det en mann fra County Cork som beskriver hva han så under hungersnøden:

I entered some of the hovels (cabins)... In the first, six famished and ghastly skeletons, to all appearances dead, were huddled in a corner ... I approached in horror and found by a low moaning that they were still alive; they were in fever ... In a few minutes I was surrounded by at least 200 such phantoms ... raving either from starvation or from fever.¹⁷³

I læreboken kommer det frem at regjeringen ble bekymret over det store antallet fattige i Irland. Derfor kopierte styresmaktene de samme fattiglovene som var i England over til Irland i 1838. Som en følge av loven ble det bygget fattighus over hele Irland og når en familie trengte hjelp og ville benytte seg av fattighusene, så måtte de gi opp alt de eide for å få flytte inn. På fattighusene ble familier skilt og gitt forskjellig arbeid: «Conditions in the workhouses were miserable. People slept in crowded dormitories. The food was bad and there was not much of it. (...) Poor Irish people hated the workhouses.»¹⁷⁴ Beskrivelsen gir inntrykk av at fattighuset var et lite trivelig sted. Boken forklarer at etter hvert som hungersnøden vokste frem ble fattighusene fylt opp, samtidig som forskjellige sykdommer fikk spre seg og mange folk døde.¹⁷⁵ Boken får frem både at regjeringen innførte fattighusene på grunn av fattigdomsproblemene i Irland og at det ikke hadde nevneverdig positiv betydning for å redde liv under hungersnøden.

På slutten av kapittelet må leseren svare på dette spørsmålet angående fattighusene.

Imagine you and your family had to go into a workhouse. Describe what would happen to you there.
Hint: You should write under these headings: Arriving at the door. Dividing up the family. The food and the work.¹⁷⁶

Her har eleven mange hjelpemidler for å svare på spørsmålet. For det første er det en del hint i spørsmålet han kan bruke. For det andre så står sidetallet hvor eleven kan lete frem svaret. Selv om det i utgangspunktet er en åpen oppgave så gir den lite rom for egne refleksjoner. Meningen ser ut til å være at eleven skal se på teksten og skrive sin forklaring der alle

---

¹⁷³ Collins, M. E., M. Clancy and M. Ó Dubháin (1994). People of the past: Junior cycle history course. 2. Dublin, Educational Company of Ireland. S. 148. Det er boken selv som har kortet ned kildeutdraget.

¹⁷⁴ Ibid. S. 147

¹⁷⁵ Ibid. S. 148 Many people died

¹⁷⁶ Ibid. S. 147

hovedmomentene fra teksten er med. Dette synes å være et pedagogisk grep for at eleven skal kunne øve inn kunnskapen slik at han kan svare korrekt på hva et fattighus er hvis han eventuelt blir spurt ved en senere anledning. Oppgaven er lukket og ute etter en bestemt beskrivelse, i motsetning til oppgaven i *Studies* (1990). Den er lukket i den forstand at leseren ikke skal reflektere for mye over spørsmålet, men holde seg til hva læreboken har fortalt. I *Studies* (1990) var det ingen slike begrensinger. Der ble eleven i større grad oppfordret til å bruke fantasien.

Boken har med en oversiktstegning av et fattighus som står i sterk kontrast både til det jeg senere kommer til å omtale som «fattighustegningen»,¹⁷⁷ og til teksten til bildet.¹⁷⁸ Forholdene til menneskene vi ser på tegningen i *People* (1994) kan sammenlignes med en skolegård. På bildet ser man barn som spiller fotball ute, samtidig som det er mye plass for både barn og voksne å oppholde seg på. Tegningen gir ikke inntrykk av de dårlige forhold forfatteren beskriver i teksten. Det er vanskelig å tro at beskrivelsen av fattighusene hører til den tegningen og motsatt.

Denne fremstillingen er lik de revisjonistiske bøkene i at den ser på strukturelle forhold forut for krisen, som forklaring på hvorfor ting gikk galt da potet-tørråten kom. I hovedsak skyldes det i denne boken manglende industrialisering, på samme måte som i *Studies* (1990). *People* (1994) kan derimot ses på anti-revisjonistisk i forhold til at den er kritisk til styresmaktene. Denne forståelsen som forsvant etter de post-nasjonalistiske lærebøkene er dermed tilbake igjen i denne læreboken.

Det er i tillegg tre andre punkter der fremstillingen har et anti-revisjonistisk syn. For det første kommer det frem at irene sto samlet, for det andre at iren selv passet best til å styre landet og for det tredje at styresmaktens handling gjennom hjelpetiltakene blir sett i et negativt lys. Vi kan gjennom disse punktene si at fremstillingen fremmer en moralsk tolkning, at den har gått bort fra det revisjonistene så på som en objektiv fremstilling. I tillegg har den en brodd mot britiske styresmakter. Alt sett under ett kan denne boken kalles anti-revisjonistisk i sin grunnfortelling.

People (1994) har med en liten oppsummering etter hvert del-kapittel kalt *points to remember*. Disse er tatt med for å gjøre det enklere å huske hovedmomentene fra teksten. I

---

¹⁷⁷ Se vedlegg 7 for bildet av fattighustegningen

¹⁷⁸ Se vedlegg 3

tillegg har boken spørsmål til teksten, i disse ligger det føringer på hva som bør være med i svaret. *People* (1994) skiller seg markant fra den forrige boken i måten å fremstille hungersnøden på. Mikroperspektivet er borte, den bruker få kilder og styresmaktene kritiseres.

Focus on the past (1997) – Styresmaktens rolle forsvinner

Livet til landeierne får mye plass i *Focus on the past* (1997).¹⁷⁹ Flere sider ved deres liv blir inngående forklart. Alt fra fritidsaktiviteter, dagliglivet i huset og en detaljert beskrivelse av formalitetene i forbindelse med middag: «The main course had a choice of two meats, followed by cheese, dessert and a glass of port. The ladies would then withdraw while the men would smoke cigars, sip brandies and talk of hunting or perhaps politics.»¹⁸⁰

Focus (1997) har valgt å løfte frem at landeierne stort sett var protestanter og av engelsk opphav: «Most landlords were Protestants and were descended from English settlers who had come to Ireland during the plantations.»¹⁸¹ I tillegg kommer det frem at de fleste av dem bodde andre steder enn i Irland og var lite delaktig i den daglige driften.

Resten av befolkningen deles i tre grupper: storbønder, småbønder og arbeidere. Storbønder klarte seg relativt bra. De hadde store nok områder til å leve av mer enn poteten: «[they] ate meat regularly.»¹⁸² Småbønder hadde kun en liten jordlapp som de overlevde på: «They only had meat on special occasions, such as Christmas.»¹⁸³ Arbeiderne måtte arbeide hos storbønder der de fikk en liten jordlapp i bytte mot arbeid.

Muligheten for å ha kjøtt til middag er tydeligvis en skala for hvor godt en gruppe av befolkningen hadde det. Landeierne kan velge mellom to typer kjøtt til hovedretten, storbøndene kan spise kjøtt regelmessig, mens småbønder kun spiser kjøtt ved spesielle anledninger.

I denne fremstillingen har befolkningsøkningen en viktig rolle: «To understand why this disaster happened, we must first take a look at the huge rise in population in the country

---

¹⁷⁹ Dette er andre utgivelse, første kom i 1994.

¹⁸⁰ Brockie, G. and R. Walsh (1997). *Focus on the past*. Dublin, Gill and Macmillan. S. 225

¹⁸¹ Ibid. S. 225

¹⁸² Ibid. S. 226

¹⁸³ Ibid. S. 225

during the first half of the nineteenth century.»¹⁸⁴ Det kommer deretter frem av fremstillingen at befolkningsøkningen kom som følge av at folk giftet seg tidlig. Sønnen i husholdningen fikk ikke sin del av landet før han var gift. Dette resulterte i at mange giftet seg tidlig og som følge av det, fikk mange barn. På denne måten ble det flere mindre og mindre jordlapper, der de var avhengig av poteten som hovednæring.

Mangelen på industri og andre arbeidsplasser utenom jordbruk var i følge boken den andre faktoren som spilte inn og la til rette for krisens omfang. I fremstillingen sammenlignes Irland og Storbritannia i tiden før hungersnøden. Storbritannia var i følge fremstillingen i stor grad påvirket av den industrielle revolusjonen, mens i Irland levde de fortsatt slik de hadde gjort i England på 1750-tallet.¹⁸⁵ Det var få store byer i Irland og kun Belfast og området rundt hadde industri. Det var veldig få fabrikker til å fange opp deler av den voksende befolkningen slik det var i Storbritannia. Disse to bakenforliggende faktorene gjorde at store deler av den irske befolkningen var blitt avhengig av poteten for å overleve: «The over-dependence of millions of people on the potato could lead to disaster if this crop failed.»¹⁸⁶

I de to forrige bøkene i denne gruppen var mangelen på industriell revolusjon i Irland hovedårsaken til forholdene forut for krisen. I denne fremstillingen blir bakgrunnsforholdene fordelt på to punkter, befolkningsøkning og mangel på industriell revolusjon. Bakgrunnen for befolkningsøkningen er det bøndene selv som står for. Dette gjør de siden de fordeler jorden i stadig mindre jordlapper og gifter seg tidlig. Dette blir imidlertid bare forklart som en av årsakene og bøndene blir ikke pålagt noe ansvar for å ha tillatt det å skje.

Boken har valgt å forklare hjelpen ofrene for hungersnøden fikk gjennom bilder og bildetekst. På det ene bildet er det folk som strømmer til et matdepot for å kjøpe billig mais. Det kommer ikke frem at importen av mais var et tiltak fra staten. Deretter er det bilde av et suppekjøkken der kvekere nevnes i underteksten. Hovedpoenget fra bildeteksten repeteres i oppsummeringen: «The Quakers, in particular, set up soup kitchens throughout the country before the government finally decided to open some of its own.»¹⁸⁷ Det siste bildet er av det

---

¹⁸⁴ Ibid. S. 229

¹⁸⁵ Ibid. S. 225

¹⁸⁶ Ibid. S. 230

¹⁸⁷ Ibid. S. 231

som fremover kommer til å omtales som «fattighustegningen.»¹⁸⁸ I bildeteksten kommer det frem at styresmaktene etter hvert valgte å gi direkte støtte til de som ikke kom innenfor murene på fattighuset. Styresmaktene er trege med å få gjort noe både i forhold til direkte støtte utenfor fattighusene og i forhold til suppekjøkken. I 1849 var det nesten en million mennesker som mottok hjelp fra fattighusene og en ny million som mottok støtte utenfor husene.¹⁸⁹

Styresmaktene blir fremstilt som fjerne og det virker som om de er veldig langt borte. Dette kommer frem gjennom den fraværende deltagelsen de har i det irske samfunnet. Hvordan klarer for eksempel kvekerne å se hvilken hjelp som trengs, mens styresmaktene bruker lang tid på å gjøre det samme? Det kommer ikke noe svar på dette spørsmålet og det kan ha mange svar. Det kan være styresmaktene ikke brydde seg, at de ikke forsto at det var en krise der, eller at det var et byråkratisk system som hindret dem i å sette tidligere i gang. Denne læreboken svare ikke på noen av disse spørsmålene, men det er uansett tydelig i denne fremstillingen at styresmaktene ikke gjorde en god jobb i behandlingen av krisen.

I *Focus* (1997) er det tatt med et lengre utdrag av den samme kilden som også var i den forrige boken.¹⁹⁰ Denne kilden er plassert under kapittelet *working with the evidence* og er veldig brutal og får frem de grusomme scenene som utspilte seg under krisen. Kilden er ikke integrert som en del av hovedfremstillingen slik som kildene i *Studies* (1990) er. Kilden havner på denne måten ved siden av det som kan kalles hovedteksten i boken.

Fremstillingen i *Focus* (1997) har som sagt valgt å forklare fattighusene i bildeteksten til fattighustegningen. Leseren blir bedt om å fortelle hva bildet kan si om hjelpen gitt til irene: «Look carefully at the following pictures and see what they can tell us about the help given to people during the years of Ireland's Great Famine.»¹⁹¹ I bildeteksten står det blant annet:

---

¹⁸⁸ Se vedlegg 7 ibid. S. 231

¹⁸⁹ Ibid. S. 231

¹⁹⁰ Se vedlegg 6

¹⁹¹ Brockie, G. and R. Walsh (1997). *Focus on the past*. Dublin, Gill and Macmillan. S. 231

Crowds seeking assistance outside a workhouse during the Famine. Workhouses had first been set up in Ireland in 1838 to help those who could not support themselves. During the Famine, starving masses of people flocked to the workhouses. As a result they became totally overcrowded.¹⁹²

På bildet virker organiseringen kaotisk, folkene ser veldig tynne og sultne ut og det er veldig mange av dem. Hovedpoenget i bildeteksten er at fattighusene ble overfylte. Fattighusene kan dermed ses på som nok et eksempel på styresmaktens dårlige håndtering av krisen.

Det samme poenget om fattighusene som står i teksten til fattighustegningen kommer i oppsummeringen av kapitlet: «The workhouses became totally overcrowded during the Famine. As a result, they were breeding grounds for deadly diseases.»¹⁹³ Dette er med andre ord hovedbudskapet i forhold til fattighusene leseren sitter igjen med. Dette poenget får boken frem gjennom bildet, bildeteksten og oppsummeringen. Sitatet i oppsummeringen passer også godt som svar på spørsmålet i bildeteksten.

Focus (1997) bærer preg av å presentere et minimum av fakta de vil at leseren skal sitte igjen med. Det vil si at enkelte setninger i boken passer påfallende godt som svar på spørsmålene som kommer til slutt i kapitlet. For eksempel så står dette i teksten: «Landlords often charged very high rents known as *rackrents*. A force of police and soldiers would arrive with a crowbar to knock down the tenant's cabin. This group became known as the 'crowbar brigade'.»¹⁹⁴ Disse setningene er hentet fra del-kapitlet *Problems on the land* og gjør det enkelt å svare på spørsmål som kommer senere i boken om hva «rackrents» og «crowbar brigade» var. Fremstillingen har gjort det enkelt for leseren å finne spørsmålene igjen i boken og kopiere dem ned som svar i skriveboken. De stykker derimot opp fortellingen om hungersnøden og forklaringen av disse to ordene går på bekostning av flyten i historien. Leseren kan hvis han memorerer disse setningene bruke dem til en senere eksamen eller test. Denne fremstillingen tar på denne måten innarbeidingen av hovedmomentene et steg videre fra *People* (1994). Begge disse bøkene har oppsummeringer på slutten av del-kapitlene. Dette er med for å gjøre det enklere for leseren å huske det han har lest. I *Studies* (1990) var hovedmålet med fremstillingen at leseren skulle sitte igjen med en forståelse av hvordan hungersnøden ble opplevd av folkene som levde på den tiden. I *Focus* (1997) derimot er det basis faktakunnskaper som er det viktigste leseren skal sitte igjen med. Dette kommer tydelig

---

¹⁹² Ibid. S. 231

¹⁹³ Ibid. S. 231

¹⁹⁴ Ibid. S. 229

frem gjennom måten setningene i teksten er formulert, hvilke spørsmål som blir stilt og hva som repeteres i slutten av kapittelet.

Denne fremstillingen kan verken sies å være anti-revisjonistisk eller revisjonistisk. Den har riktignok elementer av kritikk mot myndighetene, men mangler moralsk tolkning og «folkets synsvinkel.» Den har dermed ikke nok til å kalles anti-revisjonistisk. *Focus* (1997) bygger derimot videre på den forrige boken i forhold til å være prøve- eller eksamens- rettet ved å repetere og fremheve sentrale ord.

Door to the past (2002) – Laissez-faire og eksporten kommer tilbake

Læreboken *Door* (2002) starter fremstillingen av hungersnøden med å forklare hvordan folk flest levde i tiden før krisen kom. Det var få irer som eide jorden de dyrket. Den var eid av etterkommere fra plantasjetiden fra 1600- og 1700- tallet.¹⁹⁵ Få av landeierne hadde interesse i sine landområder så lenge de fikk pengene sine. De brukte heller tiden på å jakte og: «discussing the merits of a horse or a dog.»¹⁹⁶ Det fantes unntak, noen landeiere investerte mye tid og arbeid i utdanning av sine leietagere, slik at de lærte seg moderne jordbruksmetoder. De største jordområdene var uansett eid av landeiere som bodde i andre land. Disse bodde store deler av livet i England og: «rarely concerned themselves with their Irish lands so long as they received their rents.»¹⁹⁷

Læreboken deler resten av befolkningen inn i tre grupper, bønder, «cottiers» og arbeidere. Bøndene delte ofte jorden opp i mindre deler som ble delt til barna. «Cottiers» leide små jordlapper og betalte for det delvis med penger og delvis med arbeid. Arbeidere blir beskrevet likt som «cottiers.» Det meste av maten dyrket og holdt av disse tre gruppene ble solgt til handelsmenn i byene og pengene for dette gikk til å betale leien.

I kapittelet *The Causes of the Famine* lister boken opp 6 punkter som den mener var årsaken til hungersnøden. For det første vokste befolkningen på grunn av fredelige tider, det hadde ikke vært krig i landet på lenge. For det andre var det ingen industrialisering i Irland i

---

¹⁹⁵ Quinn, R. and D. O'Leary (2002). *Door to the past : junior certificate history*. Dublin, Folens. s 237
Plantasjetiden var en periode det kom protestantisk nybyggere, hovedsakelig fra Skottland, og tok over landområder som var eid av katolikker.

¹⁹⁶ Ibid. S. 238

¹⁹⁷ Ibid. S. 238

motsetning til Storbritannia, slik at folk måtte bo på landet og leve av jordbruk. For det tredje giftet folk seg tidlig og fikk mange barn slik at det var flere munnar å mette enn før. For det fjerde gjorde jordfordelingen mellom sønnene at jordbruksområdene ble stadig mindre slik at de som bodde der akkurat klarte å overleve. For det femte var det minst tre millioner mennesker som: «depended entirely on potatoes for their food, with laborers eating up to 5 kg a day.»¹⁹⁸ For det sjette og siste ble det bonden dyrket utenom potetene, solgt som betaling for husleien. Poteten var den viktigste og eneste hovedkilden til mat for de aller fleste irene. Bakgrunnen for hungersnøden er dermed fragmentert oppi seks årsaker. Dette er mange flere i forhold til tidligere lærebøkene i denne gruppen.

Fredelige tider og industrialisering er to punkter som er mer eller mindre tilfeldige og som ingen personer eller grupper styrer direkte. Tidlig ekteskap, jordfordelingen og landleien i form av mat er derimot årsaker som har bakgrunn i hvordan samfunnet var bygd opp. Det er i tillegg ting som oppsto i Irland og ut i fra den irske bondekulturen. Den irske samfunnsstrukturen i tiden før hungersnøden spiller med andre ord en større rolle i denne fremstillingen enn andre lærebøker i denne gruppen. I *Studies* (1990) og *People* (1994) var den industrielle revolusjonen alene bakgrunnen for at landområdene ble fordelt mellom sønnene. I *Door* (2002) er industrialiseringen sidestilt som bakgrunnsforklaring med blant annet jordfordelingen. Når den industrielle revolusjonen ikke lenger ligger bak som hovedforklaring så blir forklaringskraften flyttet over på hvert av disse punktene. Denne fremstillingen har med andre ord flere samfunnsstrukturelle bakgrunnsforklaringer enn tidligere bøker.

I denne fremstillingen får Robert Peel et eget avsnitt i boken der det kommer frem at han kjøpte mais fra USA og solgte det billig til irene. Boken har også tatt med et sitat fra: «Daniel O'Connell, who hated Peel. "No one died of starvation in Ireland when Peel was Prime Minister"»¹⁹⁹ Det kommer frem at selv om folk fikk mageproblemer av maisen til Peel, så overlevde de. Peel og hans styringstid blir med andre ord relativt positivt fremstilt.

I fremstillingen av hjelpearbeidet i tiden etter Peel legger boken frem anklager om korrupsjon mot de som administrerte det statlige hjelpearbeidet: «Many (...) were ignorant or corrupt and

---

¹⁹⁸ Ibid. S. 240

¹⁹⁹ Ibid. S. 241

were unable to carry out their work.»²⁰⁰ Fremstillingen har deretter med den samme kilden som de to forrige bøkene av en mann som besøkte Skibbereen.²⁰¹ I 1847 bestemte styresmaktene seg for å gi direkte nødhjelp. Den direkte nødhjelpen besto av suppe som fremstillingen har med en kilde på hvordan lages.²⁰² Som vi skal se har siste delkapittel i boken en utdyping av hvorfor ting forverret seg etter Peel.

I det siste kapitlet, *Responsibility for the Famine* kommer boken med fire forklaringer på overskriften. Den første er i forhold til Lord John Russell og hvordan han og styresmaktene behandlet krisen. De var ikke før Lord John Russell overtok for Peel i 1846 at hjelpearbeidet forandret seg til det verre. I fremstillingen blir han anklaget direkte for å: «do too little to relieve the peoples misery.»²⁰³ Videre kommer det krass kritikk av hans regjering og deres håndtering av krisen. Deretter kommer hovedårsaken til at hjelpearbeidet var så svakt: «The main reason the government helped so little is because it believed in laissez-faire. (...) Remember that these politicians were mainly from a privileged background, they believed that poor people were to blame for their own poverty.»²⁰⁴ Årsaken til styresmaktenes svake innsats skyldes den økonomiske tankegangen laissez-faire og deres privilegerte bakgrunn. Fremstillingen presiserer at laissez-faire var en økonomisk tankegang akseptert av de fleste politikere på den tiden. Russell velger uansett å styre etter denne økonomiske forståelsen som får katastrofale følger for Irland. Det er uklart ut i fra fremstillingen om Russell kan unnskyldes med å være en politiker av sin tid eller om han burde forstått at laissez-faire tankegangen ikke ville fungere i Irland. Uansett hva svaret måtte bli så fremstilles styresmaktene etter Peel som nedlatende og ignorante i forhold til fattigdommen i Irland.

Når det gjelder eksporten av mat så nevner læreboken i en setning under samme kapittel at: «While the people starved, merchants continued to export foods from Ireland, as they did not regard the Famine crisis as their responsibility.»²⁰⁵ Eksporten sammen med laissez-faire ser på denne måten dagens lys igjen etter å ha vært borte fra lærebøkene siden den revisjonistiske fasen. Det er uklart ut i fra læreboken hvilken betydning eksporten hadde på utfallet i forhold

---

²⁰⁰ Ibid. S. 241

²⁰¹ Se vedlegg 7. Både Focus (1997) og Door (2002) har samme kildeutdrag.

²⁰² Se vedlegg 8

²⁰³ Quinn, R. and D. O'Leary (2002). *Door to the past : junior certificate history*. Dublin, Folens. S. 245

²⁰⁴ Ibid. S. 245

²⁰⁵ Ibid. S. 245

til antall døde. Men siden handelsmennenes eksport blir beskrevet i kapittelet *Responsibility for the famine* må det bety at en eksportstopp kunne reddet liv, og at den var medvirkende årsak for deler av hungersnødens omfang. Ved at verket tillegger eksporten betydning bryter den med alle de forrige bøkene i både denne gruppen lærebøker og den forrige. Eksporten har ikke blitt gitt betydning i forhold til omfanget av hungersnøden siden de to første lærebøkene fra den nasjonalistiske fasen.

Setter vi eksporten i sammenheng med tekstens forklaring om datidens økonomiske tankegang, laissez-faire, forstår vi hvorfor handelsmennene ikke så det som sitt ansvar å stoppe eksporten. Gjennom eksemplet med handelsmennene og eksporten får boken frem brutaliteten i en slik økonomisk tankegang siden den førte til at mat blir eksportert ut av landet, samtidig som folk sultet.

De fattige bøndene i Irland er den tredje gruppen som må ta på seg sin del av ansvaret for hungersnødens omfang: «Ireland`s farmers were responsible to some extent for the Famine»<sup>206</sup> Dette begrunnes ut i fra oppdelingen av jordbruket og at de gjorde seg avhengig av poteten. Disse to forholdene gjorde at «Ireland`s population lived constantly on the edge of disaster.»²⁰⁷ Bøndene burde med andre ord tenkt bedre over hva de drev på med da de valgte å leve på denne måten. Landeierne blir også nevnt i samme kapittelet om ansvaret for hungersnøden. «Few did anything to help their tenants. Some landlords (...) used the Famine as an excuse to evict poorer tenants from their estates.»²⁰⁸

Denne fremstillingen bruker mange kilder på samme måte som *Studies* (1990), og på samme måte er det spørsmål til kildene der leseren skal sette seg inn i hva de beskriver. Kildene står mer alene i teksten enn i *Studies* (1990). Alene vil i denne sammenhengen si at kildene ikke er integrert som en del av fortellingen om hungersnøden på samme måte som i de to forrige bøkene.

I *Door* (2002) er viktige ord uthevet med fet skrift slik at de er lettere å finne igjen når de blir spurt etter i spørsmålene på slutten av boken. Boken har samtidig en kort oppsummering av hovedpunktene fra hungersnøden på slutten av kapittelet, slik de to forrige bøkene også har.

---

²⁰⁶ Ibid. S. 245

²⁰⁷ Ibid. S. 245

²⁰⁸ Ibid. S. 245

Denne boken går et steg videre i å være en lærebok som skal forberede leseren til eksamen. Dette gjør den blant annet ved å ta med en tidligere eksamensoppgave fra 1998. Denne oppgaven er med slik at leseren kan være forberedt på hvilke type spørsmål som kan komme ved en eksamen. Dette understreker poenget om at læreboken har som formål å forberede leseren best mulig til eksamen.

Denne fremstillingen har med emigrantenes syn på hungersnøden: «They (the emigrants) took with them a hatred of the British whom they blamed for the famine. These emigrants and their descendants gave money to nationalist groups in Ireland during the nineteenth and twentieth centuries.»²⁰⁹ På denne måten henter denne fremstillingen frem igjen den samme forståelsen som var i *The Birth* (1969) om emigrantenes nasjonalistisk holdning til hungersnøden. Indirekte fremstår dette som om den nasjonalistiske forståelsen først og fremst var emigrantenes syn og ikke irenes. Det kommer ikke frem hvorfor emigrantene klandrer britene for hungersnøden, men ut i fra fremstillingen av eksporten virker det naturlig å koble det opp mot den. Det er vanskelig å vite sikkert om det er denne sammenhengen *Door* (2002) vil ha frem, siden den uttrykker seg så vagt om årsaksforholdene til emigrantenes hat.

Denne læreboken skiller seg ut i denne gruppen på flere områder. Den deler ansvaret for hungersnødens omfang i fire deler, og det er i denne firdelingen de store forskjellene kommer frem i forhold til tidligere fremstillinger. Som del av denne firdelingen blir eksporten hentet frem igjen. Den blir derimot kun nevnt i en setning og betydningen i forhold til omfang kommer ikke frem. Uansett så får den betydning i fremstillingen. Dette skjer for første gang siden bøkene fra den nasjonalistiske fasen. Fremstillingen av at bøndene selv er delaktig i omfanget står derimot i sterk kontrast i forhold til det nasjonalistiske historiesynet. Det siste som i hovedsak skiller denne boken i fra de andre i denne gruppen lærebøker er at den henter frem laissez-faire som forklaring igjen.

På samme måte som mange andre bøker i denne fasen er det vanskelig å plassere denne boken i forhold til en historiografisk grunnfortelling. Fremstillingen består av elementer fra alle de tre historiografiske grunnfortellingene og skiller seg ikke ut som det ene eller det andre. Den kan derfor ikke plasseres i noen av disse tre. Den fortsetter derimot utviklingen av en eksamensrettet historiefremstilling.

---

²⁰⁹ Ibid. S. 244

Timeline (2008) – En eksamensstyrt fremstilling.

I innledningen til *Timelines* (2008) kapittel om hungersnøden står det:

In 1840, Ireland was part of the United Kingdom. This meant that Ireland was ruled directly from the British parliament in London. The only part of Ireland that experienced the Industrial Revolution was in the north-east around Belfast.²¹⁰

Allerede i innledningen er det klart hvem som styrer landet og hvor det styres i fra. Når dette skrives i sammenheng med manglende industrielle revolusjon fremstår det som om styresmaktene i London står bak den manglende industrien i Irland.

Denne fremstillingen lister opp fire årsaker til hungersnøden i delkapittelet *What caused the Famine?*²¹¹ For det første ble det en befolkningsøkning som førte til at størrelsen på jordbruksarealet minsket: «As a result, people became poorer.»²¹² Den andre årsaken bygger litt på den første, da skriver boken om jordfordelingen mellom sønner og at tidlig ekteskap gjorde at jorden ble fordelt i stadig mindre deler. Her trekker i tillegg fremstillingen inn at det ikke var industri i landet slik at folk måtte jobbe i jordbruket. Den tredje årsaken var at fire millioner mennesker var avhengig av poteten i 1845: «if the crop failed for a couple of years it would cause a famine.»²¹³ Den fjerde og siste årsaken var potet-tørråten som kom fra Canada.

Denne boken lister opp årsaker på samme måte som den forrige boken. Den går derimot lengre i å ikke tillegge den industrielle revolusjonen betydning. Den nevner riktignok kort at det ikke var industri i landet, men dette er uansett bare en bisetning i forklaringen om jordfordelingen. Samtidig er manglende effekt av den industrielle revolusjonen viktig nok til å bli nevnt i innledningen. Den industrielle revolusjonen uansett gått fra å være hovedgrunnen som la forholdene til rette for hungersnøden i *Studies* (1990), til å spille en mindre viktig rolle i denne boken. I tre av de fire årsakene som blir trukket frem er det i hovedsak den irske befolkningen selv som står bak. Dette gjelder befolkningsøkning, jordfordelingen og avhengigheten av poteten.

---

²¹⁰ De Buitléir, M. (2008). Timeline: a complete text for Junior Certificate history. Dublin, Educational Company. S. 286

²¹¹ Ibid. S. 287

²¹² Ibid. S. 287

²¹³ Ibid. S. 287

I følge *Timeline* (2008) var myndighetene sene med hjelpetiltakene som følge av at: «They believed that they should not interfere.»²¹⁴ At de ikke skulle blande seg er et hint om den økonomiske tankegangen som var på den tiden, men boken utdyper aldri *hvorfor* styresmaktene ikke ville blande seg inn. Dette blir derfor stående som et åpent spørsmål for leseren. Samtidig som styresmaktene i følge fremstillingen mente de ikke skulle blande seg kommer det frem av læreboken at: «In 1845, the government under Sir Robert Peel bought 127,000 worth of maize from Canada.(...) it fed one million people. This helped reduce the impact of the Famine.»²¹⁵ Hvordan kan styresmaktene være sene med hjelpetiltak hvis de kjøper inn mais som er med på å mate en million mennesker to år før hungersnøden var på sitt verste?

Med tanke på at styresmaktene i følge boken mente de ikke skulle blande seg inn så fremstår det motstridende at det fire setninger nedenfor kommer et del-kapitel om offentlig arbeid. Der kommer det blant annet frem at 750 000 mennesker fikk jobb av staten der de blant annet skulle bygge veier.²¹⁶ På den ene siden får fremstillingen frem at styresmaktene satte i gang forskjellige tiltak i form av offentlig arbeid og import av mat. På den andre siden kommer det frem at myndigheten ikke ville gripe inn. Ut i fra fremstillingen er det vanskelig å se hvor og når styresmaktene velger å ikke gjøre noe. Det kommer frem i fremstillingen at: «The reason that the government did not give out free food was that they were afraid that people would become lazy»²¹⁷ Med dette sitatet kan det tolkes som styresmaktene ikke ville blande seg inn i form av å gi gratis mat, men at de ønsket å hjelpe på andre måter.

I *Timeline* (2008) under del-kapittelet *What was life like in the workhouses?* forklarer forfatteren bakgrunnen for at fattighusene ble opprettet: «In 1838, the **Poor Law Act** was introduced. Ireland was divided into 130 Poor Law Unions. The local landlords and farmers had to pay the poor rate. This was a tax that was used to build a workhouse.»²¹⁸ Deretter forklarer forfatteren at det kun var de mest desperate av de fattige som dro til fattighusene. Folk hatet fattighusene, i følge *Timeline* (2008). Der følte de seg ydmyket samtidig som familier ble splittet og behandlet som kriminelle. Det var desperasjonen og mangelen på mat

---

²¹⁴ Ibid. S. 289

²¹⁵ Ibid. S. 289

²¹⁶ Ibid. S. 289

²¹⁷ Ibid. S. 289

²¹⁸ Ibid. S. 289

som gjorde at folk følte seg tvunget til å dra til fattighusene. Husene ble fort overfylte og det var «200 000 people in the workhouse, which normally held 100 000.»²¹⁹ Mange av de som oppsøkte fattighusene var smittebærere av forskjellige sykdommer. Disse spredde seg hurtig der det var mange mennesker samlet.

Når *Timeline* (2008) forklarer «The poor law act» og hvem som betalte for den, er det informasjon med mange tall og nye ord. I denne forklaringen får vi bakgrunnen for at fattighusene kom. Denne bakgrunnen blir beskrevet på en vanskelig måte som gjør det problematisk for leseren å sette informasjonen i sammenheng med fattighusene. Når det senere kommer oppgaver om hva *The Poor Law Act* var, så gir informasjonen fra boken kun et kort faktasvar. Leseren har derimot ingen forutsetning for å få en større forståelse av fattiglovene. Var fattighuspolitikken feilslått? Burde *The Poor Law Act* basert seg på andre ting enn fattighus for å fungere? Dette er større spørsmål som leseren ikke har forutsetninger for å svare på fordi fremstillingen ikke gir mulighet til å problematisere disse spørsmålene.

Staten innfører fattighusene, men etter det forsvinner myndigheten som aktør fra fremstillingen. Teksten bruker deretter folkets synsvinkel når han forklarer fattighusene. De som går til fattighusene blir ikke personliggjort, men det kommer frem hva gruppen som helhet mener om plassen. Gruppen består av mennesker med en felles forståelse av at de ikke liker fattighusene, men at de går der da nøden blir for stor. Enkelte i denne gruppen er smittebærere, dette gjør at sykdom sprer seg når de samles ved fattighuset. Det er vanskelig å forstå hvorfor folk hater fattighusene, forklaringen om at familien ble splittet og at de ble behandlet som kriminelle gir ikke et godt nok svar. Den manglende utdypingen gjør det vanskelig å sette seg inn i hvordan folk opplevde fattighusene.

Fattighustegningen er også med i denne fremstillingen med underteksten, «There were terrible scenes outside the workhouse where people were desperate for food.»²²⁰ Bildeteksten og bildet er det eneste som beskriver hvilke scener som kan ha utspilt seg i sammenheng med fattighusene.

Styresmaktene nektet først å sette opp suppekjøkken, men de endret i følge fremstillingen syn i 1847. Suppekjøkkenene reddet mange liv, men boken understreker at enda flere liv kunne

---

²¹⁹ Ibid. S. 289

²²⁰ Ibid. S. 289 se vedlegg 7

vært spart hadde denne ordningen kommet i stand tidligere. Suppekjøkken var direkte nødhjelp til irene. Siden fremstillingen flere ganger peker på direkte nødhjelp, blir det vanskelig å forstå fremstillingen annerledes enn at det var her hovedårsaken til krisens omfang lå. Fremstillingen i *Timeline* (2008) er gjennomgående kritisk til styremaktenes behandling av krisen. Tiltakene styresmaktene gjennomfører blir på mange måter meningsløse siden de ikke gir direkte nødhjelp som i følge fremstillingen ville ha reddet mange liv.²²¹

Denne fremstillingen har et eget delkapittel om eksporten kalt *Food leaves Ireland during the Famine*. Her kommer det frem at eksporten førte til stor bitterhet i samtiden mot regjeringen, siden de ikke stoppet den. For å vise at det var stor bitterhet refereres det til et utdrag fra John Mitchels bok, *The Jail Journal*.²²² I denne boken forklarer Mitchel at mat forlot landet samtidig som folk sultet: "Immense herds of cattle, sheep ...²²³ floating off on every tide, out of every one of our thirteen ports, bound for England ... and many hundreds of poor people had laid down and died on the roadside for want of food"²²⁴ I fremstillingen til Mitchel ligger det helt klart en anklage mot Storbritannia mellom linjene, siden de ikke stoppet eksporten.

Sitatet til Mitchel viser hvorfor mange irer var bitre på styresmaktens behandling av eksporten under hungersnøden. I følge *Timeline* (2008) glemte aldri emigrantene eksporten, og de begynte å støtte grupperinger i Irland som ville gjøre opprør mot britene. Bitterheten var med andre ord stor hos emigrantene. I oppsummeringen på slutten av kapitlet skriver forfatteren at: «They [the emigrants] blamed the British government for the famine.»²²⁵ Om bitterheten varte lenge eller om den i det hele tatt noen gang ga seg får ikke leser noe svar på.

I fremstillingen kommer det frem at bitterheten kom under hungersnøden og denne påstanden blir underbygget med et sitat fra Mitchell. Her skaper boken et inntrykk av at folk var bitre på eksporten under hungersnøden, men at det i ettertid var emigrantene som holdt fast på denne bitterheten. Dette kommer ekstra tydelig frem i spørsmålene på slutten av del-kapitlet: «What action of the British government caused much bitterness among Irish emigrants? What

---

²²¹ Ibid. S. 290

²²² Mitchel, J. (1854). *Jail journal, or, Five years in British prisons commenced on board the Shearwater steamer*. New York, Office of the "Citizen",.

²²³ Dette er direkte sitat fra *Timeline*, det er *Timeline* som har kuttet i sitatet til Mitchel på denne måten.

²²⁴ De Buitléir, M. (2008). *Timeline: a complete text for Junior Certificate history*. Dublin, Educational Company. S. 289

²²⁵ Ibid. S. 292

was the long-term effect of this bitterness?»²²⁶ I tillegg til dette er det oppsummeringsspørsmål på slutten av kapittelet der dette er et av dem: «Who did the emigrants blame for the Famine?»²²⁷ Ut i fra det første spørsmålet kommer det tydelig frem at styresmaktene har handlet²²⁸ aktivt for noe som har skapt stor bitterhet hos emigrantene. De har med andre ord gjort noe med viten og vilje som har skapt bitterhet. Forfatteren er tydeligvis ute etter et svar som omfatter at styresmaktene ikke hindret eksporten av mat.

Svaret boken ser ut til å ønske på det andre spørsmålet virker, å være at emigrantene begynte å støtte den nasjonalistiske bevegelsen i Irland. Siden betydningen av eksporten ikke blir diskutert i boken virker det på ingen måte urimelig av emigrantene å føle denne bitterheten. Disse spørsmålene sammen med fremstillingen av hungersnøden gjør det vanskelig å tolke *Timeline* (2008) annerledes enn at eksporten hadde betydning for utfallet av hungersnøden. Det er imidlertid vanskelig å forstå ut i fra denne fremstillingen hvorfor bare emigrantene forble bitre. Det blir naturlig å spørre seg hvorfor og hvordan bitterheten forsvant hos de gjenværende irene.

Det står som et åpent spørsmål i *Timelines* (2008) fremstilling *hvorfor* styresmaktene tillot mat å forlate landet. Her må leseren gjøre opp sine egne meninger. En forklaring kunne vært at det henger sammen med styresmaktenes ønske om å ikke blande seg inn. Problemet med denne forklaringen er at styresmaktene blandet seg inn på andre områder ganske hurtig etter krisen var et faktum. Samtidig nevnes ikke dette i sammenheng med eksporten.

Etter en liste på åtte spørsmål til teksten har denne læreboken på slutten av kapittel om hungersnøden en liste med tidligere eksamensspørsmål. Det ser dermed ut til å utvikle seg en trend for å ha med tidligere eksamensspørsmål i lærebøkene. Denne fremstillingen har en tvetydig fremstilling som er motstridende, der mange sentrale spørsmål står ubesvarte. Fremstillingen fungerer derimot godt som oppslagsverk for å kunne kopiere ned setninger som svar på spørsmålene på slutten av kapittelet. Denne fremstillingen er på denne måten det neste leddet i lærebøker som har eksamen som ledestjerne for fremstillingen. Denne læreboken som så mange andre i denne gruppen kan ikke sies å inneholde noen av grunnfortellingene fra hypotesen. Det ser derimot ut til å utvikle seg en del likheter i forhold

---

²²⁶ Ibid. S. 291

²²⁷ Ibid. S. 293

²²⁸ Boken bruker ordet «action»

til å ha et eksamensfokus i mange av bøkene. Dette vil bli diskutert nærmere i oppsummeringen av denne gruppen lærebøker.

New complete history (2009) – Konstruerte kilder med eksamensrelevans

New complete history (2009) deler den irske befolkningen inn i tre grupper, rike landeiere, bønder og arbeidere. Forskjellen i denne boken sammenlignet med tidligere lærebøker som har delt befolkningen inn i tilsvarende grupper, er at de her blir kalt sosiale klasser. Landeierne blir fremstilt som rike og har lite kontakt med de lavere klassene²²⁹

Landeierne var: «members of the protestant ascendancy»²³⁰ og de fleste var fraværende og brukte: «most of their time and money away from their estates in fashionable parts of London or other cities.»²³¹ Bøndene varierer internt i klassen. Noen hadde god økonomi, mens andre hadde det vanskeligere. Størrelsen på rikdommen var avhengig av størrelsen på landet de leide.

New complete history (2009) starter fremstillingen av hungersnøden med å liste opp hva som forårsaket den i kapitlet *What caused the Famine?*²³² For det første giftet mange seg tidligere slik at irene fikk flere barn. Dette gjorde at populasjonen i landet økte. For det andre var det lite eller ingen industri i landet. Dette gjorde at de fleste levde av å dyrke jorden for å overleve. For det tredje delte bøndene stadig mindre landområder mellom sine sønner. Dette resulterte i mindre og mindre jordlapper. Det fjerde omhandler bøndenes totale avhengighet av poteten. Dette kommer som følge av de små jordlappene de bodde på.²³³ De hadde i følge denne fremstillingen ingen andre kilder til mat og heller ingen annen måte å skaffe seg mat på hvis noe skulle skje med poteten. Bakgrunnsforholdene er med andre ord stort sett de samme som i *Timeline* (2008). Forskjellen er at manglende industriell revolusjon er tilbake som et eget punkt.

Sir Robert Peel redder i denne fremstillingen mange liv med maisen han importerte til Irland. Hjelpen han gir til irene går relativt bra, problemet er at det etter hvert kommer en ny

---

²²⁹ Hayes, C. (2009). *New complete history*. Dublin, Gill & Macmillan. S. 174 Boken bruker betegnelsen «the lower classes»

²³⁰ Ibid. S. 174

²³¹ Ibid. S. 174

²³² Ibid. S. 180

²³³ Ibid. S. 180

statsminister: «Peel`s scheme saved many lives, before it was abandoned when a new Prime Minister came to power.»²³⁴ Den nye statsministeren var Lord John Russell. Han stoppet importen av mais og innførte offentlig arbeid istedenfor. De som var rammet av potet-tørråten skulle jobbe for pengene slik at de kunne kjøpe seg mat. Denne planen var ingen suksess siden folk flest var for svake til å arbeide. Styresmaktene kopierte kvekerne i 1847 og ga direkte nødhjelp. Etter hvert gav de direkte nødhjelp også utenfor fattighusene, skriver boken

I *New complete history* fra 2009 blir fattighusproblematikken tatt opp under delkapitlet *Helping famine victims*.

Workhouses, or **poorhouses**, had been set up to provide emergency aid to people who could not support themselves. They were grim, unpopular places. During the Famine, workhouses were overcrowded with starving, sick people and became death traps as famine fever spread quickly through them.²³⁵

Forfatteren har her brukt tre setninger på å forklare hva fattighus var. Den klassiske fattighustegningen er også med. I bildeteksten spør forfatteren etter hva som utspiller seg på bildet og hva det sier om hvilken situasjon Irland var i?²³⁶

I det siste delkapitlet skriver *New complete history* (2009) at: «Irish people believed that British government had done little to help them in their time of need. This belief caused some Irish people to dislike British rule in Ireland.»²³⁷ Her uttrykker boken seg veldig forsiktig, først ved å skrive *believed* og *belief* som kan bety at påstanden til det irske folket ikke var berettiget eller feil. Deretter ved å skrive *dislike* som er et ord uten særlig mye kraft. Den bygger uansett videre på påstanden fra *Timeline* (2008) om at enkelte i den irske befolkningen var misfornøyd med styresmaktene.

Boken skriver deretter: «It helped to create support for later Irish revolutionary movements such as the Fenians.»²³⁸ Den politiske bevegelsen i Irland før hungersnøden blir ikke beskrevet i dette kapitlet, men som vi ser resulterte hungersnøden i noen former for politisk aktivisme. De tidligere lærebøkene i denne gruppen har ikke nevnt noe om dette. Den

---

²³⁴ Ibid. S. 182

²³⁵ Ibid. S. 182

²³⁶ Ibid. S. 182 se vedlegg 7

²³⁷ Ibid. S. 183

²³⁸ Ibid. S. 183 Fenians er et annet ord for irske nasjonalistiske grupperinger.

politiske aktivismen begrunnes i denne boken ut i fra folkets meninger om britiske styresmaktens behandling av krisen. Indianerne i USA vet i følge fremstillingen hvordan det var å være undertrykket. Dette fører til at de velger å sende nødhjelp i form av penger til landet: «- Knowing what it was like to be hungry and oppressed- raised 710 dollar and sent it to Ireland as famine relief.»²³⁹ Til og med indianerne i USA ser altså at Irland er «oppressed.»

På siste side av hungersnødkapittelet har forfatteren gått inn i rollen som fattig bonde fra 1850 og beskrevet forholdene han levde under. Det står ingen steder, verken før eller etter bondens beskrivelse, at det er en oppdiktet øyenvitneskildring. At det er oppdiktet hersker det uansett ingen tvil om, ettersom beskrivelsen er en perfekt oppsummering av kapittelet og alle de såkalte *key point*-ordene er brukt. Forfatteren har kanskje sett for seg at en slik fremstilling vil gjøre oppsummeringen mer spennende for leseren. Det er imidlertid fare for at enkelte lesere vil tro at dette er en øyenvitneskildring fra 1850. Det blir i så fall lærerens jobb å avkrefte dette.

Den fiktive bonden forklarer at han ikke vil dra til fattighuset selv om han og konen er for svake og sultne til å ta noen jobb. På fattighuset ville de blitt adskilt fra hverandre og «Probably die of the famine fevers that rage through the overcrowded workhouse.»²⁴⁰ Bonden kommer også med ny informasjon til leseren om at familier som søkte hjelp i fattighusene ble splittet. I tillegg repeteres det at fattighusene var overfylte og smittefarlige.

I *Keypoint summary* på slutten av kapittelet står det at «**Workhouses** became overcrowded and disease-ridden.»²⁴¹ Det er med andre ord tredje gang i boken den samme informasjonen om fattighus kommer. Repeteringen er et pedagogisk grep fra forfatter for at leseren skal huske budskapet fra teksten, på samme måte som den fiktive bonden er et pedagogisk grep for å gjøre oppsummeringen mindre oppramsende og kjedelig.

Læreboken *New complete history* (2009) er klar på hva den vil at leseren skal sitte igjen med av kunnskap om fattighusene og utdyper ikke utover dette. Forklaringen blir dermed kort, ”presis” og lite utdypende. Mange spørsmål om fattighusene blir stående ubesvart. Det virker ikke som boken er laget for refleksjon rundt temaet, den fungerer heller som et oppslagsverk

---

²³⁹ Ibid. S. 182

²⁴⁰ Ibid. S. 184 Alle «key-point» ordene i bondens skildring er kursivert ut. «Workhouse» blir nevnt i setningen før, der det ordet kursivert.

²⁴¹ Ibid. S 185

for elevene. Elevene kan enkelt finne frem til ordene de må lære seg før en eksamen eller prøve. Samtidig får de repetert tre ganger at fattighusene var overfylte og at sykdom spredte seg fort. At boken dikter opp en person for å få frem alle *key points*-ordene sier noe om prioriteringen i boken. I denne boken virker historiefremidlingen å havne i andre rekke bak viktigheten av *key point*-ordene. Disse mistankene bekreftes på baksiden av læreboken.²⁴²

Baksiden av en lærebok fungerer som en salgsplakat, der det kommer frem hva som gjør boken bra og hvorfor man bør kjøpe den. På baksiden av *New complete history* (2009) er det en lang liste over punkter som forteller hvor bra boken er for de som ønsker å gjøre det bra på eksamen. Det kommer blant annet frem at boken er nøye designet²⁴³ for å gjøre det best mulig på eksamen, den inneholder eksamensfokuserte case studies og alt du trenger for å få en A i faget.²⁴⁴ Det er ikke tvil om at denne læreboken har som hovedoppgave å fungere som et instrument for at leseren skal kunne oppnå best mulig karakter.

***Uncovering History* (2011) – Potettørråten alene forårsaket hungersnøden.**

Uncovering History (2011) starter fremstillingen av hungersnøden med å presentere tre forskjellige grupper mennesker som bodde i Irland. Først presenteres landeieren som var av protestantisk avstamning. De levde et liv i luksus i store hus.²⁴⁵ Deretter presenteres resten av innbyggerne der 95 % av dem bodde på land eid av en landeier. Denne delen av befolkningen kan i følge boken deles i to grupper, bønder og «cottiers». Bøndene blir beskrevet som en blandet gruppe av velstående og fattige alt etter størrelsen på landet de hadde til rådighet. Noen av disse spilte en viktig rolle i det katolske samfunnet²⁴⁶ og mange av dem var: «descendant of the pre-penal laws wealthy Catholic landowning class.»²⁴⁷ Det vil si at de hadde eid land før loven om at bare protestanter kunne eie land kom, på starten av 1700-tallet. Fremstillingen skiller veldig tydelig mellom hvem som var katolikker og hvem som var av protestantisk avstamning. Protestantene var rike og eide mye land som tidligere var eid av katolikker. De blir i tillegg fremstilt som en gruppe der alle hadde mye penger. I bildeteksten

---

²⁴² Se vedlegg 9

²⁴³ Det står: «Carefully designed»

²⁴⁴ Se vedlegg 9

²⁴⁵ Delap, S. and P. McCormack (2011). *Uncovering History*. Ireland Dublin, Folens. S. 252 I teksten står det «protestant ascendancy (...) [and] lived in luxury in great houses.»

²⁴⁶ Ibid. S. 252 I teksten står det: «played an important role in Catholic society»

²⁴⁷ Ibid. S. 253

til et herskabelig hus står det for eksempel: «The Protestant ascendancy was very rich and built huge houses all over Ireland»²⁴⁸ Katolikkene var stort sett fattige og blir delt opp i forskjellige klasser internt. Hovedkilden til mat hos de fleste i de to fattige gruppene var poteten. «Cottiers» leide en liten jordlapp av bøndene der de kunne dyrke poteter: «cottiers and farm labourers were the poorest of the poor and were virtually wiped out by the famine.»²⁴⁹

I delkapittelet *Over-reliance on the potato* forklarer boken hvordan poteten fort ble populær blant de irske bøndene. Det var tre grunner til dette. For det første var den næringsrik, for det andre krevde dyrkingen lite land og for det tredje passet poteten godt til det irske klimaet: «The heavy reliance of the Irish population on the potato as its main food source proved disastrous with the arrival of the potato blight.»²⁵⁰ Denne fremstillingen gir inntrykk av at det irske folket selv har valgt å gjøre seg avhengig av poteten. De blir indirekte anklaget for å la seg lokke av de enkle egenskapene til poteten. At det ikke er andre bakgrunnsfaktorer forut for hungersnøden understreker at den irske fattige befolkningen i stor grad selv var ansvarlig for det ble en krise da potet-tørråten kom. Faktorer som blant annet den industrielle revolusjonen nevnes ikke. I *Door* (2002) kom det frem at bøndene måtte ta på seg deler av ansvaret for at hungersnøden kom. I følge den fremstillingen gjorde mange bønder seg avhengig av poteten slik at de levde på kanten av en katastrofe. Det samme gjelder i *Uncovering History* (2011). Forskjellen er at det her ikke kommer frem andre bakgrunnsårsaker til hungersnøden enn at bøndene gjorde seg alt for avhengig av poteten.

Denne fremstillingen skriver ingenting om eksporten. Den har derimot en ny vinkling når det gjelder det som omhandler bøndenes betaling av leie og tilgangen til mat i landet. I *Uncovering History* (2011) betaler de fleste bøndene og «cottiers» leie til landeieren i form av poteter som landeieren solgte for å tjene penger. Boken er dermed den første læreboken som hevder at poteten var hovedkilden for betaling av landleie, og ikke korn eller husdyr. Da potet-tørråten kom hadde ikke den irske befolkningen lenger mulighet til å betale leien eller få tak i mat, og ble som følge av dette kastet ut. Kun to av de andre lærebøkene i denne gruppen har med eksporten, men alle nevner at korn ble brukt som betaling av landleien.

---

²⁴⁸ Ibid. S. 252

²⁴⁹ Ibid. S. 253

²⁵⁰ Ibid. S. 253

«At the same time as these people were starving to death, plentiful supplies of food were on sale in the town of Skibbereen. (...) Food was available, but only to those who could afford it.»²⁵¹ Denne boken har med dette snudd på hode diskusjonene de fleste andre lærebøkene har med tanke på eksporten. Flere av de foregående bøkene har argumentert for at eksporten tappet landet for mat. Dette gjelder særlig de nasjonalistiske bøkene men og *Timeline* (2008) og *Door* (2002) hevder dette. *Uncovering History* (2011) derimot bruker Skibbereen som eksempel på at det var mye mat i landet.

At landet var fullt av mat betydde lite for de som ikke hadde råd til den. De som hadde råd til den var rike landeiere med protestantisk avstamning. Denne gruppen hadde med andre ord råd og tilgang til mat gjennom hele krisen. Dette blir understreket ved at de ikke blir listet opp over de som omkom i krisen. I denne listen er det: «Tens of thousands of cottiers, tenant farms, their wives and their children»²⁵²

I følge fremstillingen var styresmaktens respons på hungersnøden sein, men samtidig gjorde de noe for å redusere lidelsene under hungersnøden. Mais ble importert fra Amerika og de innførte offentlig veibygging og fattighus. Dessverre var det mange som ikke visste hvordan de skulle tilberede maisen, som følge av dette sultet de. Fremstillingen av styresmaktens hjelp er veldig kort. For eksempel blir fattighusene kun nevnt i en setning.

Til slutt i kapittelet om hungersnøden kommer resultatene av den frem. Et av resultatene var emigrasjonen til andre land og særlig USA. Her opplevde mange irer å bli diskriminert siden de var fattige og på grunn av sin katolske bakgrunn. Det katolske aspektet ved å være irsk blir på denne måten understreket.

Et annet punkt som blir løftet frem er i forhold til politisk aktivisme:

There was an increase in political activism. Many Irish people were angry at the British government's response to the famine. Anger led to calls for a republic and to the setting up of the Irish Republican Brotherhood.²⁵³

---

²⁵¹ Ibid. S. 255

²⁵² Ibid. S. 254

²⁵³ Ibid. S. 257 Irish Republican Brotherhood kjempet en væpnet irsk uavhengighetskamp for irsk løsrivelse fra Storbritannia

Siden den britiske politiske håndteringen var så svak var det mange irer som ønsket løsrivelse fra Storbritannia. Alle de tre siste bøkene i denne gruppen hevder dermed at hungersnøden skapte misnøye mot styresmaktene, enten hos emigrantene eller den gjenværende irske befolkningen. Ut av hungersnøden vokste det frem et ønske om selvstyre. Misnøyen la med andre ord grobunn for det som senere skulle bli løsrivningskampen mot Storbritannia.

Denne læreboken har tidligere eksamensspørsmål gjennom hele fremstillingen. Den har i tillegg en oppdiktet bondes fortelling om tiden under hungersnøden. Bondens fortelling minner veldig om fortellingen i *New complete history* (2009), både i forhold til å være en oppsummering av innholdet i kapittelet, men også siden begge repeterer nøkkelordene fra teksten. Helt til slutt i kapittelet under overskriften *Learn these terms!* er det en liste over ord med forklaring til.

På samme måte som *New complete history* (2009) har også denne boken oversikt på baksiden over hvordan den er formet for å hjelpe leseren til å gjøre det best mulig på eksamen.²⁵⁴ Der står det at *Uncovering History* (2011) er en revidert utgave som etter tilbakemeldinger blant annet har økt eksamensfokuset²⁵⁵ i boken. Dette har den gjort ved å legge inn en seksjon for eksamensforberedning. I tillegg har den tatt med tidligere eksamensspørsmål der det er relevant i teksten. Denne læreboken, som så mange andre i denne gruppen lærebøker, passer ikke inn i noen av fasene fra hypotesen. Skiller det seg derimot ut en helt ny fremstillingsmåte blant disse lærebøkene?

Oppsummering av lærebøker fra 1990 til 2011

Alle lærebøkene fra denne perioden har forskjellig fremstilling av bakgrunnsforholdene som la til rette for at potet-tørråten kunne få så katastrofale følger. De to første bøkene, *Studies* (1990) og *People* (1994) har manglende industriell revolusjon som den eneste bakgrunnsforklaringen. I *Focus* (1997) er det to punkter i bakgrunnsforklaringen, både mangelen på industriell revolusjon og befolkningsøkning. I *Door* (2002) har forklaringen blitt fragmentert opp i hele 6 punkter, før *Timeline* (2008) og *New complete history* (2009) legger seg på 4 punkter. Disse tre bøkene tar opp de samme årsaksforklaringene, selv om ikke alle får sitt eget punkt i forklaringen. *Uncovering History* (2011), som er den siste boken, går vekk

---

²⁵⁴ Vedlegg 10 er et utsnitt av hva som står på baksiden av boken.

²⁵⁵ I teksten står det «exam fokus» se vedlegg 10

ifra denne punktvisse forklaringen og hevder irene til en hvis grad har seg selv å takke ved at de gjorde seg avhengige av poteten.

Det er to ting som skiller seg ut som ekstra interessant i forhold til årsaksforklaringene. For det første går mangelen på industrialisering i Irland fra å være selve årsaksforklaringen i den første boken til ikke å bli nevnt, og dermed implisitt ikke være av betydning i den siste boken. Ser man hele perioden under ett så kommer det frem at denne forvandlingen skjer over tid ved at årsaksforklaringen først er mangel på industrialisering alene. Deretter blir årsaksforklaringen fragmentert opp, før den til slutt ikke er tatt med i den nyeste boken. Med tanke på oppramsing av årsaksforklaringene er det en tydelig utvikling fra den første til den siste i denne gruppen læreboken.

Oppramsingen av årsaksforklaringene har klare likhetstrekk med de revisjonistiske lærebøkene. I begge fremstillingene er det strukturelle årsaker uten at noen har bevisst styrte landet inn på dem. I fremstillingen til *People* (1994) er det for eksempel mangelen på kull i Irland som gjør at det ikke blir noen industrialisering i landet. Dette er det ingen som kan holdes ansvarlig for. Konsekvensen av manglende industrialisering fører til det oppstår gunstige forhold for en katastrofe hvis noe skulle skje med poteten.

Det andre som skiller seg ut som interessant er at bøndene i to av de tre siste bøkene blir beskyldt for selv å være delvis ansvarlige for hungersnøden. Den fattige bondebefolkningen *valgte* med andre ord å gjøre seg avhengig av poteten for å overleve.

Fremstillingen i *Door* (2002), som er den ene boken av de to nevnte, gir et tvetydig signal. På den ene siden har den seks årsaksforklaringer i fremstillingen. Disse årsakene er samfunnsstrukturelle rammer som forklarer hvorfor den fattige bondebefolkningen kun hadde mulighet til å livnære seg på poteten. På den andre siden presenterer læreboken bøndene som en gruppe som burde klare å bryte ut av denne strukturen og se ting i et større perspektiv. Det er her en samfunnsmessig struktur som styrer bøndene i en bestemt retning. Samtidig burde bøndene være bevisst denne strukturen og bryte ut av den. Dette står i skrikende kontrast til hva bøkene fra den nasjonalistiske fasen mener. Der ble befolkningen tvunget av en undertrykkende overmakt til å leve avhengig av poteten. *Door* (2002) bryter ikke bare med bøkene fra den nasjonalistiske fasen, men også med den revisjonistiske måten å fremstille hungersnøden på. I den revisjonistiske fremstillingen kan mennesker kun ta valg innenfor datidens samfunnsstrukturer. De har ingen mulighet til å bryte ut av dem.

Uncovering History (2011) som er den andre av disse to bøkene er fri for strukturelle forklaringer forut for hungersnøden, og bryter på denne måten med resten av bøkene i denne gruppen lærebøker. Det er dermed ingen rammer som gjør at den fattige bondebefolkningen kun kunne livnære seg på poteten. Spørsmålet blir dermed om denne boken representerer et brudd, og om den representerer starten på en ny fremstillingsmåte av årsaksforklaringene. Dette må i så fall lærebokanalyser i fremtiden svare på.

Eksporten er et tema som fikk mye plass i alle bøkene før 1990. I denne siste gruppen med lærebøker derimot, har temaet kun dukket opp i to av lærebøkene, og det skjedde ikke før etter millenniumskiftet med bøkene *Door* (2002) og *Timeline* (2008). Det ser ikke ut til å være noen god forklaring på hvorfor eksporten dukket opp i disse to bøkene før temaet forsvant i de to neste. Det er med andre ord vanskelig i denne analysen å se noen sammenheng eller mønster i hvorfor bare disse bøkene omtaler eksporten. Samtidig er det merkelig at det ikke kommer frem noe om eksporten i *New complete history* (2009), som tross alt ble gitt ut kun et år etter *Timeline* (2008). At eksporten er med i to av bøkene virker dermed ikke å være del av et mønster.

Fremstillingen av eksporten i disse to bøkene skiller seg både fra den revisjonistiske grunnfortellingen og den nasjonalistiske. I forhold til den revisjonistiske så er eksporten her delaktig i å gi katastrofen et større omfang enn hvis den hadde vært stoppet. I forhold til den nasjonalistiske så er eksporten ikke selve årsaken til hungersnøden, men allikevel med på å gi hungersnøden et større omfang. På denne måten er fremstillingen av eksporten i disse to bøkene en mellomting mellom den revisjonistiske- og den nasjonalistiske- grunnfortellingen. Slik sett passer bøkene inn med det anti-revisjonistiske perspektivet. Dette gjør de siden de er kritiske til eksporten uten at det bikker over i det nasjonalistiske perspektivet.

Fremstillingen i *Timeline* (2008) skiller seg fra fremstillingen i *New complete history* (2009) og *Uncovering History* (2011) ved at eksporten gav grobunn for politisk aktivisme og skapte stor bitterhet i befolkningen. Denne måten å fremstille eksporten på minner om den nasjonalistiske, men kan også forklares som anti-revisjonistisk. I *Timeline* (2008) er det eksporten og ikke statens hjelpetiltak som legger grobunnen for aktivismen. I *New complete history* (2009) og *Uncovering History* (2011) er det styresmaktene behandling av krisen som skaper sinne mot britiske styresmakter. Som følge av henholdsvis eksporten og styresmaktene behandling av krisen dukket det opp politiske bevegelser. Siden alle disse

bøkene er veldig eksamensfokuseret skulle en tro at de også var mer like i fremstillingen av sentrale hendelser. Eksamen i Irland består av en heldagsprøve der elevene blir testet med spørsmål laget av det som tilsvarer utdanningsdepartementet i Norge. Disse prøvene er nasjonale og alle skolene har de samme prøvene på slutten av skoleåret, uansett hvilken lærebok de bruker.

Eksporsten går fra å skape grobunn for politisk aktivisme og misnøye med styresmaktene i *Timeline* (2008) til ikke å bli nevnt i lærebøkene som fulgte etterpå. Hvis eksporten er av betydning, er det merkelig at enkelte lærebøker velger bort dette temaet i forhold til at det kan ha betydning på eksamen. Er det her kun snakk om forskjellige forståelser av eksporten? Eller har temaet for storpolitisksprengekraft, slik at enkelte forfattere velger temaet bort? Dette er spørsmål analysen ikke gir svar på.

Når det gjelder styresmaktens behandling av krisen i denne gruppen lærebøker, så kan den deles i tre grupper. Det er selvfølgelig interne forskjeller, men allikevel noen hovedpunkter vi kan trekke ut av disse gruppene. Den første gruppen består av *Door* (2002) og *Timeline* (2008). I disse to bøkene spiller den økonomiske tankegangen politikerne var styrt av en viktig rolle. Det er kun *Door* (2002) som nevner laissez-faire eksplisitt, men det er den samme økonomiske tankegangen som blir forklart i *Timeline* (2008). Det kommer frem av begge fremstillingene at denne økonomiske tankegangen var feil for Irland og at styresmaktene burde visst bedre. Dette har likheter med den post-nasjonalistiske boken *The student history* (1926). I de revisjonistiske bøkene var laissez-faire mest en unnskyldning for styresmaktens handlingsmåte. Dette var et av aspektene de antirevisjonistiske bøkene reagerte på da de kalte revisjonistene for britiskvennlige. Slik sett kan man si at fremstillingene i *Door* (2002) og *Timeline* (2008) er anti-revisjonistiske ved at de også trekker frem den økonomiske tankegangen, men gir den andre konsekvenser enn det revisjonistene gav den.

Den andre gruppen består av bøkene *People* (1994) *New complete history* (2009) og *Uncovering history* (2011). Disse tre fremstillingen er samstemte i at styresmaktene gjorde en dårlig innsats i forhold til å hjelpe befolkningen da krisen var et faktum. Denne dårlige innsatsen forklares ikke i sammenheng med noen økonomisk tankegang, men må forstås som følge av manglende kunnskap og ønske om å hjelpe fra styresmaktene. Denne fremstillingen av styresmaktene kan forstås som anti-revisjonistisk selv om den er ulik den forrige gruppen.

Den inneholder kritikken av styresmaktene som anti-revisjonistene kritiserte revisjonistene for å mangle.

Den siste gruppen lærebøker består av *Studies* (1990) og *Focus* (1997). Her er styresmaktene stort sett fraværende i fortellingen. Deres beslutninger og avgjørelser kommer i liten grad frem og som følge av dette blir de aldri kritisert eller rost for innsatsen. Eventuelle konsekvenser av avgjørelsene kommer ikke disse lærebøkene nærmere inn på.

Hvis vi sammenligner måter å bruke kilder på er det også store interne forskjeller i denne gruppen lærebøker. Sammenligner vi *Studies* (1990) med *New complete history* (2009) og *Uncovering History* (2011) ser vi to forskjellige måter å presentere et historisk emne ved bruk av kilder. I de to nyeste bøkene er det en oppdiktet historie om en bonde som passer med alle *key point*-ordene. Fremstillingen av bonden er brukt som et pedagogisk grep for å repetere bestemte hendelser fra hovedfordelingen. *Studies* (1990) har på den andre siden flere autentiske kilder fra tiden under hungersnøden. I denne boken må leseren bruke disse for å skape seg et bilde av forholdene i fattighusene og rundt. En av disse kildene inneholder den fattige bonde Hegarty som forfatteren viser til når han forklarer fattighusene. Leserens blir flere ganger oppfordret til å se for seg familien Hegarty når han leser kilder. Ulempen med en slik fremstilling er at den tar mye plass i form av tekst og gjør at leseren må lese mange sider på et umoderne og gammelt språk. Dessuten blir ikke hovedpoengene i forhold til en prøve eller eksamen like tydelige slik som i *New complete history* (2009) og *Uncovering History* (2011). Der finner leseren lett frem til hva han må øve på mot eksamen. Riktignok bruker de fleste bøkene i denne gruppen autentiske kilder, men det er kun *Studies* (1990) som integrerer dem som en del av fremstillingen.

En annen utvikling som kommer tydelig frem i den siste gruppen lærebøker er i forhold til hva som er det overordnede målet med fremstillingen. Forskjellene internt i denne gruppen er større enn i de to forrige gruppene, men det peker seg likevel ut noen utviklingstrekk. Den første boken *Studies* (1990) skiller seg ut fra de andre bøkene. Fremstillingen i denne boken har et overordnet mål. Den skaper en forståelse, eller følelse, av hvordan det var for folk i Irland som opplevde hungersnøden. Boken har med andre ord et tydelig mikroperspektiv som bryter med de revisjonistiske bøkene, som har et helt tydelig makroperspektiv.

Dette mikroperspektivet forsvinner allerede fire år senere i *People* (1994). Fra og med utgivelsen av denne boken fremstår det som et overordnet mål i lærebøkene å forberede

leseren best mulig til eksamen. Lærebøkene etter *People* (1994) blir i økende grad eksamensfokusert. Dette kommer frem på flere måter: For det første er bøkene repeterende i forhold til faktasetninger, ord og uttrykk. For det andre har lærebøkene stadig med flere oppgaver, både oppgaver som spør etter de nevnte faktasetningene, ordene og uttrykkene, men og tidligere eksamensoppgaver. For det tredje har de to nyeste bøkene en oppsummering på slutten av fremstillingen i form av en oppdiktet kilde. Som en fellesnevner for disse bøkene mangler de flyt, de blir oppstykket, de mangler sammenheng, de er overfladiske og de blir også tidvis selvmotsigende. Disse punktene kommer frem i ulik grad i de forskjellige bøkene.

Ut fra dette har jeg valgt å plassere disse lærebøkene i en ny gruppe. I den gruppen er fellesnevneren en eksamensfokusert fremstilling.

Oppsummering og konklusjon av analysen

I følge hypotesen skulle lærebøkene før 1960 være preget av en nasjonalistisk grunnfortelling, mens de på 1960-tallet skulle være preget av den revisjonistiske grunnfortellingen. Det skulle som følge av dette komme et tydelig brudd 1960-tallet. Min analyse har vist at hypotesen kun stemmer delvis. De to første lærebøkene, *Irish nationality* (1911) og *A short history of the Irish people* (1922) var tydelig preget av en nasjonalistisk grunnfortelling. *The student history of Ireland* (1926) og *A class book of Irish history* (1931) derimot passet ikke helt inn i dette mønsteret. De inneholder noen elementer som passer med den nasjonalistiske grunnfortellingen og noen som passer med den revisjonistiske. Dette ble blant annet vist i fremstillingen av eksporten. *The student history of Ireland* (1926) og *A class book of Irish history* (1931) representerer verken den ene eller den andre grunnfortellingen, men kan sies å utgjøre en overgang fra det nasjonalistiske til det revisjonistiske. I den grad det er et brudd fra den nasjonalistiske fremstillingen så kommer det så tidlig som i 1926. Ut i fra lærebøkene som er med i denne oppgaven, har den revisjonistiske grunnfortellingen kommet mer gradvis enn antatt i hypotesen.

The course of Irish history (1967) og *The birth of modern Ireland* (1969) har en revisjonistisk grunnfortelling. Dette kommer tydelig frem ved at fremstillingen har et makroperspektiv i beskrivelsen av hendelsene. Gjennom et slikt perspektiv holder fremstillingen en «objektiv avstand» til hendelsene. I tillegg viser de til tall fra kilder når de bevisst går inn for å tilbakevis det de ser på som den mytiske historiefremstillingen fra nasjonalismen. Effekten av dette er at eventuelle lidelser blant folket ikke kommer frem på samme måte som i de nasjonalistiske bøkene.

Med tanke på makroperspektivet og den revisjonistiske fremstillingen generelt, representerer *Studies of change* (1990) et klart brudd. Den mangler likevel en del viktige elementer for å kunne kalles anti-revisjonistisk. Det samme gjelder ikke for *People of the past* (1994), som i utgangspunktet passer med en anti-revisjonistiske fasen. Ut i fra analysen er det derimot ikke grunnlag for å si at det fins en anti-revisjonistisk grunnfortelling blant disse lærebøkene. Hvis dette skulle vært tilfellet, måtte det samme mønsteret bli repetert i flere fremstillinger.

People of the past (1994) kan også sies å representerer starten på det som kan kalles en eksamensfokuseret fremstilling i lærebøkene. Disse bøkene kjennetegnes ved en fremstilling

som er organisert slik at teksten skal hjelpe leseren til å gjøre det best mulig på eksamen. Disse bøkene kan ikke plasseres under noen av fasene fra hypotesen. Det er i tillegg vanskelig å finne noen grunnfortelling siden fremstillingene er så fragmenterte. Ut i fra dette danner disse bøkene uansett en ny gruppe lærebøker der fremstillingens hovedmål ser ut til å være å forberede leseren best mulig til eksamen.

Denne analysen har avdekket at lærebøker i Irland har fremstilt og fremstiller temaene fra hungersnøden på mange forskjellige måter. Dette kommer tydelig frem i fremstillingen av eksporten, bondebefolkningen og bakgrunnsårsakene.

Ut i fra denne analysen vil jeg her i konklusjonen peke på tre dimensjoner som viser hvordan lærebøkene tar forskjellige valg og hvordan disse valgene påvirker fremstillingen. Den første dimensjonen består av to motstridende perspektiver på forholdet mellom aktør og strukturer: henholdsvis suverene aktører versus tvingende strukturer. Den nasjonalistiske fremstillingen presenterer i stor grad «suverene aktører» som kontrollerer og styrer alle aspekt ved samfunnslivet. De revisjonistiske og de fleste av de eksamensfokuserte bøkene derimot, legger mer vekt på de tvingende strukturene i form av samfunnsrammer aktørene i tiden er bundet av. Disse samfunnsrammene kan for eksempel bestå av en styrende økonomisk tankegang eller nedarvede kulturelle tradisjoner i form av jordfordeling. Disse perspektivene lar seg vanskelig kombinere i en og samme fremstilling uten at det oppstår paradokser. Et slikt paradoks finner vi i *Door to the past* (2002) som hevder at den fattige bondebefolkningen burde være bevisst de tvingende strukturene i sin tid og bryte ut av dem. Dette til tross for at fremstillingen også understreker disse strukturene innledningsvis der de plir presentert i form av seks punkter. Spørsmålet blir ut i fra dette hvilken betydning de tvingende strukturene har hvis befolkningen uten videre kan velge å bryte med dem? Dette paradokset reflekterer boken ikke noe over.

Den andre dimensjonen jeg vil løfte frem består av perspektivene på hva slags type ferdigheter elevene skal sitte igjen med. Ytterposisjonene består her av de som er opptatt av, faktakunnskap versus de som legger vekt på innlevelse og forståelse. Både de nasjonalistiske og revisjonistiske lærebøkene kjennetegnes ved å ha et overordnet ønske om å skape forståelse og innlevelse. De nasjonalistiske lærebøkene ønsker å skape forståelse for lidelseshistorien gjennom en narrativ fortelling. De revisjonistiske ønsker å skape forståelse for hvilke prosesser som var styrende både før og under hungersnøden. Fremstillingene som

kjennetegnes av et sterkt fokus på faktakunnskap har på den andre siden en mye mer fragmentert fremstilling, og legger lite vekt på å skape refleksjon og forståelse. Dette skjer som følge av at det mest sentrale er innlæringen av enkeltfakta.

Den tredje dimensjonen består av analyseperspektiv i forhold til hvilke samfunnsnivå bøkene løfter frem: her er det et klart skille mellom et makro- og et mikro-perspektiv. De revisjonistiske bøkene har et makroperspektiv på historien. Det vil si at de fremstiller hungersnøden ut i fra storpolitiske forhold, en økonomisk styrende tankegang og et statlig perspektiv. De nasjonalistiske og *Studies of change* (1990) har et mikroperspektiv på fremstillingen. Det vil si at de fremstiller historien ut i fra hvordan den kan ha vært opplevd hos dem som levde i tiden under hungersnøden.

Ut i fra hvilke perspektiver fremstillingen velger i disse tre dimensjonene får hungersnøden forskjellig betydning. Det meningsskapende budskapet i fortellingen blir blant annet skapt ut i fra disse dimensjonene. Ser vi alle dimensjonene under ett, er det imidlertid ikke et klart mønster og det er mulig å gå på tvers av dem, eller ikke ha med noen av dem. De eksamensfokuserte fremstillingene kan for eksempel verken sies å ha et mikro- eller makroperspektiv.

Hvorfor er en slik lærebokanalyse nyttig? Historielærebøker blir brukt i de aller fleste klasserom. Bøkene er med på å forme både undervisningen og elevenes forståelse av hva historie er. Påvirkningskraften lærebøkene har på undervisningen varierer mellom forskjellige klasserom. Samtidig så bestemmer lærerne i Irland, som i Norge, hvilke lærebøker som skal brukes i undervisningen. Lærernes tilbakemeldinger til forlagene er viktig i utformingen av innholdet i lærebøkene. Dette kommer tydelig frem på baksiden av *Uncovering History* (2011),²⁵⁶ der det står at læreboken er tilpasset disse tilbakemeldingene. Som følge av dette har de blant annet økt eksamensfokuset. Siden eksamensfokuseringen tiltar fra midten av 1990-tallet, er dette en utvikling som historielærere har bidratt til. En kan derfor anta at dette også reflekterer innholdet i undervisningen. I så fall er historiefaget i Irland i dag redusert til noe man må gjennom for å komme videre i utdanningsløpet. En kan spørre seg om dette er en ønskelig utvikling for historiefaget i skolen.

---

²⁵⁶ Se vedlegg 10

Litteraturliste

- Boyce, D. G. and A. O'Day (1996). The making of modern Irish history: revisionism and the revisionist controversy. London and New York, Routledge.
- Brady, C. (1994). Interpreting Irish history : the debate on historical revisionism 1938-1994. Blackrock, Irish Academic.
- Brockie, G. and R. Walsh (1997). Focus on the past. Dublin, Gill and Macmillan.
- Carty, J. (1931). A class-book of Irish history book IV With maps and illustrations. London, Macmillan and co.
- Collins, M. E., M. Clancy and M. Ó Dubháin (1994). People of the past: Junior cycle history course. 2. Dublin, Educational Company of Ireland.
- Collins, M. E., P. Gallagher, J. Byrne and J. Keogh (1990). Studies of change: Junior Cycle history course. Dublin, The Educational Company of Ireland.
- De Buitléir, M. (2008). Timeline: a complete text for Junior Certificate history. Dublin, Educational Company.
- Delap, S. and P. McCormack (2011). Uncovering History. Ireland Dublin, Folens.
- Ellis, S. G. (2002). Empires and states in European perspective. Pisa, Edizioni Plus, University di Pisa.
- Green, A. S. (1911). Irish nationality. London, Williams and Norgate.
- Gwynn, S. L. (1926). The student's history of Ireland. London, Longmans, Green and co.
- Hayden, M. and G. A. Moonan (1922). A Short History of the Irish People from the Earliest Times to 1920. Dublin, Longmans, Green and co.
- Hayes, C. (2009). New complete history. Dublin, Gill & Macmillan.
- Heiret, J., T. Ryymin and S. A. Skålevåg (2013). Fortalt fortid. Norsk historieskriving. Oslo, Pax forlag.
- Mitchel, J. (1854). Jail journal, or, Five years in British prisons commenced on board the Shearwater steamer. New York, Office of the "Citizen", .
- Mitchel, J. (1882). The last conquest of Ireland (perhaps). Glasgow, .
- Moody, T. W. and F. X. Martin (1967). The course of Irish history. New York, Weybright and Talley.
- O'Callaghan, J. (2009). Teaching Irish independence : history in Irish schools, 1922-72. Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars.
- O'Rourke, J. (1874). The history of the great Irish famine of 1847: with notices of earlier Irish famines. Dublin, .
- Ó Murchadha, C. n. (2011). The great famine : Ireland's agony, 1845-1852. London ; New York, NY, Continuum International Pub.
- Quinn, R. and D. O'Leary (2002). Door to the past : junior certificate history. Dublin, Folens.
- Shaw, B. (1903). Man and superman : a comedy and a philosophy. London.

Tierney, M. and M. MacCurtain (1969). The birth of modern Ireland. Dublin, Gill and Macmillan.

White, H. and H. Norland (2003). Historie og fortelling : utvalgte essay. Oslo, Pax forlag.

Abstrakt

The great Irish famine has always been an historic event in Ireland which has had, and still has a lot of controversy around it. This master thesis in history is an analysis of how The Great Irish famine (1845-1850) is reviewed in Irish textbooks from 1911 to 2011. In my introduction I have a hypothesis that the textbooks can be divided into three phases depending on the historiographical development which has occurred in Ireland. The first phase is the nationalistic, where I assume that the books will have a nationalistic content. The textbooks in this phase were in use from 1911 to 1931, and post the idea of Irish independence in the struggle against an oppressive British regime.

The second phase is the so called revisionist phase. According to the hypothesis the textbooks in this phase will have revisionist content. In other words they try to *express* the history with a scientific approach in a neutral and objective way. According to the “historiography” this phase came in the 1960’s. In this phase there are two books from accordingly 1967 and 1969.

The third and last phase includes several books published from 1990 to 2011. According to the hypothesis these books will have an anti-revisionist approach. This *means* a desire to move away from the revisionist approach which the anti-revisionists among other things meant were to British friendly and lacking the suffering of the Irish people through history.

This thesis shows how an historic subject can be expressed differently in different textbooks. This is done by comparing how different events and themes are explained differently in the textbooks.

Vedlegg

Vedlegg 1

Bones may be bought at a very low price from the butcher.
 Choose those perfectly sweet and clean.
 A sufficient quantity may be obtained for

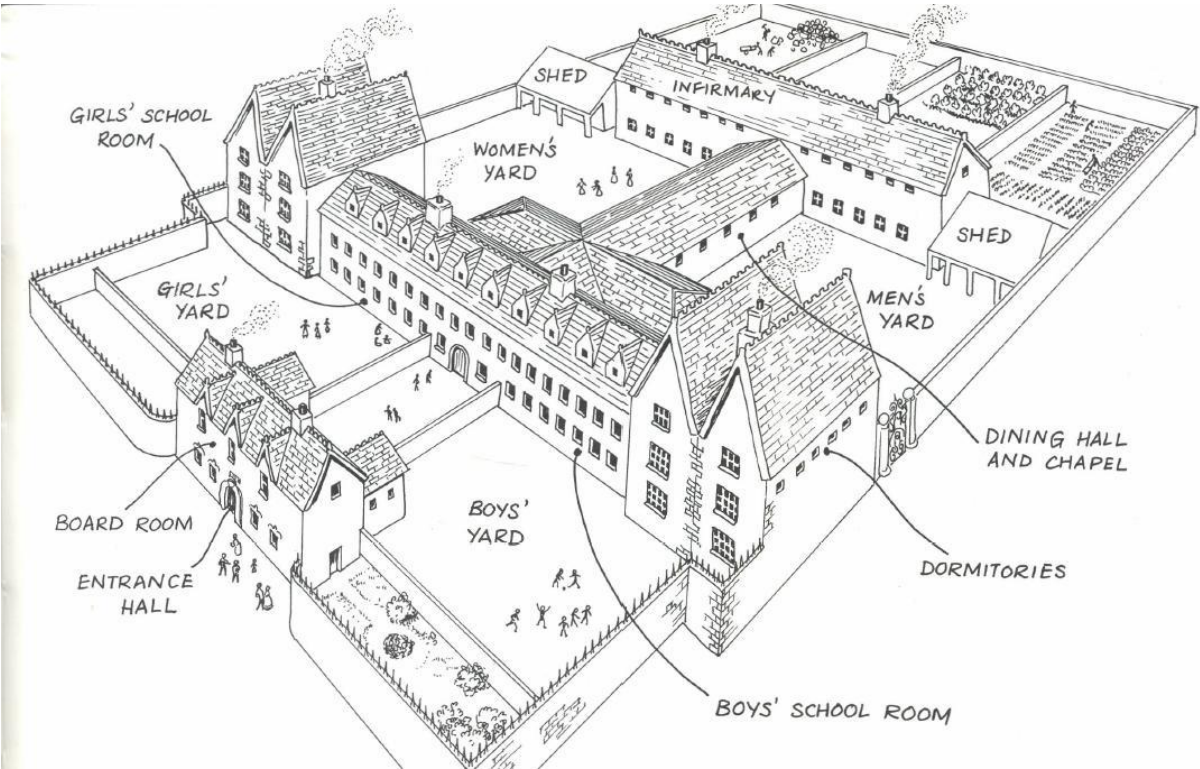
2 pints of peas	1½d.
1 large carrot and 1 onion	6d.
1 tablespoon of bruised celery seed, 2 tablespoonfuls of salt and 1 of pepper	1d.
10 quarts of water	0d.
	9½d.

Vedlegg 2

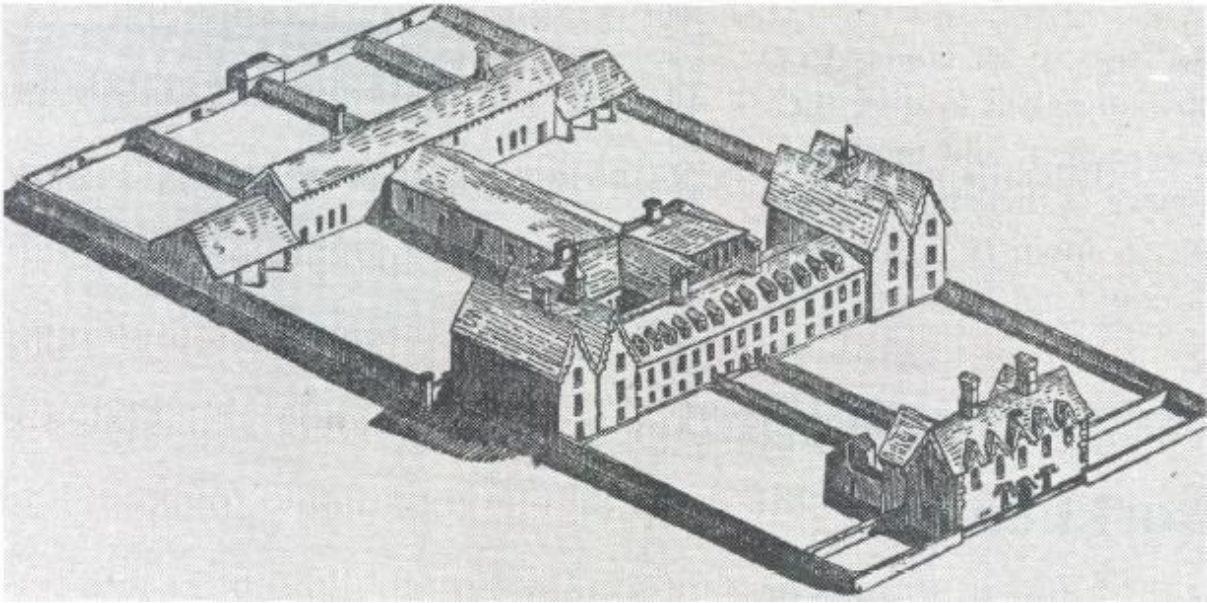
Cost of clothes in 1840

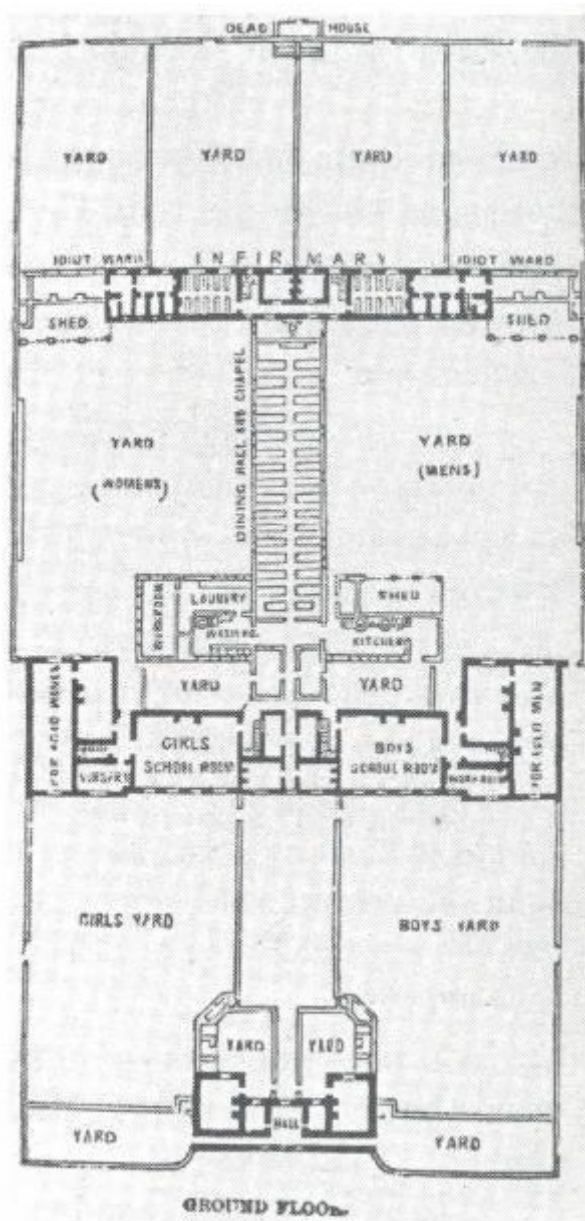
men		women	
A hat	15p	A cloak	47½p
A frieze coat	84p	A gown	30p
A waistcoat	8p	A petticoat	13p
Trousers	37p	A shift	6p
A pair of shoes	35p	A cap	2½p
Stockings	5p	An apron	5p
A shirt	10p	A handkerchief	7½p
		Women scarcely ever wear shoes.	

Vedlegg 3

Vedlegg 4

‘Being aware that I should have to witness scenes of frightful hunger, I provided myself with as much bread as five men could carry and, on reaching the spot I was surprised to find the wretched hamlet deserted. I entered some of the hovels to find out the cause, and the scenes that I witnessed were such that no tongue or pen can convey the slightest idea of. In the first, six famished families and ghastly skeletons, to all appearances were dead, were huddled in a corner on some filthy straw, their only covering what seemed ragged horse-cloth and their wretched legs hanging about, naked above the knees. I approached in horror, and found by a low moaning they were alive, they were in fever—four children, a woman and what had once been a man. In a few minutes I was surrounded by at least 200 such phantoms. By far the greater number were raving either from starvation or from fever. Their awful yells are still ringing in my ears, and their horrible appearances are fixed upon my brain.

The same morning the police opened a house on the adjoining lands, which was observed shut for many days, and two frozen corpses were found lying upon the mud floor, half devoured by rats. A mother, herself in a fever, was seen the same day to drag out the corpse of her child, a girl of twelve, perfectly naked, and leave it half covered with stones. In another house the doctor found seven wretches lying, unable to move, under the same cloak—one had been dead for many hours, but the others were unable to move either themselves or the corpse.’

Vedlegg 7

Vedlegg 8

Source H

Recipe for making soup

135 litres of water	3 kg of
1 ox-head (without	carrots
tongue)	9 kg of pea
11 kg of turnips	meal
12 kg of onions	6 kg of Indian
	corn meal

Concise

- *New Complete History* is by far the most concise, yet comprehensive textbook on the market. You will complete the course with time to spare!

Crisp

- Colourful double-page spreads are used to present history in an easy-to-remember and vibrant style
- The text is sharp, crystal clear and pitched carefully to the reading levels of Junior Certificate students

Comprehensive

- *New Complete History* is carefully designed to fully satisfy all the requirements of Junior Certificate exam questions and **covers many exam questions** from recent years
- It contains all that is needed for students to achieve A-grades in Junior Certificate history

And more...

This student-friendly text contains:

- Numerous 'People in History' and other exam-focused case studies
- Clear key-point summaries at the end of each chapter
- End of chapter activities to promote recall and retention
- Clear definitions of important terms

This revised edition of *Uncovering History*, a three-year Junior Certificate programme, is suitable for Higher and Ordinary Level students. It reflects market feedback by retaining the strengths of the previous market-leading edition, such as 'Learn these terms' and 'People in History', while increasing exam focus.

NEW FEATURES INCLUDE:

- Increased focus on **simplifying language** without compromising on detail.
- **Mind maps** to aid revision for People in History questions.
- **Exam Preparation Section** with hint and tips for perfecting exam technique.
- **Past examination questions** included at relevant points in text.
- **'Why Does It Matter?'** feature making content more student-friendly.